

VENDIM I ENTIT RREGULLATOR TË ENERGJISË VENDIM
Nr. 902, datë 11.11.2015

PËR MIRATIMIN E RAPORTIT KOMBËTAR, PËR ZBATIMIN E KONVENTËS
NDËRKOMBËTARE TË OKB-së, “PËR MBROJTJEN E TË GJITHË PERSONAVE
NGA ZHDUKJET ME FORCË”

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës dhe të Konventës Ndërkombëtare të OKB-së, “Për mbrojtjen e të gjithë personave nga zhdukjet me forcë”, ratifikuar me ligjin nr. 9802, datë 13.9.2007, me propozimin e ministrit të Punëve të Jashtme, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e Raportit Kombëtar, për zbatimin e Konventës Ndërkombëtare të OKB-së, “Për mbrojtjen e të gjithë personave nga zhdukjet me forcë”, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij vendimi dhe është pjesë përbërëse e tij.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në Fletoren zyrtare.

KRYEMINISTRI
Edi Rama

RAPORTI KOMBËTAR
PËR ZBATIMIN E KONVENTËS NDËRKOMBËTARE TË OKB-së, “PËR MBROJTJEN E
TË GJITHË PERSONAVE NGA ZHDUKJET ME FORCË”

HYRJE

1. Konventa, “Për mbrojtjen e të gjithë personave nga zhdukjet me forcë”¹ është ratifikuar nga Republika e Shqipërisë (RSH)² me ligjin nr. 9802, datë 13.9.2007³. Mbështetur në këtë ligj, RSH-ja deklaron se njeh kompetencën e Komitetit të Zhdukjeve me Forcë⁴, për të pranuar dhe për të shqyrtuar komunikimet e paraqitura nga personat ose për llogari të personave, në juridiksionin e tij, të cilët ankohen se janë viktima të shkeljes së dispozitave të kësaj Konvente nga shteti shqiptar (neni 31 i Konventës). Gjithashtu, RSH-ja deklaron se njeh kompetencën e Komitetit të Zhdukjeve me Forcë, për të pranuar dhe për të shqyrtuar komunikimet, nëpërmjet të cilave një shtet palë pretendon se një shtet tjetër palë nuk i përmbush detyrimet e veta, sipas Konventës⁵ (neni 32).

2. Bazuar në nenin 29 të Konventës, RSH-ja paraqet pranë Komitetit CED Raportin e parë mbi masat e ndërmarra për zbatimin e detyrimeve të përcaktuara nga kjo Konventë.

3. RSH-ja e konsideron dhe e vlerëson procesin e përgatitjes së raportit dhe procesin e raportimit, si mjet për të garantuar përmbushjen e detyrimeve ndërkombëtare edhe si një mundësi për të paraqitur gjendjen e të drejtave të njeriut brenda juridiksionit të saj në kuadrin e zbatimit të Konventës, me qëllim marrjen e masave mbi zbatimin e Konventës.

4. Raporti është hartuar në përputhje me udhëzimet e Komitetit mbi Zhdukjet me Forcë (CED), mbi përmbajtjen dhe formën e paraqitjes së raporteve⁶. Referuar udhëzimeve, Raporti plotësohet nga Dokumenti Bazë i Përbashkët⁷, i paraqitur në vitin 2012, në përputhje me udhëzimet e harmonizuara mbi raportimin në kuadrin e traktateve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut⁸. Raporti është hartuar në përputhje me Rezolutën A/68/268, datë 9.4.2014, të Asamblesë së Përgjithshme të Kombeve të

¹ Këtej e tutje Konventa.

² Këtej e tutje RSH-ja.

³ Ky ligj është publikuar në Fletoren Zyrtare nr. 125, datë 27.9.2007. Teksti gjendet në faqen e internetit të Qendrës së Botimeve Zyrtare: http://www.qbz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2007/PDF-2007/125-2007.pdf.

⁴ Këtej e tutje Komiteti CED.

⁵ Nenet 2 dhe 3, të ligjit nr. 9802, datë 13.9.2007, “Për ratifikimin e Konventës Ndërkombëtare të OKB-së, “Për mbrojtjen e të gjithë personave nga zhdukjet me forcë”.

⁶ CED/C/2; 8 June 2012.

⁷ Dokumenti Bazë (HRI/CORE/ALB/2012 gjendet: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/coredocs.htmohch>.

⁸ HRI/GEN/2/Rev.6; 3 June 2009.

Bashkuara, mbi hartimin e raporteve të shteteve pale.

5. Në kuadrin e përgatitjes së këtij Raporti, Ministria e Punëve të Jashtme, si institucioni përgjegjës për hartimin e raporteve kombëtare në kuadër të të drejtave të njeriut, ka informuar institucionet kompetente dhe është ngritur një grup pune ndër-institucional për hartimin e këtij Raporti.

6. Raporti kombëtar mbi zbatimin e Konventës, “Për mbrojtjen e të gjithë personave nga zhdukjet me forcë”, është miratuar me vendim të Këshillit të Ministrave.

7. Raporti përmban informacion mbi kuadrin ligjor, institucional të përgjithshëm për ndalimin e zhdukjeve me forcë, si dhe informacion mbi masat për zbatimin e neneve 1-25 të Konventës.

8. Duke konsideruar respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut, si një ndër prioritetet kryesore, institucionet shqiptare janë angazhuar në përmbushjen e detyrimeve ndërkombëtare, që rrjedhin nga konventat mbi të drejtat e njeriut. Mbështetur në urdhrin e Kryeministrit nr. 112, datë 5.3.2014, “Për ngritjen e grupit ndërministror të punës mbi hartimin dhe pjesëmarrjen në shqyrtimin e raporteve në kuadër të konventave ndërkombëtare për të drejtat e njeriut”, Ministria e Punëve të Jashtme koordinon procesin e përgatitjes së raporteve kombëtare mbi zbatimin e konventave për të drejtat e njeriut, përfshirë edhe raportin në kuadër të kësaj konvente, në bashkëpunim me institucionet shtetërore, institucionet e pavarura. Ky raport është hartuar si rezultat i koordinimit të punës dhe përfshirjes së institucioneve shtetërore, sipas fushave të kompetencës së tyre mbi çështjet që trajton kjo Konventë. Raporti është përgatitur në bashkëpunim me institucionet qendrore (Ministria e Drejtësisë, Ministria e Punëve të Brendshme, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, Ministria e Shëndetësisë), të institucioneve të pavarura (Prokuroria e Përgjithshme, Avokati i Popullit, Prokuroria e Përgjithshme) institucione të tjera si Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve. Duke vlerësuar kontributin dhe bashkëpunimin me shoqërinë civile në fushën e të drejtave të njeriut, mbi hartimin e Raportit Kombëtar janë informuar edhe organizatat që veprojnë në fushën e të drejtave të njeriut.

I. Kuadri ligjor i përgjithshëm për ndalimin e zhdukjeve me forcë

9. Shqipëria është e angazhuar, për përmirësimin e vazhdueshëm të standardeve, për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave, lirive themelore të njeriut. Në këtë kuadër, prioritet është përmirësimi i legjislacionit të brendshëm në përputhje me detyrimet ndërkombëtare. Kushtetuta e RSH-së, marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara që janë pjesë e sistemit ligjor të brendshëm, ligjet, aktet normative të Këshillit të Ministrave dhe aktet nënligjore garantojnë zbatimin në praktikë të të drejtave të njeriut. Legjislacioni shqiptar, i cili po përmirësohet dhe po plotësohet vazhdimisht përbën një garanci për parandalimin e zhdukjeve me forcë, duke reflektuar, gjithashtu, frymën e Konventës.

- Dispozita kushtetuese, penale, administrative mbi ndalimin e zhdukjes me forcë.

10. RSH-ja ka një sistem gjithëpërfshirës për mbrojtjen e të drejtave, lirive themelore të njeriut. Në një sërë dispozitash të Kushtetutës trajtohen të drejtat civile, politike, ekonomike, sociale, kulturore dhe liritë themelore të njeriut, si dhe institucionet për mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Kushtetuta parashikon se të drejtat dhe liritë e njeriut janë të pandashme, të patjetërsueshme, të padhunueshme dhe qëndrojnë në themel të rendit juridik (neni 15). Në Kushtetutë (neni 17) parashikohet se kufizimet e të drejtave, lirive të parashikuara në të mund të vendosen vetëm me ligj për një interes publik ose për mbrojtjen e të drejtave të të tjerëve dhe nuk mund të cenojnë thelbin e lirive dhe të të drejtave. Si detyrim kushtetues, të gjitha institucionet, organet e pushtetit publik, në përmbushje të detyrave të tyre, duhet të respektojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, të kontribuojnë në realizimin e tyre. Kushtetuta përcakton se të drejtat, liritë themelore dhe detyrimet e parashikuara vlejnë njëjloj, si për shtetasit shqiptarë, ashtu edhe për të huajt dhe për personat pa shtetësi. Kushtetuta, (neni 25) parashikon se “askush nuk mund t’i nënshtrohet torturës, dënimit apo trajtimit mizor, çnjerëzor ose poshtërues”. Gjithashtu, parashikohet se askujt nuk mund t’i hiqet liria, përveçse në rastet dhe sipas procedurave të parashikuara me ligj, duke parashikuar edhe të drejtat e tij⁹.

11. Kushtetuta garanton mbrojtjen e jetës me ligj, duke ndaluar dënimin me vdekje në çdo rrethanë, në kohë paqeje apo lufte. Ky dënim nuk është aplikuar në RSH, nga momenti i ratifikimit të

⁹ Referim informacionit mbi nenin 17.

Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të njeriut (në vitin 1996).

12. Kodi Penal (KP)¹⁰ bazohet në Kushtetutë, parimet e përgjithshme të së drejtës penale ndërkombëtare, marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara. KP-ja përcakton veprat penale, dënimet, masat e tjera që merren ndaj autorëve të tyre. Veprat penale ndahen në krime dhe në kundërvajtje penale. Dallimi i tyre bëhet në çdo rast në dispozitat e pjesës së posaçme të KP-së. Detyrat e legjislacionit penal të RSH-së janë mbrojtja e pavarësisë së shtetit dhe tërësisë së territorit të tij, dinjitetit të njeriut, të drejtat dhe liritë e tij, rendit kushtetues, pronës, mjedisit, bashkëjetesës dhe mirëkuptimit të shqiptarëve me pakicat kombëtare, si dhe bashkëjetesës fetare nga veprat penale, si dhe parandalimi i tyre. KP bazohet në parimet kushtetuese të shtetit të së drejtës, të barazisë përpara ligjit, të drejtësisë në caktimin e fajësisë dhe të dënimit, mbrojtjes së interesit më të lartë të fëmijëve, humanizmit, parimit të mosdiskriminimit dhe të trajtimit të barabartë të shtetasve.

13. Duke pasur parasysh domosdoshmërinë e parashikimit të dispozitave specifike në legjislacionin e brendshëm, në përputhje me detyrimet që rrjedhin nga kjo Konventë, në Kodin Penal¹¹ është përfshirë një dispozitë e veçantë mbi “zhdukjen me forcë”, në përputhje me përkufizimin e nenit 2 të Konventës, nenet e tjera të saj, si dhe sanksionet përkatëse. Mbështetur në nenin 5 të Konventës, parashikohet edhe “zhdukja me forcë”, si krim kundër njerëzimit me sanksionet përkatëse.

14. Lidhur me veprën penale të zhdukjes me forcë në KP parashikohet përgjegjësia penale e eprorit. Referuar nenit 7 të Konventës, i cili parashikon detyrimin e shtetit palë për të konsideruar krimin e zhdukjes me forcë të ndëshkuar me dënime të përshtatshme që marrin parasysh shkallën ekstreme të rrezikshmërisë së tij, në KP sanksionohet rritja e masave të dënimeve. Bazuar në nenin 7, pika 2/b të Konventës, në KP sanksionohet si rrethanë rënduese kryerja e zhdukjes me forcë me pasojë vdekjen e personit, kryerja e saj kundër fëmijëve, grave shtatzëna ose personave që për shkak të ndryshme nuk mund të mbrohen. Mbështetur në nenin 25 të Konventës, në KP është parashikuar si vepër penale “marrja e paligjshme e fëmijëve që janë subjekt i një zhdukjeje me forcë ose e fëmijëve, babai, nëna ose përfaqësuesi ligjor i të cilëve është bërë subjekt i një zhdukjeje me forcë apo e fëmijëve të lindur gjatë periudhës së zhdukjes me forcë. Me ndryshimet në KP¹², zbatimi i dispozitave të tij mbështetet në parimin e mbrojtjes së interesit më të lartë të fëmijëve.

15. Në frymën e konventave ndërkombëtare mbi të drejtat e njeriut, legjislacioni penal shqiptar, mbështetur në parimet kushtetuese të shtetit të së drejtës, humanizmit, mbrojtjes së dinjitetit, të drejtave, lirive themelore të njeriut, parashikon dispozita të tjera mbi “veprat penale kundër lirisë së personit”, që kanë në përmbajtje të tyre elemente të përkufizimeve sipas nenit 2 të Konventës.

16. Në KP parashikohen dispozita që garantojnë se askush nuk mund t’i nënshtrohet torturës, dënimit apo trajtimit mizor, çnjerëzor ose poshtërues, si dhe lidhur me parandalimin e akteve të torturës apo keqtrajtimeve. Në KP, parashikimi i torturës si vepër penale është në përputhje të plotë me nenin 1 të Konventës kundër Torturës, si dhe parashikohet si vepër penale tortura apo çdo akt tjetër çnjerëzor, dhe rastet kur këto veprime kanë sjellë pasoja të rënda. Në KP parashikohet si vepër penale “Rrëmbimi ose mbajtja peng e personit” me sanksionet përkatëse, edhe në rastet kur ajo kryhet ndaj të miturit nën moshën 14 vjeç, si dhe “heqja e paligjshme të lirisë” me sanksionet përkatëse.

17. Përfshirja në Kodin Penal “të zhdukjes me forcë”, si vepër penale specifike, me masën e dënimit në përputhje me shkallën e tij të rrezikshmërisë dhe dispozita të tjera ligjore mbi heqjen e paligjshme të lirisë, rrëmbimin, mbajtjen peng të personit, torturën, dënimin apo trajtimin mizor, çnjerëzor ose degradues përbëjnë një kuadër të përshtatshëm ligjor¹³ në parandalimin e këtyre akteve dhe garantojnë mosshmangien e shtetit ndaj zhdukjes me forcë, si dhe përmbushjen e detyrimeve

¹⁰ Kodi Penal miratuar me ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995, i ndryshuar.

¹¹ Ligji nr. 144/2013, datë 2.5.2013, “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995, “Kodi Penal i RSH-së”, i ndryshuar”. Ndryshimet dhe shtesat në Kodin Penal janë publikuar në Fletoren Zyrtare nr. 83 (maj 2013).

¹² Informacion i detajuar lidhur me veprën penale të zhdukjes me forcë jepet në vijim.

¹³ Referim informacionit në vijim.

ndërkombëtare që rrjedhin nga bërja palë në Konventë.

18. Kodi i Procedurës Penale (KPP)¹⁴, përcakton se legjislacioni procedural penal ka për detyrë të sigurojë një procedim të drejtë, të barabartë, të rregullt ligjor, të mbrojtë liritë personale, të drejtat dhe interesat e ligjshme të shtetasve, të ndihmojë në forcimin e rendit juridik dhe zbatimin e Kushtetutës dhe ligjeve të vendit. Ky Kod parashikon kufizimet e lirisë së personit dhe liria e personit mund të kufizohet me masa sigurimi vetëm në rastet e mënyrat e përcaktuara me ligj. Askush nuk i nënshtrohet torturës, dënimit, apo trajtimit poshtërues dhe të dënuarve me burgim u sigurohet trajtim njerëzor dhe rehabilitim moral.

19. Kodi Penal Ushtarak, përcakton veprat penale ushtarake, dënimet, masat e tjera që merren ndaj subjekteve që i kryejnë ato. Veprat penale ushtarake ndahen në krime ushtarake dhe në kundërvajtje penale ushtarake. Dallimi i tyre bëhet në çdo rast në dispozitat e pjesës së posaçme të Kodit.

20. Ligji nr. 8737, datë 12.2.2001, “Për organizimin dhe funksionimin e Prokurorisë në RSH”, përcakton rregullat e organizimit dhe të funksionimit të Prokurorisë. Ligji nr. 8677, datë 2.11.2000, “Për organizimin dhe funksionimin e Policisë Gjyqësore”, përcakton rregullat e funksionimit të Policisë Gjyqësore dhe kryerjes së veprimtarisë procedurale gjatë fazave të procedimit penal.

21. “Kodi i Etikës së Policisë” përmban parimet dhe normat gjatë zbatimit të detyrave të ngarkuara me ligj, duke kërkuar zbatimin e njëjtë të ligjit nga individët, pavarësisht nga bindjet politike, fetare, raca, pozita shoqërore dhe shtetërore, kombësia e shtetësia, kushtet e tyre ekonomike, si dhe përcaktohet ndalimi i çdo akti torture apo veprimi tjetër që cenon personalitetin dhe dinjitetin e tyre. Ligji nr. 108/2014, “Për Policinë e Shtetit”¹⁵, përcakton se Policia e Shtetit ka si mision ruajtjen e rendit, sigurisë publike, garantimin e zbatimit të ligjit, në përputhje me Kushtetutën dhe aktet ndërkombëtare, duke respektuar të drejtat dhe liritë e njeriut.

22. Legjislacioni shqiptar mbi sistemin e burgjeve, ekzekutimin e vendimeve gjyqësore, trajtimin e të dënuarve, të paraburgosurve parashikon masa ligjore dhe nënligjore për garantimin e të drejtave të tyre, me qëllim parandalimin e çdo formë torture, trajtimi çnjerëzor, degradues. Ligji, “Për ekzekutimin e vendimeve penale” ka objekt vënien në ekzekutim të vendimeve penale dhe urdhërimeve të tjera ligjore, mënyrën e vuajtjes së dënimeve me përjashtim të dënimit me burgim që rregullohet me ligj të posaçëm. Ekzekutimi i vendimeve që përmbajnë dënim, kufizon vetëm ato të drejta, në atë masë dhe kohë, sa përcakton vendimi penal, duke respektuar të gjitha të drejtat e tjera të njohura ligjërisht, përveç rasteve të përcaktuara në këtë ligj.

23. Ligji “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”¹⁶ ka si objekt mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve, në përputhje me aktet ndërkombëtare. Me ndryshimet ligjore të vitit 2008 në ligjin, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim” është hequr termi i izolimit të të dënuarve dhe të të paraburgosurve. Të paraburgosurit dhe të dënuarit trajtohen pa njëanshmëri, pa diskriminim mbi bazë gjinie, race, ngjyre, përkatësie etnike, gjuhe, feje, bindjeje politike, fetare, filozofike, orientimi seksual, identiteti gjinor gjendjeje ekonomike, arsimore, shoqërore, përkatësie prindërore, moshe, gjendjeje familjare, martesore, gjendjeje shëndetësore, aftësie të kufizuar, shtetësie, përkatësie në një grup të caktuar ose çdo shkak tjetër që përbën diskriminim. Në ligjin, “Për Policinë e Burgjeve”¹⁷ përcaktohet se Policia e Burgjeve garanton rendin, sigurisë në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale, në përputhje me ligjin, duke respektuar të drejtat, liritë e të paraburgosurve, të dënuarve.

24. Ligji nr. 244/2012, “Për shëndetin mendor”, ka për qëllim mbrojtjen dhe promovimin e shëndetit mendor, parandalimin e problemeve që lidhen më të, garantimin e të drejtave, përmirësimin e cilësisë së jetës për personat me çrregullime të shëndetit mendor. Ligji parashikon trajtimin e

¹⁴ KPP, miratuar me ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995, i ndryshuar.

¹⁵ Ligji nr. 108/2014 ka shfuqizuar ligjin e mëparshëm nr. 9749, datë 4.6.2007, “Për Policinë e Shtetit”.

¹⁶ Ligji nr. 8328, datë 16.4.1998, ndryshuar me ligjin nr. 9888, datë 10.3.2008 dhe ligjin nr. 40/2014.

¹⁷ Ligji nr. 8321, datë 2.4.1998, “Për Policinë e Burgjeve” (ndryshuar me ligjin nr. 8757, datë 26.3.2001, ligjin nr. 9375, datë 21.4.2005, ligjin nr. 36/2014).

barabartë, pa diskriminim të këtyre personave, respektimin e integritetit fizik, dinjitetit njerëzor, mbrojtje nga diskriminimi, ndalimin e torturës, dënimit ose trajtimit mizor, çnjerëzor apo poshtërues. Ushtrimi i të drejtave të personave me çrregullime të shëndetit mendor mund të kufizohet vetëm në rastet e parashikuara nga ligji. Këto kufizime janë në përpjesëtim me gjendjen e diktuar shëndetësore, nuk mund të cenojnë thelbin e lirive, të drejtave.

25. Ligji nr. 108/2013, “Për të huajt”, rregullon regjimin e hyrjes, qëndrimit, punësimit, daljes së të huajve në/nga RSH-ja. Ligji parashikon edhe lëshimin e urdhrit të largimit të të huajt, kur ka vuajtur një dënim të dhënë nga gjykatat shqiptare për një krim të kryer me dashje, për të cilin Kodi Penal i parashikon dënim minimal jo më pak se 2 vjet burg. Ligji nr. 121/2014, “Për azilin në RSH”, përcakton kushtet, procedurat për dhënien/heqjen e azilit, mbrojtjen plotësuese, mbrojtjen e përkohshme të azilkërkuesve, refugjatëve, personave nën mbrojtje të përkohshme, plotësuese. Ligji ka objekt përcaktimin e parimeve, kushteve themelore për garantimin e së drejtës së personave të huaj, pa shtetësi për të kërkuar mbrojtje ndërkombëtare, si dhe parimin e “moskthimit”, edhe në rastin kur në një shtet ka arsye të besueshme se azilkërkuesi mund të jetë në rrezik t’i nënshtrohet zhdukjes me forcë.

- Instrumentet ndërkombëtare mbi zhdukjet me forcë

26. Republika e Shqipërisë është palë në të gjitha konventat ndërkombëtare për të drejtat e njeriut në kuadër të OKB-së, si dhe një sërë instrumentesh të tjera ndërkombëtare, duke dëshmuar angazhimin e saj në përmbushjen e detyrimeve ndërkombëtare në fushën e të drejtave të njeriut. Instrumentet ndërkombëtare, në të cilat RSH-ja është palë, që trajtojnë edhe dispozita të veçanta, që parashikojnë në mënyrë direkte apo indirekte në parandalimin e zhdukjeve me forcë dhe lidhen me legjislacionin penal janë si më poshtë (shtesë):

- Konventa Evropiane për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore (ratifikuar me ligjin nr. 8137, datë 31.7.1996), konkretisht dispozitat (e drejta për jetën, ndalimi i torturës, e drejta për liri dhe siguri); protokollet e saj shtesë (protokollet: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14).

- Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike;

- Protokolli Opsional i Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike (aderuar me ligjin nr. 9725, datë 7.5.2007);

- Protokolli i Dytë Shtesë i Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike mbi heqjen e dënimit me vdekje (aderuar me ligjin nr. 9726, datë 7.5.2007);

- Konventa kundër Torturës, Trajtimeve apo Dënimeve të tjera të Egra, Çnjerëzore, Degraduese (aderuar me ligjin me ligjin nr. 7727, datë 30.6.1993);

- Protokolli Opsional i Konventës Kundër Torturës OPCAT (ratifikuar me ligjin nr. 9094, datë 3.7.2003), për krijimin e Mekanizmave Kombëtarë për Parandalimin e Torturës;

- Konventa Evropiane për Parandalimin e Torturës, Trajtimeve apo Dënimeve Çnjerëzore, Degraduese (aderuar me ligjin nr. 8135, datë 31.7.1996);

- Statuti i Romës mbi Gjykatën Ndërkombëtare Penale (ratifikuar me ligjin nr. 8984, datë 23.12.2002);

- Konventa Evropiane për Ekstradimin dhe dy protokollet shtesë (ratifikuar me ligjin nr. 8322, datë 2.4.1998);

- Konventa e Këshillit të Evropës, “Për transferimin e procedimeve në çështjet penale” (ratifikuar me ligjin nr. 8497, datë 10.6.1999);

- Konventa e Këshillit të Evropës, “Për ndihmën e ndërsjellë juridike në çështjet penale” (ratifikuar me ligjin nr. 8498, datë 10.6.1999);

- Konventa e Këshillit të Evropës, “Për transferimin e personave të dënuar” (ratifikuar me ligjin, 8499, datë 10.6.1999);

- Konventa e Gjenevës e vitit 1949 dhe protokollet e saj shtesë;

- Autoritetet shqiptare kanë një bashkëpunim efektiv me Komitetin Evropian për Parandalimin e

Torturës (CPT). CPT ka realizuar 10 vizita monitoruese në Shqipëri¹⁸;

- Statusi i Konventës në legjislacionin e brendshëm.

27. Në RSH, e drejta ndërkombëtare gëzon një pozitë të privilegjuar në raport me të drejtën e brendshme dhe pikërisht në këtë kuptim, Konventa prevalon mbi të drejtën e brendshme. Në Kushtetutë përcaktohet detyrimi i shtetit shqiptar për zbatimin e së drejtës ndërkombëtare. Sipas nenit 122 të Kushtetutës, çdo marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar nga Kuvendi bëhet pjesë e së drejtës së brendshme pasi botohet në Fletoren Zyrtare. Në nenin 122 të Kushtetutës përcaktohet se e drejta ndërkombëtare zbatohet në mënyrë të drejtpërdrejtë, përveç rasteve kur nuk është e vetëzbatueshme dhe aplikimi i saj kërkon nxjerrjen e një ligji. Marrëveshja ndërkombëtare e ratifikuar me ligj ka epërsi mbi ligjet e vendit të cilat nuk pajtohen me të. Gjithashtu, edhe normat e nxjerra nga organizatat ndërkombëtare kanë epërsi, në rast konflikti, mbi të drejtën e vendit, kur në marrëveshjen e ratifikuar nga RSH-ja, për pjesëmarrjen në atë organizatë parashikohet shprehimisht zbatimi i drejtpërdrejtë i normave të nxjerra prej saj.

28. Bazuar në rregullat e përgjithshme dhe parimet e zbatimit të normave juridike, mund të arrihet në përfundimin se subjektet mund të zbatojnë dhe të kërkojnë të zbatohen vetëm ato nene të Konventës, zbatimi i të cilave garantohet nga legjislacioni aktual dhe për të cilat nuk lind nevoja e krijimit të mekanizmave të brendshëm. Duke mbajtur në konsideratë detyrimet që rrjedhin nga kjo Konventë, në rastet kur një nen specifik i Konventës kërkon miratimin e dispozitave ligjore të brendshme apo krijimin e mekanizmave të brendshëm (në rastet kur ato mungojnë apo nuk janë të përshtatshme) për zbatimin e normave/dispozitave të Konventës, vëmë në dukje përfshirjen në Kodin penal të veprës penale të “zhdukjes me forcë”, si dhe të parashikimeve të tjera ligjore. Bazuar në nenin 122 të Kushtetutës, mund të thuhet se kjo Konventë është pjesë e legjislacionit të saj, por nga ana tjetër kjo Konventë nuk është e vetëzbatueshme në tërësinë e dispozitave të saj. Për zbatimin e dispozitave të saj sipas nenit 122, është i nevojshëm identifikimi i dispozitave që mund të zbatohen në legjislacionin e brendshëm, në përputhje me parashikimet/dispozitat e Konventës, si dhe ato që mund të zbatohen në praktikë, nëpërmjet marrjes së masave konkrete. Nga një vështrim i përgjithshëm i legjislacionit të brendshëm në stadin aktual mund të arrihet në përfundimin se një pjesë e dispozitave të Konventës gjejnë zbatim në mënyrë direkte apo indirekte në legjislacionin e brendshëm.

- Kuadri institucional (autoritetet gjyqësore, institucionet, mekanizmat kombëtarë) mbi mbrojtjen, promovimin e të drejtave të njeriut

29. Kushtetuta, sanksionon parimin e ndarjes, balancimit ndërmjet pushteteve (ligjvënës, ekzekutiv, gjyqësor). Pushteti gjyqësor ushtrohet nga Gjykata e Lartë, gjykatat e apelit dhe gjykatat e shkallës së parë, të krijuara me ligj. Gjykata Kushtetuese garanton respektimin e Kushtetutës dhe bën interpretimin përfundimtar të saj. Ajo është një institucion i rëndësishëm edhe në mbrojtje të të drejtave të njeriut, pasi bën gjykimin përfundimtar të ankesave të individëve për shkeljen e të drejtave kushtetuese për një proces të rregullt ligjor, pasi janë ezauruar të gjitha mjetet juridike për mbrojtjen e tyre.

30. Për garantimin, mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe zbatimin e legjislacionit është miratuar një kuadër i plotë ligjor mbi organizmin, funksionimin e pushtetit gjyqësor: gjykatat e rretheve gjyqësore, gjykatat e apelit, Gjykata e Lartë, Gjykata Kushtetuese, Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, Gjykata Ushtarake, Gjykata Administrative. Autoritetet gjyqësore, të cilat sipas juridiksionit të tyre trajtojnë edhe çështje që lidhen me përmbajtjen e Konventës janë: Gjykata Kushtetuese, Gjykata e Lartë, gjykatat e rretheve gjyqësore, përfshirë edhe Gjykatën e Shkallës së Parë për Krime të Rënda. Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda ka si objekt të punës së saj veprat penale të parashikuara nga dispozitat e Kodit Penal, përfshirë edhe veprën penale të zhdukjes me forcë.

31. Kodi i Procedurës Penale parashikon se Gjykata është organi që realizon dhënien e drejtësisë. Lidhur me “gjykatat penale” parashikohet se drejtësia penale jepet nga: gjykatat penale të shkallës së parë; gjykatat e apelit; Gjykata e Lartë. Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda zhvillon

¹⁸ Informacion i detajuar lidhur me vizitat monitoruese të CPT-së, jepet në faqen e internetit: www.coe.int (Human rights/Torture/European Committee for the Prevention of Torture).

veprimtarinë e saj prej vitit 2004, duke pasur si objektiv luftën kundër krimeve të rënda dhe kundër krimit të organizuar, si dhe gjykimin cilësor dhe efektiv të këtyre veprave penale. Kjo Gjykatë ka në kompetencën e saj tokësore të gjithë territorin e RSH-së dhe ka si objekt të punës së saj veprat penale të parashikuara në Kodin Penal, duke përfshirë edhe rastet kur ato janë kryer nga subjekte që janë në kompetencë të Gjykatës Ushtarake. Gjykata Ushtarake është kompetente për gjykimin e ushtarakëve, robërve të luftës dhe personave të tjerë, për veprat penale të parashikuara nga Kodi Penal Ushtarak, dispozita të tjera ligjore, përveç atyre që u përkasin kompetencave të Gjykatës për krimet e Rënda dhe Gjykatës së Lartë.

32. Institucioni i Prokurorisë, bazuar në Kushtetutë, ushtron ndjekjen penale dhe përfaqëson akuzën në emër të shtetit në gjyq. Në ligjin nr. 8737, datë 12.2.2001, “Për organizimin dhe funksionimin e Prokurorisë në RSH” (i ndryshuar), përcaktohet se: “Prokuroria ushtron ndjekjen penale dhe përfaqëson akuzën në emër të shtetit në gjyq, merr masa dhe mbikëqyr ekzekutimin e vendimeve penale dhe detyra të tjera të parashikuara me ligj. Prokurorët e ushtrojnë detyrën në përputhje me Kushtetutën, ligjet, kompetencat e tyre duke respektuar parimet e procedimit të drejtë, të barabartë, të rregullt ligjor, mbrojtjen e të drejtave, lirive të njeriut. Prokuroria organizohet, funksionon nën drejtimin e Prokurorit të Përgjithshëm si strukturë e centralizuar, ku përfshihen zyra e Prokurorit të Përgjithshëm, Këshilli i Prokurorisë, prokuroritë pranë sistemit gjyqësor”.

33. Policia e Shtetit ka për mision ruajtjen e rendit, sigurisë publike, garantimin e zbatimit të ligjit në përputhje me Kushtetutën, aktet ndërkombëtare, duke respektuar të drejtat, liritë e njeriut. Përmeshja e misionit të Policisë së Shtetit lidhet me respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut, në veçanti të personave të privuar nga liria, të shoqëruarit, të arrestuarit, të ndaluarit në ambientet e policisë. Policia e Shtetit në veprimtarinë e saj udhëhiqet nga ligji dhe respektimi i të drejtave, lirive themelore të njeriut. Detyrat e Policisë së Shtetit janë: a) mbrojtja e jetës së njerëzve, e sigurisë dhe pronës së tyre personale; b) ruajtja e rendit dhe sigurisë publike; c) parandalimi, zbulimi, hetimi, në përputhje me ligjin penal, ligjin procedural penal, i veprave penale, autorëve; d) ndërmarrja e fushatave ndërgjegjëse, informuese me qëllim parandalimin e kryerjes së veprave penale, kundërvajtjeve, rritjen e partneritetit me publikun; e) kryerja e detyrave në përputhje me legjislacionin.

34. Avokati i Popullit është një institucion kushtetues, i pavarur, i cili e ushtron veprimtarinë e tij në mbrojtje të të drejtave, lirive, interesave të ligjshme të individëve, që mund të cenohen nga veprimet/mosveprimet e paligjshme, të parregullta të organeve të administratës publike, të të tretëve që veprojnë për llogari të saj. Në kuadrin e Konventës kundër Torturës dhe të Protokollit të saj Opsional, ky institucion ushtron kompetencat e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës trajtimit ose dënimit të egër, çnjerëzor ose poshtërues (MKPT), garancitë në ushtrimin e veprimtarisë së tij dhe format e mbikëqyrjes¹⁹. Në ligjin, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve” parashikohet se MKPT, i cili mbikëqyr zbatimin e ligjit për mbrojtjen e të drejtave të njeriut”, vepron si strukturë e veçantë nën autoritetin e Avokatit të Popullit. Ai paraqet rekomandime për organet përkatëse me qëllim përmirësimin e kushteve dhe trajtimin e të burgosurve. Me ndryshimet në ligjin, “Për Avokatin e Popullit” (ligji nr. 155/2014) parashikohet krijimi i MKPT-së, si sesion i veçantë pranë Zyrës së Avokatit të Popullit. Avokati i Popullit ushtron funksionet e MKPT-së në përputhje me Kushtetutën, aktet ndërkombëtare të ratifikuara nga RSH-ja, legjislacioni i brendshëm.

35. Një institucion i rëndësishëm në mbrojtje të të drejtave të njeriut është edhe institucioni i Komisionerit për Mbrojtjen nga Diskriminimi (KMD), i cili është krijuar e funksionon në përputhje me ligjin nr. 10221, datë 4.2.2010, “Për mbrojtjen nga diskriminimi”. Ligji siguron të drejtën e çdo personi për: a) barazi përpara ligjit, mbrojtje të barabartë nga ligji; b) barazi të shanseve, mundësie për të ushtruar e gëzuar të drejtat dhe liritë, pjesëmarrjen në jetën publike; c) mbrojtje efektive nga

¹⁹ Me ligjin nr. 9888, datë 10.3.2008, janë miratuar disa dispozita në ligjin nr. 8328, datë 16.4.1998, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim”, që përcaktojnë kompetencat e MKPT-së. Informacion mbi MKPT-në jepet në vijim.

diskriminimi, çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin²⁰.

- Informacione të tjera relevante

36. Nga momenti i ratifikimit të Konventës nga Shqipëria, në territorin e RSH-së nuk ka pasur asnjë rast që është hetuar apo gjykuar për krimin e zhdukjes me forcë.

37. Elemente të zhdukjes me forcë mund të evidentohen gjatë periudhës së regjimit komunist dhe sipas të dhënave zyrtare rezultojnë 5157 persona ish-të dënuar të ekzekutuar pa vendim gjykate, për motive politike, gjatë periudhës 30.11.1944 deri në datën 1.10.1991. Ligji, “Për dëmshpërblimin e ish-të dënuarve politikë të regjimit komunist”²¹ dhe aktet nënligjore në zbatim të tij parashikojnë dëmshpërblimin e kategorive të ish-dënuarve politikë me burgim; dënim kapital me vendim gjykate; vrasje pa gjyq; izolim në hetuesi; shtrim në një institucion mjekësor; internim. Në zbatim të këtij ligji është miratuar vendimi i Këshillit të Ministrave (VKM)²², “Për përcaktimin e procedurave të shqyrtimit administrativ të kërkesave dhe masës së dëmshpërblimit financiar për familjarët e viktimave të ekzekutuar padrejtësisht pa gjyq për motive politike, gjatë periudhës 30.11.1944 deri më 1.10.1991²³.”

38. Në Ministrinë e Drejtësisë, Ministrinë e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, Ministrinë e Financave janë ngritur strukturat përkatëse mbi shqyrtimin administrativ të kërkesave për dëmshpërblimin financiar për ish-të dënuarit politikë dhe për shpërndarjen e dëmshpërblimit të kësaj kategorie.

39. Instituti i Integritetit të ish-të Përndjekurve Politikë²⁴ harton programet dhe zhvillon politikat e integritetit të ish-të përndjekurve politikë të regjimit komunist në jetën shoqërore të vendit²⁵, si dhe trajtimin e çështjeve në lidhje me ish-të përndjekurit politikë nga regjimi komunist, në bashkëpunim me shoqatat kombëtare të ish-të përndjekurve politikë.

40. Qeveria shqiptare do të ndërmarrë një hap të rëndësishëm për krijimin e Sektorit të të Zhdukurve pranë Institutit të Integritetit Ish-Përndjekurve Politikë, për gjetjen e personave të zhdukur në periudhën e diktaturës. Ky sektor do të ketë si objektiva: 1. Mbledhjen e dëshmive nga të mbijetuarit e diktaturës komuniste, mbi: ekzekutimet me ose pa gjyq; të vdekur në burgjet e diktaturës; të vrarë në hetuesi ose spitale psikiatrike; të marrë nga policia me forcë nga shtëpitë e tyre, e më pas, të zhdukur pa asnjë gjurmë ose të vrarë pa paralajmërim; të ekzekutuar në kufi në tentativë arratisjeje gjatë viteve 1945–1991 dhe më pas të varrosur në varre kolektive ose që nuk u dihet vendndodhja. 2. Krijimi i një databaze fillestare mbi personat e zhdukur me të dhënat e tyre si emri, mbiemri, gjinia, vendi dhe data e lindjes, vendi dhe data ose (në pamundësi) viti i supozuar i zhdukjes dhe rrethanat e zhdukjes. 3. Mbledhja e informacioneve, ndjekja dhe monitorimi i procesit të kthimit dhe të zhvarrosjes së personave të zhdukur në bashkëpunim me institucionet qendrore dhe vendore.

41. Instituti i Studimeve për Krimet dhe Pasojat e Komunizmit²⁶, një institucion i pavarur ka si qëllim studimin dhe evidentimin e persekutimit politik nga diktatura komuniste në Shqipëri, gjatë periudhës 1944–1991. Misioni i tij është informimi dhe ndërgjegjësimi i publikut, mbi shkeljen e të drejtave të njeriut në Shqipëri, gjatë sundimit komunist. Përmes studimeve dhe publikimeve synohet zbardhja e së vërtetës, rrethanave dhe historisë, si pjesë e rehabilitimit moral të këtyre viktimave.

42. Pas përmbyesjes së regjimit komunist mund të evidentohet rasti i shtetasit Remzi Hoxha, i cili po shqyrtohet nga Grupi i Punës i Zhdukjeve me Forcë apo të Pavullnetshme. Autoritetet shqiptare kanë pasur një komunikim të vazhdueshëm dhe kanë paraqitur informacion, në lidhje me këtë çështje.

²⁰ Informacion i detajuar në lidhje me institucionet dhe mekanizmat kombëtarë mbi mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut jepet në Dokumentin Bazë të Shqipërisë (paragrafët 87-104).

²¹ Ligji nr. 9831, datë 12.11.2007, i ndryshuar me ligjin nr. 10111, datë 2.4.2009 dhe ligjin 94/2014.

²² Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 933, datë 17.11.2010, ndryshuar me vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 356, datë 24.4.2014.

²³ Informacion mbi dëmshpërblimin financiar të ish-të dënuarve politikë dhe familjarëve të personave të dënuar dhe ekzekutuar pa vendim gjykate, jepet në vijim (neni 24).

²⁴ Institucion në varësi të Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë.

²⁵ Në zbatim të ligjit nr. 7748, datë 29.7.1993, “Për statusin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë nga sistemi komunist”; ligjit “Për dëmshpërblimin e ish-të përndjekurve politikë nga regjimi komunist”.

²⁶ Ky institut është krijuar me ligjin nr. 10242 datë 25.2.2010.

43. Në lidhje me raportin e *Dick Marty*-t, reporter i Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës²⁷, autoritetet shqiptare për zbardhjen e plotë dhe transparente të akuzave të ngritura mbi trafikimin e organeve në territorin shqiptar, kanë shprehur angazhimin e tyre për të bashkëpunuar me EULEX për hetimin e këtyre akuzave. Në këtë kuadër, Kuvendi i Shqipërisë miratoi ligjin nr. 53/2012, "Për marrëdhëniet juridiksionale në çështjet penale me task forcën hetimore speciale të EULEX-it". Bazuar në këtë ligj, prokurorët e EULEX-it lejohen të hetojnë në territorin shqiptar, akuzat për trafikimin e organeve në territorin shqiptar, duke pasur edhe mbështetjen e autoriteteve kompetente. Sipas edhe hetimeve të kryera nga autoritetet shqiptare akuzat e ngritura në raportin e *Dick Marty*-t, nuk janë të bazuara dhe nuk janë konfirmuar.

A. INFORMACION MBI ZBATIMIN E NENEVE TË KONVENTËS.

Neni 1

Ndalimi absolut i zhdukjeve me forcë

44. Lidhur me nenin 1/paragrafi 1 të Konventës, sqarojmë se në asnjë dispozitë të Kushtetutës apo e legjislacionit të brendshëm, nuk lejohet që individë të jetë subjekt i zhdukjes me forcë. Mbështetur në nenin 1 të Konventës, që parashikon detyrimin e shteteve palë që në legjislacionin e tyre duhet të parashikojnë ndalimin absolutisht të zhdukjeve me forcë, informojmë se pas hyrjes në fuqi të Konventës, u ndërmor një iniciativë ligjore që propozoi ndryshime në Kodin Penal për të përcaktuar zhdukjen me forcë si vepër penale të ndëshkueshme bazuar në rrezikshmërinë e saj. Duke qenë se zhdukja me forcë nuk mund të justifikohet në asnjë rast, në KP parashikohen edhe rastet konkrete mbi përgjegjësinë penale të eprorit në rastet e kryerjes së kësaj vepre penale.

45. Në lidhje me paragrafin e dytë të këtij neni, Kushtetuta parashikon vendosjen e kufizimeve vetëm me ligj për një interes publik ose për mbrojtjen e të drejtave të të tjerëve, i cili duhet të jetë në përpjesëtim me gjendjen që e ka diktuar atë. Këto kufizime nuk mund të cenojnë thelbin e lirive dhe të të drejtave e në asnjë rast nuk mund të tejkalojnë kufizimet e parashikuara në Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut. Kushtetuta parashikon ndalimin e torturës, trajtimit, çnjerëzor dhe degradues, si dhe ndalimin e punës së detyruar, përveçse në rastet e ekzekutimit të një vendimi gjyqësor, të një shërbimi që rrjedh nga një gjendje lufte, gjendje e jashtëzakonshme, një fatkeqësi natyrore, që kërcënon jetën, shëndetin e njerëzve. Masat e jashtëzakonshme, që mund të vendosen për shkak të gjendjes së luftës, gjendjes së jashtëzakonshme ose gjendjes së fatkeqësisë natyrore zgjatën për aq kohë sa vazhdojnë këto gjendje. Parimet e veprimtarisë së organeve publike dhe shkalla e kufizimit të të drejtave dhe lirive të njeriut gjatë periudhës së ekzistencës së gjendjeve që kërkojnë marrjen e masave të jashtëzakonshme dhe mënyra e kompensimit si rezultat i këtyre kufizimeve përcaktohen ligj. Aktet që ndërmerren si pasojë e marrjes së masave të jashtëzakonshme, duhet të jenë në përpjesëtim me shkallën e rrezikut dhe për rivendosjen sa më të shpejtë të kushteve për funksionimin normal të shtetit. Kushtetuta përcakton dispozita mbi mbrojtjen e jetës barazinë para ligjit dhe mosdiskriminimin, moskufizimin e të drejtave dhe lirive themelore, ndalimin e torturës, dënimit apo trajtimit mizor, çnjerëzor poshtërues, të drejtat politike, të drejtat ekonomike, sociale edhe gjatë gjendjes së luftës, gjendjes së jashtëzakonshme²⁸.

46. Në Kodin Penal, përveç parashikimit të zhdukjes me forcë si vepër penale dhe cilësimin e saj edhe si krim kundër njerëzimit, parashikohen edhe veprat penale gjatë kohës së luftës. "Veprat e kryera nga persona të ndryshëm në kohë lufte, si vrasja, keqtrajtimi, dëbimi për punë skllavëruese, si dhe për çdolloj shfrytëzimi tjetër çnjerëzor në dëm të popullsisë civile ose në territor të pushtuar, vrasja ose keqtrajtimi i robërve të luftës, vrasja e pengjeve, shkatërrimi i pasurisë private ose publike, shkatërrimi i qyteteve, komunave, fshatrave jo të diktuar nga nevoja ushtarake, dënohet me heqje të lirisë jo më pak se 15 vjet ose me burgim të përjetshëm".

47. Në Shqipëri nuk ka një ligj për gjendjen e luftës apo destabilitet të brendshëm politik, që të ketë si objekt rregullimin apo të justifikojë shkeljen e të drejtave të personave që janë të ndaluar apo

²⁷ Miratuar me Rezolutën 1782, date 23 janar 2011, të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës.

²⁸ Nuk mund të kufizohen të drejtat dhe liritë e parashikuara në nenet 15, 18, 19, 20, 21, 24, 35, 29, 30, 31, 32, 34, 39/1, 41, 42, 43, 48, 54, 55 të Kushtetutës së RSH-së.

arrestuar, pra të justifikojë apo të autorizojë zhdukjen me forcë, arrestimin, burgosjen, rrëmbimin apo çdo formë të heqjes së lirisë, torturën, trajtimet çnjerëzore dhe degraduese. Në këto raste do të zbatohen të njëjtat dispozita që parashikon legjislacioni në fuqi. Në ligjin, “Për Policinë e Shtetit”, parashikohet se “statusi i Policisë së Shtetit nuk ndryshon edhe në gjendje lufte, gjendje të jashtëzakonshme apo fatkeqësie natyrore”. Ligji parashikon masat për ruajtjen e rendit dhe të sigurisë publike. Në ligj përcaktohen veprimet konkrete që duhet të kryejnë punonjësit e Policisë në zbatim të përgjegjësive të përcaktuara në ligj.

48. Në lidhje me dënimin me vdekje është miratuar ligji nr. 9639, datë 9.11.2006, “Për ratifikimin e Protokollit nr. 13 të Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore për heqjen e dënimit me vdekje në të gjitha rrethanat”. Me ligjin 9722, datë 30.4.2007, “Për disa ndryshime në ligjin nr. 8003, datë 28.9.1995, “Kodi Penal Ushtarak i RSH-së” është hequr dënimi me vdekje, i cili ka qenë i parashikuar si masë dënimi në rastet e kryerjes së veprave të rënda penale ushtarake në kohë lufte nga subjektet e përcaktuara në këtë Kod.

Neni 2

Përkufizimi i zhdukjes me forcë

49. Në Kodin Penal (neni 109/c), në përmbajtjen e dispozitës së “zhdukjes me forcë, përfshihen elementet përbërëse të kësaj vepre penale. Konkretisht “zhdukja me forcë”, e cilësuar si vepër penale nënkupton ose realizohet nëpërmjet: arrestimit, burgimit, rrëmbimit ose çdo forme tjetër heqjeje lirie të personit, nga funksionarët publikë apo nga persona që veprojnë me autorizimin, mbështetjen ose miratimin e tyre, shoqëruar me mospranimin e faktit të heqjes së lirisë apo me fshehjen e fatit të personit ose të vendit në të cilin ndodhet ai, duke i mohuar ndihmën dhe mbrojtjen e nevojshme, sipas ligjit.

50. Përkufizimi mbi zhdukjen me forcë në Kodin Penal është formuluar në përputhje me përkufizimin e dhënë në nenin 2 të Konventës. Në formulimin e dhënë në Kodin Penal lidhur me zhdukjen me forcë, konstatohen 4 elementet e mëposhtme:

1. Zhdukja me forcë realizohet nëpërmjet arrestimit, burgimit, rrëmbimit ose çdo forme tjetër heqjeje lirie të personit;

2. Kjo sjellje është kryer nga funksionarët publikë/agentë të shtetit apo nga persona apo grupe personash që veprojnë me autorizimin, mbështetjen apo miratimin e tyre (e shtetit).

3. Kjo sjellje shoqërohet/ndiqet edhe me mospranimin e faktit të heqjes së lirisë apo me fshehjen e fatit të personit ose të vendit në të cilin ndodhet ai.

4. Rezultati përfundimtar i kësaj sjelljeje është se personi i zhdukur është i vendosur jashtë mbrojtjes së ligjit, pra konkretisht “duke i mohuar ndihmën dhe mbrojtjen e nevojshme, sipas ligjit”. Referuar këtij elementi përbërës të përkufizimit të zhdukjes me forcë, sqarojmë se në dispozitën mbi zhdukjen me forcë e parashikuar në Kodin Penal Shqiptar parashikohet konkretisht ky element si pasojë e tri elementeve të tjera të veprës penale të zhdukjes me forcë, të evidentuara më sipër.

51. Bazuar në Kodin Penal evidentojmë se mohimi i ndihmës dhe vendosja e personit të zhdukur jashtë mbrojtjes së ligjit është rezultat objektiv apo pasojë e tri elementeve të tjera përbërëse të veprës penale mbi zhdukjen me forcë dhe nuk është element kushtëzues i veprës penale.

52. Sqarojmë se në KP, “zhdukja me forcë” parashikohet si vepër penale e veçantë ndaj personit, gjithashtu, edhe si dhe “krim kundër njerëzimit” kur kryhet ndaj një grupi të popullsisë civile për motive të caktuara. Në KP (neni 74), “zhdukja me forcë” është cilësuar/kualifikuar edhe si krim kundër njerëzimit²⁹. Ky nen parashikon se “vrasjet, zhdukja me forcë, shfarosjet, kthimi në skllëvër, internimet dhe dëbimet, si dhe çdolloj torture ose dhune tjetër njerëzore, të kryera, sipas një plani konkret të paramenduar ose në mënyrë sistematike, kundër një grupi të popullsisë civile, për motive politike, ideologjike, raciale, etnike e fetare dënohen jo më pak se 15 vjet ose me burgim të

²⁹ Ky parashikim është shtuar me ligjin nr. 144, datë 2.5.2013.

përfshirje. Përcaktimi i kësaj dispozite ligjore është bërë në përputhje me Statusin e Romës mbi Gjykatën Ndërkombëtare Penale, pas bërjes palë të RSH-së në këtë traktat, ndërkohë që iniciativa ligjore pas bërjes palë në Konventën mbi zhdukjet me forcë, përfshiu në kategorinë e “krimeve kundër njerëzimit”, edhe “zhdukjet me forcë”, veprë penale, e cila nuk parashikohej më parë nga legjislacioni penal. Në përkufizimin dhe përcaktimin e zhdukjes me forcë si një krim/veprë penale dhe për përfshirjen e dispozitave mbi zhdukjen me forcë në Kodin Penal janë marrë në konsideratë detyrimet e parashikuara në nenet 2, 3, 5, 6, 7 të Konventës.

Neni 3

Hetimi

53. Sipas këtij neni të Konventës, shteti palë duhet të marrë masa të përshtatshme që të hetojë akte të zhdukjeve me forcë të kryera nga persona apo grupe personash, që veprojnë pa autorizimin, mbështetjen apo miratimin e shtetit. Bazuar në nenin 3 të Konventës, duke qenë se aktet e zhdukjeve me forcë, të kryera nga persona apo grupe personash, që veprojnë pa autorizimin, mbështetjen apo miratimin e shtetit kanë elemente të zhdukjes me forcë (sipas përkufizimit të saj), sqarojmë se legjislacioni parashikon disa vepra penale që kanë elemente të ngjashme me zhdukjen me forcë, por i mungon elementi i dytë³⁰ i kësaj veprë penale. Konkretisht, në Kodin Penal parashikohen si vepra të ngjashme me zhdukjen me forcë vepra penale e veprat penale të rrëmbimit ose të mbajtjes peng të personit dhe heqja e paligjshme e lirisë, që kanë elemente të veprës penale të zhdukjes me forcë. Në këto raste zbatohen dispozita të tjera të Kodit Penal (të cilat parashikojnë veprat penale përkatëse).

54. Në KP, në lidhje me rrëmbimin ose mbajtjen peng të personit parashikohet: 1. Rrëmbimi ose mbajtja peng e personit me qëllim për të fituar pasuri ose çdolloj përfitimi tjetër, për të përgatitur krijimin e kushteve lehtësuese për kryerjen e një krimi, për të ndihmuar fshehjen ose largimin e autorëve ose bashkëpunëtorëve në kryerjen e një krimi, për t’iu shmangur dënimit, për të detyruar realizimin e kërkesave a kushteve të caktuara, për qëllime politike ose çdo qëllim tjetër, dënohet me burgim nga dhjetë deri në 20 vjet dhe me gjobë nga dy milionë deri në pesë milionë lekë³¹. 2. Po kjo veprë e kryer ndaj të miturit nën moshën 14 vjeç dënohet me burgim jo më pak se 15 vjet dhe me gjobë nga tre milionë deri në shtatë milionë lekë. 3. Rrëmbimi ose mbajtja peng e personit ose e të miturit nën moshën 14 vjeç, i paraprirë ose i shoqëruar me tortura fizike ose psikike, kur është kryer kundër disa personave ose më shumë se një herë, dënohet me burgim jo më pak se 20 vjet dhe, kur është shkaktuar vdekja, me burgim të përjetshëm, si dhe me gjobë nga pesë milionë deri në 10 milionë lekë. 4. Rrëmbimi ose mbajtja peng e personit me qëllim për të fituar pasuri ose çdolloj përfitimi tjetër, për të përgatitur krijimin e kushteve lehtësuese për kryerjen e një krimi, për të ndihmuar fshehjen ose largimin e autorëve ose bashkëpunëtorëve në kryerjen e një krimi, për t’iu shmangur dënimit, për të detyruar realizimin e kërkesave a kushteve të caktuara, për qëllime politike ose çdo qëllim tjetër, dënohet me burgim nga 10-20 vjet dhe me gjobë nga dy milionë deri në pesë milionë lekë.

55. Në lidhje me “Rrëmbimin ose mbajtjen peng të personit në rrethana lehtësuese”, parashikohet konkretisht se, kur personi i rrëmbyer ose i mbajtur peng lirohet vullnetarisht para mbarimit të shtatë ditëve nga rrëmbimi ose mbajtja peng, pa e arritur qëllimin e krimit dhe, kur ndaj personit nuk është ushtruar torturë ose dëmtime të tjera të shëndetit, dënohet me burgim nga 3-5 vjet. Në lidhje me “heqjen e paligjshme të lirisë së personit”, përbën kundërvajtje penale dhe dënohet me gjobë ose me burgim deri 1 vit. Kur kjo veprë shoqërohet me vuajtje të rënda fizike, kryhet në bashkëpunim, kundër disa personave ose më shumë se një herë, dënohet me burgim nga 3-7 vjet.

56. Lidhur me procedurat e ndjekjes penale, KP-ja parashikon se për vepra penale të kryera nga shtetas shqiptar, brenda territorit të RSH-së zbatohet ligji penal i RSH-së. Ashtu si edhe të gjitha ndjekjet penale, për hetimin e akteve të mësipërme shërbejnë edhe dispozitat e Kodit të Procedurës

³⁰Kur kjo sjellje është kryer nga funksionarët publikë/agjentë të shtetit apo nga persona apo grupe personash që veprojnë me autorizimin, mbështetjen apo miratimin e tyre (e shtetit).

³¹ 100 lekë shqiptarë (ALL)=1USD

Penale (hetimet paraprake, marrja dijeni për veprën penale; kushtet e procedimit; veprimtaria e policisë gjyqësore, veprimtaria e prokurorit etj.). Në KPP përcaktohen organet e ngarkuara për hetimet paraprake, që janë prokuroria dhe Policia Gjyqësore që zhvillojnë brenda kompetencave të caktuara, hetimet e nevojshme që lidhen me ushtrimin e ndjekjes penale. Hetimet drejtohen nga prokurori, i cili ka në dispozicion policinë gjyqësore, si dhe kompetencat e gjykatës në hetimet paraprake. Gjatë hetimeve paraprake për rastet e parashikuara nga ligji, mbi kërkesën e prokurorit, të dëmtuarit, palëve private, vendos gjykata, si dhe veprimet e prokurorit gjatë këtyre hetimeve shoqërohen nga i njëjti gjyqtar.

Neni 4

Përcaktimi i zhdukjes me forcë si vepër penale

57. Mbështetur në nenin 4 të Konventës, zhdukja me forcë është përfshirë në KP (neni 109/c) si një vepër penale e veçantë, në përputhje apo konsistente me përkufizimin e nenit 2 të Konventës. Zhdukja me forcë është e parashikuar si një krim i dallueshëm cilësisht nga veprat e tjera penale që mund të kenë elemente që lidhen me të, por që kanë një natyrë të ndryshme nga ajo. Në KP zhdukja me forcë parashikohet si vepër penale e dallueshme nga veprat e tjera penale të parashikuara që kanë elemente të ngjashme me zhdukjen me forcë, konkretisht: rrëmbimi i personit, rrëmbimi i fëmijëve, arrestimi arbitrar, heqja e paligjshme e lirisë, krimet kundër jetës (heqja e jetës) apo vepra penale të tjera në KP. Neni 109/C i Kodit Penal ka elementet e sqaruara në paragrafin 50 dhe në vlerësimin tonë respektojnë të gjitha detyrimet e përcaktuara në nenet 2 dhe 4 të Konventës.

Neni 5

Zhdukja me forcë si krim kundër njerëzimit

58. Mbështetur në nenin 5 të Konventës, ku përcaktohet se “ushtrimi i përhapur dhe sistematik i zhdukjes me forcë përbën një krim kundër njerëzimit, ashtu siç përcaktohet nga e drejta ndërkombëtare e zbatueshme dhe sjell pasojat e parashikuara prej saj”, në KP parashikohet “zhdukja me forcë” si krim kundër njerëzimit. Me ligjin nr. 144/2013 është ndryshuar neni 74 i KP-së “krime kundër njerëzimit”, në të cilin “zhdukja me forcë” e kryer sipas një plani konkret të paramenduar ose në mënyrë sistematike kundër një grupi të popullsisë civile parashikohet si “krim kundër njerëzimit” dhe jo vetëm thjesht si një praktikë e përhapur apo sistematike e zhdukjes me forcë. Konkretisht, “vrasjet, zhdukja me forcë, shfarosjet, kthimi në skllavër, internimet dhe dëbimet, si dhe çdo lloj torture ose dhune tjetër njerëzore të kryera, sipas një plani konkret të paramenduar, kundër një grupi të popullsisë civile për motive politike, ideologjike, raciale, etnike e fetare dënohen jo më pak se 15 vjet ose me burgim të përjetshëm”. Në KP (neni 75) parashikohet se: “veprat e kryera nga persona të ndryshëm në kohë lufte, si vrasja, keqtrajtimi ose dëbimi për punë skllavëruese, si dhe për çdo lloj shfrytëzimi tjetër çnjerëzor në dëm të popullsisë civile ose në territor të pushtuar, vrasja ose keqtrajtimi i robërve të luftës, vrasja e pengjeve, shkatërrimi i pasurisë private ose publike, shkatërrimi i qyteteve, komunave ose fshatrave, jo të diktuar nga nevoja ushtarake, dënohet me heqje të lirisë jo më pak se 15 vjet ose me burgim të përjetshëm”.

59. Veprat penale të parashikuara në nenet 74 dhe 75 të KP-së, janë në përputhje me nenin 9 të Kushtetutës, ku parashikohet se “askush nuk mund të akuzohet ose të deklarohet fajtor për një vepër penale, e cila nuk konsiderohej e tillë me ligj në kohën e kryerjes së saj, me përjashtim të veprave, të cilat në kohën e kryerjes së tyre, përbënin krime lufte ose krime kundër njerëzimit sipas së drejtës ndërkombëtare”. Në KP, përcaktohet “ushtrimi i përhapur dhe sistematik të zhdukjes me forcë si krim kundër njerëzimit”, duke e parashikuar “zhdukjen me forcë” si një krim kundër njerëzimit, në përputhje me të drejtën ndërkombëtare të zbatueshme.

Neni 6

Regjimi i përgjegjësisë penale

60. Në Kodin Penal lidhur me përgjegjësinë penale në lidhje me zhdukjen me forcë, përfshirë edhe përgjegjësinë e eprorit parashikohet konkretisht: Eprori, që: i)kishte dijeni që vartës të vendosur

nën autoritetin dhe kontrollin e tij efektiv po kryenin ose do të kryenin zhdukje me forcë, ose nuk merr parasysh të dhëna dhe informacione që e tregonin qartë këtë fakt; ii) ushtronte përgjegjësinë dhe kontrollin e tij efektiv mbi veprimtaritë me të cilat ishte lidhur zhdukja me forcë; apo iii) nuk ka marrë të gjitha masat e nevojshme dhe të arsyeshme që ishin në kompetencën e tij për të penguar ose për të ndëshkuar autorizimin, mbështetjen dhe miratimin e zhdukjes me forcë, ose për t'ua dërguar çështjen organeve kompetente të ndjekjes penale.

Bazuar në sa më sipër, në legjislacionin penal shqiptar përcaktohen parimet e përgjegjësisë penale në përputhje me ligjin ndërkombëtar të zbatueshëm.

61. KP-ja përmban dispozita, që parashikojnë si kundërvajtje apo veprë penale (me sanksionet përkatëse), “kryerjen e veprimeve ose dhënien e urdhrave arbitrare të cilët prekin lirinë e shtetasve, nga punonjësit që ushtrojnë një funksion shtetëror apo publik, mosmarjen e masave për të ndërprerë gjendjen e paligjshme” (nenet 250, 251 të KP-së). Në KP (neni 248), “Shpërdorimi i detyrës” përcaktohet se: “kryerja ose moskryerja me dashje e veprimeve ose mosveprimeve në kundërshtim me ligjin, që përbën mospërmbyllje të rregullt të detyrës nga punonjësi i ngarkuar me funksion shtetëror ose me shërbim publik, kur i kanë sjellë pasojat të rënda interesave të ligjshme të shtetasve ose të shtetit, dënohet me gjobë ose me burgim gjer në shtatë vjet”. Në nenin 253 të tij, “Shkelja e barazisë së shtetasve”, parashikohet se: “kryerja për shkak të detyrës dhe në ushtrim të saj nga ana e punonjësit në funksion shtetëror apo në shërbim publik, të dallimeve mbi bazë origjine, seksi, gjendjes shëndetësore, bindjeve fetare, politike, të veprimtarisë sindikale ose për shkak të përkatësisë në një etni, komb, racë apo fe të caktuar, që konsiston në krijimin e privilegjeve të padrejta ose në refuzimin e një të drejte ose përfitimi që buron nga ligji, dënohet me gjobë ose me burgim deri në 5 vjet”.

62. Në KP (neni 50) janë përcaktuar rrethanat të cilat rëndojnë dënimin, ku ndër të tjera është edhe kur vepra penale është kryer duke shpërdoruar funksionin publik. Lidhur me bashkëfajtorësinë parashikohen “bashkëpunimi, marrëveshja ndërmjet dy apo më shumë personave për të kryer një veprë, si dhe përkufizimet e bashkëpunësorëve për kryerjen e veprës penale konkretisht: “organizatorët, ekzekutorët, shtytësit, ndihmësit. “Organizatorë” quhen personat që organizojnë, drejtojnë veprimtarinë për kryerjen e veprës penale. “Ekzekutorë” janë personat që kryejnë veprime të drejtpërdrejta për realizimin e veprës penale. “Shtytës” quhen personat që nxisin bashkëpunësorët e tjerë për kryerjen e veprës penale. “Ndihmës” quhen personat që me këshilla, udhëzime, dhënie mjetesh, largim të pengesave, dhënie të premtimit për fshehjen e bashkëpunësorëve, të gjurmëve apo të sendeve që rrjedhin nga vepra penale, ndihmojnë për kryerjen e saj. Parashikohet përgjegjësia e bashkëpunësorëve të cilët janë organizatorët, shtytësit dhe ndihmësit, të cilët kanë përgjegjësi, si edhe ekzekutorët për veprën penale të kryer prej tyre. Në caktimin e dënimit për bashkëpunësorët, gjykata duhet të mbajë parasysh shkallën e pjesëmarrjes së secilit dhe rolin e luajtur në kryerjen e veprës penale. Kodi i Procedurës Penale, parashikon: Personi nën hetim ose i pandehuri, që akuzohet për një krim të rëndë, të kryer në bashkëpunim, kur bashkëpunon me prokurorin dhe gjykatën, duhet të japë informacion të plotë dhe pa asnjë rezervë ose kusht për të gjitha faktet, ngjarjet dhe rrethanat, që shërbejnë si prova vendimtare për zbulimin, hetimin, gjykimin dhe parandalimin e krimeve të rënda dhe riparimin e dëmeve të shkaktuara prej tyre. Kushtet e bashkëpunimit caktohen në marrëveshjen e mbrojtjes, të hartuar sipas dispozitave të posaçme ligjore për mbrojtjen e dëshmitarëve dhe bashkëpunësorëve të drejtësisë.

63. Në ligjin “Për Policinë e Shtetit” përcaktohet se punonjësi i policisë mban përgjegjësi individuale për ligjshmërinë e çdo veprimi apo mosveprimi të tij gjatë ushtrimit të detyrës. Lidhur me detyrimin për zbatimin e urdhrit, në ligj përcaktohet: 1. Punonjësi i policisë ka detyrimin të zbatojë të gjithë urdhrat e ligjshëm që jepen nga një punonjës më i lartë në funksion ose në gradë. 2. Punonjësi i policisë, nëse ka arsye të dyshojë se urdhri i dhënë është i paligjshëm, ai menjëherë ia bën të ditur eprorit dhe kur është e mundur kërkon me shkrim që urdhri të jepet me shkrim. Në çdo rast, kur ka kërkesë verbale apo me shkresë për dhënien e urdhrit me shkrim, eprori është i detyruar të procedojë sipas kërkesës me shkrim. 3. Në rastet kur moszbatimi i urdhrit deri në dhënien e tij me shkrim sipas pikës 2, të këtij neni, rrezikon jetën e një personi

tjetër, punonjësi i policisë duhet të zbatojë urdhrin. 4. Kur një punonjës policie, edhe pas zbatimit të procedurave të përcaktuara në këtë nen, vazhdon të ketë arsye për të dyshuar se urdhri është i paligjshëm, ai: a) Kundërshton urdhrin, me përjashtim të rasteve të parashikuara në pikën 3, të këtij neni; b) Vë menjëherë në dijeni punonjësin e policisë i cili është drejtpërdrejt në një funksion më të lartë se sa eprori që ka dhënë urdhrin, si dhe për masat e marra prej tij në zbatim të këtij neni. 5. Procedurat e dhënies, transmetimit, administrimit të urdhrit përcaktohen në Rregulloren e Policisë.

64. Në ligjin “Për policinë e Burgjeve” përcaktohet se punonjësit e policisë së burgjeve janë të detyruar të zbatojnë urdhrat e dhënë nga eprorët, sipas shkallës funksionale dhe, në raporte të barabarta, sipas hierarkisë së gradës. Urdhrat duhet të jepen në përputhje me detyrën funksionale, si dhe të mos jenë në kundërshtim me ligjin dhe me dinjitetin e personit, të cilit i drejtohen. Lidhur me mënyrat e zbatimit të urdhrit, përcaktohet: 1. Punonjësi i Policisë së Burgjeve duhet të zbatojë të gjithë urdhrat, që i jepen nga eprorët, me përjashtim të rastit kur urdhri është në kundërshtim me ligjin, në çdo rast, të mbështetur në ligj dhe në prova. 2. Në rast se punonjësi i Policisë së Burgjeve e vlerëson urdhrin verbal të paligjshëm ai vë në dijeni menjëherë eprorin dhe kërkon që urdhri të jepet edhe me shkrim. Për urdhrin e dhënë mban përgjegjësi, në çdo rast, punonjësi që ka dhënë urdhrin dhe punonjësi që zbaton urdhrin, kur ky i fundit nuk ka vepruar në përputhje me parashikimet e këtij neni. Këto raste përbëjnë shkak për fillimin e procedimit disiplinor ndaj tyre.

Neni 7

Dënimi i zhdukjes me forcë

65. Në KP (neni 109/c) zhdukja me forcë parashikohet si vepër penale e veçantë me sanksionet përkatëse, konkretisht: zhdukja me forcë, nëpërmjet arrestimit, burgimit, rrëmbimit ose çdo forme tjetër heqjeje lirie të personit, nga funksionarët publikë apo nga persona që veprojnë me autorizimin, mbështetjen ose miratimin e tyre, shoqëruar me mospranimin e heqjes së lirisë apo me fshehjen e fatit të personit ose të vendit në të cilin ndodhet ai, duke i mohuar ndihmën dhe mbrojtjen e nevojshme sipas ligjit, përbën vepër penale dhe dënohet me burgim nga 7-15 vjet. Dënimi maksimal i parashikuar në lidhje me veprën penale të zhdukjes me forcë është 15 vjet. Në KP përcaktohen sanksionet në rastin kur eprori kishte dijeni për kryerjen e kësaj vepre penale, konkretisht: Eprori, që: i) kishte dijeni që vartës të vendosur nën autoritetin dhe kontrollin e tij efektiv po kryenin ose do të kryenin zhdukje me forcë, ose nuk merr parasysh të dhëna dhe informacione që e tregonin qartë këtë fakt; ii) ushtronte përgjegjësinë dhe kontrollin e tij efektiv mbi veprimtaritë me të cilat ishte lidhur zhdukja me forcë; apo iii) nuk ka marrë të gjitha masat e nevojshme dhe të arsyeshme që ishin në kompetencën e tij për të penguar ose për të ndëshkuar autorizimin, mbështetjen dhe miratimin e zhdukjes me forcë ose për t’ia dërguar çështjen organeve kompetente të ndjekjes penale; dënohet me burgim nga 3 deri në 7 vjet. Eprori, që: i) kishte dijeni që vartës të vendosur nën autoritetin dhe kontrollin e tij efektiv po kryenin ose do të kryenin zhdukje me forcë, ose nuk merr parasysh të dhëna dhe informacione që e tregonin qartë këtë fakt; ii) ushtronte përgjegjësinë dhe kontrollin e tij efektiv mbi veprimtaritë me të cilat ishte lidhur zhdukja me forcë; apo iii) nuk ka marrë të gjitha masat e nevojshme dhe të arsyeshme që ishin në kompetencën e tij për të penguar ose për të ndëshkuar autorizimin, mbështetjen, miratimin e zhdukjes me forcë, ose për t’ua dërguar çështjen organeve kompetente të ndjekjes penale dënohet me burgim nga 3 deri në 15 vjet. Kur kjo vepër ka sjellë si pasojë vdekjen e personit, dënohet me burgim jo më pak se 28 vjet ose me burgim të përjetshëm.

66. Lidhur me nenin 7, paragrafi 2/b të Konventës, në nenin 109/c të Kodit Penal janë parashikuar edhe si rrethana rënduese, rastet kur vepra kryhet nga eprori, kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen e personit, zhdukja e grave shtatzëna, marrja e paligjshme e të miturve që janë subjekt i zhdukjeve me forcë, konkretisht: Kur vepra penale e zhdukjes me forcë kryhet kundër fëmijëve, grave shtatzëna ose personave që për shkaqe të ndryshme, nuk mund të mbrohen apo shoqërohet me vuajtje të rënda fizike, kryhet në bashkëpunim, kundër disa personave ose më shumë se një herë, dënohet me burgim nga 10-20 vjet. Marrja e paligjshme e fëmijëve që janë subjekt i një zhdukjeje me

forcë ose e fëmijëve, babai, nëna ose përfaqësuesi ligjor i të cilëve është bërë subjekt i një zhdukjeje me forcë, apo e fëmijëve të lindur gjatë periudhës së zhdukjes me forcë, përbën veprë penale dhe dënohet me burgim nga 5-10 vjet. Sipas Kodit Penal, vepra penale e zhdukjes me forcë kur ajo është kryer sipas një plani konkret të paramenduar ose në mënyrë sistematike kundër një grupi të popullsisë civile për motive politike, ideologjike dhe raciale, etnike dhe fetare është cilësuar në Kodin Penal edhe si krim kundër njerëzimit (neni 74) dhe dënohet jo më pak se 15 vjet ose me burgim të përjetshëm.

67. Në KP (neni 50) përcaktohen rrethanat rënduese, të cilat rëndojnë dënimet për kryerjen e veprave penale të ndryshme dhe përbëjnë rrethana rënduese: a) kryerja e veprës, i shtyrë nga motive të dobëta; b) kryerja e veprës për të vënë para përgjegjësisë ose për të fshehur përgjegjësinë penale të një tjetri apo për të shmangur dënimin për një veprë penale tjetër ose për të realizuar, ose për të siguruar për vete a për të tretët fitime pasurore ose çdolloj përfitimi tjetër material; c) kryerja e veprës penale me egërsi dhe mizori; ç) kryerja e një krimi pas dhënies së një dënimi për një krim të kryer më parë; d) kryerja e veprimeve që rëndojnë apo shtojnë pasojat e veprës penale; dh) kryerja e veprës penale duke shpërdoruar funksionin publik ose shërbimin fetar; e) kur vepra është kryer kundër fëmijëve, grave shtatzëna ose personave që, për shkaqe të ndryshme, nuk mund të mbrohen; e/1) kryerja e një krimi gjatë ose pas dhënies së urdhrave gjyqësorë të mbrojtjes nga dhuna në familje; f) kur vepra është drejtuar ndaj përfaqësuesve të shteteve të tjera; g) kur vepra është kryer duke përfituar nga marrëdhëniet familjare, të miqësisë, të mikpritjes; gj) kryerja e veprës penale në bashkëpunim; h) kryerja e veprës penale më shumë se një herë; i) kur vepra është kryer duke përdorur armë, municione luftarake, lëndë plasëse, djegëse, helmuese dhe radioaktive; j) kryerja e veprës e shtyrë nga motive që kanë të bëjnë me gjininë, racën, ngjyrën, etninë, gjuhën, identitetin gjinor, orientimin seksual, bindjet politike, fetare ose filozofike, gjendjen ekonomike, arsimore ose shoqërore, përkatësinë prindërore, përgjegjësinë prindërore, gjendjen familjare ose martesore, gjendjen civile, vendbanimin, gjendjen shëndetësore, predispozicione gjenetike, aftësinë e kufizuar, përkatësinë në një grup të veçantë.

68. Në KP parashikohet si rrethanë lehtësuese kryerja e veprës nën ndikimin e veprimeve apo të udhëzimeve të padrejta të eprorit. Rrethanat e tjera lehtësuese të parashikuara në KP janë: a) kryerja e veprës, kur veprës e shtyrë nga motive me vlera pozitive morale, shoqërore; b) kryerja e veprës nën ndikimin e tronditjes psikike të shkaktuar nga provokimi, veprime të padrejta të viktimës apo të ndonjë personi tjetër; c) kur personi që ka kryer veprën tregon pendim të thellë; d) kur personi ka zëvendësuar dëmin e shkaktuar nga vepra penale ose ka ndihmuar aktivisht për të zhdukur ose për të pakësuar pasojat e veprës penale; dh) kur personi paraqitet në organet kompetente pas kryerjes së veprës penale; e) kur marrëdhëniet ndërmjet personit që ka kryer veprën penale dhe të dëmtuarit janë normalizuar. Pavarësisht nga rrethanat e përmendura më sipër, gjykata mund të marrë në konsideratë edhe rrethanat të tjera për sa kohë i quan të tilla që justifikojnë lehtësimin e dënimit.

Neni 8

Parashkrimi i zhdukjes me forcë

69. KP-ja (neni 66) përcakton se parashkrimi i ndjekjes penale kur nga kryerja e veprës deri në çastin e marrjes së personit si të pandehur kanë kaluar: a) 20 vjet për krimet që parashikojnë dënim jo më të ulët se 10 vjet burgim ose dënim tjetër më të rëndë; b) 10 vjet për krimet që parashikojnë dënim nga pesë deri në 10 vjet burgim; c) 5 vjet për krimet që parashikojnë dënim deri në 5 vjet burgim ose gjobë; ç) 3 vjet për kundërvajtjet penale që parashikojnë dënim deri në 2 vjet burgim; d) 2 vjet për kundërvajtjet penale që parashikojnë dënim me gjobë. Sipas këtyre përcaktimeve dhe dënimeve të përcaktuara për krimin e zhdukjes me forcë, parashkrimi për këtë veprë penale është 20 vjet, në kufirin maksimal të parashikuar në legjislacionin penal.

70. KP-ja (neni 67) parashikon se veprat penale për krimet e luftës apo ato kundër njerëzimit nuk i nënshtrohen parashkrimit të ndjekjes penale. Duke qenë se vepra penale e zhdukjes me forcë është cilësuar në KP edhe si krim kundër njerëzimit (neni 74), me sanksionin përkatës, bazuar në nenin 67 të KP-së, kjo veprë penale nuk parashkruhet.

Neni 9

Juridiksioni i akteve të zhdukjes me forcë

71. Në KP përcaktohet se ligji penal zbatohet në territorin e Republikës së Shqipërisë (RSH) dhe në kuptim të ligjit penal, territor quhet hapësira tokësore, gjerësia e ujërave territoriale, të brendshme detare, hapësira ajrore që shtrihet mbi hapësirën tokësore dhe të ujërave territoriale dhe të brendshme detare, si dhe çdo vend tjetër ku shtrihet sovraniteti i shtetit shqiptar, si selitë e përfaqësive diplomatike dhe konsullore shqiptare, anijet që mbajnë flamurin e RSH-së, anijet e marinës luftarake, të aviacionit ushtarak ose civil kudo që ndodhen. Legjislacioni penal shqiptar zbatohet për vepra penale të kryera nga shtetas shqiptarë brenda territorit të RSH-së (neni 6). Ligji penal i RSH-së është i zbatueshëm edhe për shtetasin shqiptar që kryen krim në territorin e një shteti tjetër, kur krimi është njëkohësisht i dënueshëm dhe derisa nuk është dhënë për të një vendim përfundimtar nga një gjykatë e huaj. Kushti për dënueshmërinë e njëkohshme në territorin e shtetit tjetër nuk zbatohet në rastet e krimeve të korrupsionit në sektorin publik ose privat, si dhe të ushtrimit të ndikimit të paligjshëm. Në kuptim të këtij neni, shtetas shqiptarë do të konsiderohen edhe ata persona që përveç shtetësisë shqiptare gëzojnë edhe shtetësi tjetër. Duke qënë se në KP “zhdukja me forcë” përcaktohet si vepër penale, KP përcakton juridiksionin për gjykimin e një personi të akuzuar për veprën penale të zhdukjes me forcë, pavarësisht se në cilin territor apo nga kush është kryer vepra penale (shtetas shqiptar, shtetas i huaj). Sqarojmë se Konventa është plotësisht e zbatueshme, pasi “zhdukja me forcë” parashikohet si vepër penale.

72. Legjislacioni penal shqiptar zbatohet edhe për shtetasin e huaj, që kryen vepër penale në territorin e RSH-së, dhe përgjigjet në bazë të ligjit penal të RSH-së. Ky ligj është i zbatueshëm edhe për shtetasin e huaj që jashtë territorit të RSH-së kryen në dëm të interesave të shtetit ose të shtetasit shqiptar: a) krime kundër njerëzimit; b) krime kundër pavarësisë dhe rendit kushtetues; c) vepra me qëllime terroriste; d) organizimi i prostitucionit, trafikimi i jashtëligjshëm i njerëzve, fëmijëve dhe grave, prodhimi dhe trafikimi i jashtëligjshëm i armëve, drogës, substancave të tjera narkotike e psikotrope, i substancave bërthamore, i materialeve pornografike, trafikimi i jashtëligjshëm i veprave të artit, objekteve historike, kulturore, arkeologjike; f) falsifikimi i vulës së shtetit shqiptar, parave dhe letrave me vlerë shqiptare; g) krime që cenojnë jetën, shëndetin e shtetasit shqiptar, për të cilat ligji parashikon dënim mbi 5 vjet burgim ose çdolloj dënimi më të rëndë; h) pastrimi i produkteve të veprës penale ose veprimtarisë kriminale; i) krimet e korrupsionit në sektorin publik ose privat, si dhe të ushtrimit të ndikimit të paligjshëm; j) vepra penale në fushën e teknologjisë së informacionit.

73. Lidhur me juridiksionin universal (nenin 7/a KP), parashikohet se ligji penal i RSH-së është i zbatueshëm edhe për shtetasin e huaj, që ndodhet në territorin e RSH-së dhe nuk është ekstraduar, i cili jashtë territorit të RSH-së ka kryer njërën nga veprat: a) krime kundër njerëzimit; b) krime lufte; c) gjenocid; ç) vepra me qëllime terroriste; d) torturë; dh) financim terrorizmi. Ligji penal i RSH-së është i zbatueshëm edhe për shtetasin e huaj, që jashtë territorit të saj kryen ndonjërin nga veprat penale, për të cilat ligje të veçanta ose marrëveshje ndërkombëtare, ku RSH-ja është palë, përcaktojnë zbatueshmërinë e legjislacionit penal shqiptar. Në këtë kuadër, një shtetas i huaj që ka kryer zhdukje me forcë jashtë territorit të vendit ose duhet të ekstradohet ose duhet të gjykohet në Shqipëri, dhe pikërisht kjo dispozitë mbi zbatimin e ligjit penal shqiptar lejon gjykimin në Shqipëri. Në KP parashikohet se personat të cilët nuk kanë shtetësi, por që kryejnë një vepër penale në territorin e RSH-së, dhe krim jashtë këtij territori, vlejnë rregullat e neneve 7 e 7/a e Kodit Penal më sipër, duke iu nënshtruar në mënyrë të njëjtë të gjitha dispozitatë të zbatueshme lidhur me veprat penale të parashikuara nga ky Kod, për sa u takon edhe shtetasve shqiptarë apo të huaj.

74. Për personat e mbrojtur ndërkombëtarisht, legjislacioni penal parashikon se dispozitatë e tij zbatohen edhe për vepra penale të kryera ndaj personave të mbrojtur ndërkombëtarisht. Person i mbrojtur ndërkombëtarisht, përveçse kur marrëveshjet ndërkombëtare, të ratifikuara nga shteti shqiptar, parashikojnë ndryshe, është: a) kryetari i një shteti, përfshirë edhe anëtari i organit kolegjiial që kryen funksionet e kryetarit të shtetit, sipas kushtetutës së atij shteti, kryetari i qeverisë ose ministri i punëve të jashtme, kur këta ndodhen në një shtet tjetër, si dhe anëtarët e familjes që i shoqërojnë; b) çdo përfaqësues a zyrtar i një shteti ose çdo zyrtar apo agent i një organizate ndërkombëtare me

karakter ndërqeveritar, i cili, në kohën dhe vendin e kryerjes së veprës penale kundër tij, zyrës, banesës private ose mjeteve të tij të transportit, gëzon, në përputhje me të drejtën ndërkombëtare, mbrojtje të posaçme nga çdo sulm mbi personin, lirinë dhe dinjitetin e tij, si dhe anëtarët e familjes së tij. Bazuar në sa më sipër, në rastin e personave që akuzohen për zhdukje me forcë, nuk duhet të ketë imunitet.

Neni 10

Masat e ruajtjes, burgosja

75. Sipas Kushtetutës (neni 5), “liria e personit mund të kufizohet me masa sigurimi vetëm në rastet dhe mënyrat e përcaktuara me ligj. Askujt nuk mund t’i hiqet liria, përveçse në rastet dhe sipas procedurave të parashikuara me ligj. Liria e personit mund të kufizohet në rastin kur ka dyshime të arsyeshme se ka kryer një vepër penale ose për të parandaluar kryerjen prej tij të veprës penale ose largimin e tij pas kryerjes së saj (neni 27/2/c). Legjislacioni shqiptar parashikon masa ligjore për të marrë një person në ruajtje ose për të siguruar praninë e tij. Personit të cilit i hiqet liria, ka të drejtë të njoftohet menjëherë në gjuhën që ai kupton, për shkaqet e kësaj mase, si dhe për akuzën që i bëhet dhe ky person duhet të njoftohet se nuk ka asnjë detyrim të bëjë ndonjë deklaratë dhe ka të drejtë të komunikojë menjëherë me avokatin, si dhe t’i jepet mundësia për realizimin e të drejtave të tij”. Çdo person, të cilit i është hequr liria sipas nenit 27, ka të drejtën e trajtimit njerëzor, respektimit të dinjitetit të tij”. Personi, të cilit i është hequr liria (në rastet e parashikuara në nenin 27/2), konkretisht “kur ka dyshime të arsyeshme se ka kryer një vepër penale ose për të parandaluar kryerjen prej tij të veprës penale ose largimin e tij pas kryerjes së saj duhet të dërgohet brenda 48 orëve përpara gjyqtarit, i cili vendos paraburgimin ose lirimin e tij jo më vonë se 48 orë nga çasti i marrjes së dokumenteve për shqyrtim. I paraburgosuri ka të drejtë të ankohet kundër vendimit të gjyqtarit. Në rastet e tjera, personi, që i hiqet liria në rrugë jashtëgjyqësore, mund t’i drejtohet në çdo kohë gjyqtarit, që vendos brenda 48 orëve për ligjshmërinë e kësaj mase. Çdo person, të cilit i është hequr liria, ka të drejtën e trajtimit njerëzor dhe të respektimit të dinjitetit të tij (nenet 27, 28). Sipas Kushtetutës, gjatë procesit penal, kushdo ka të drejtë të vihet në dijeni menjëherë dhe hollësisht për akuzën që i bëhet, për të drejtat e tij, t’i krijohet mundësia për të njoftuar familjen ose të afërmit e tij; të ketë ndihmën pa pagesë të një përkthyesi, kur nuk flet, nuk kupton gjuhën shqipe.

76. Bazuar në legjislacionin procedural penal, i cili parashikon procedura ligjore për ruajtjen dhe trajtimin e tyre si për të gjithë personat e ndaluar, të akuzuar për kryerjen e krimeve të tjera, apo të cilëve iu është privuar liria, këto procedura ligjore zbatohen edhe për personat që akuzohen se kanë kryer akte të zhdukjes me forcë në pritje të fillimit të procedimit penal apo procedurave të ekstradimit. Mbështetur në Kodin e Procedurës Penale, kur kryhet një arrestim ose ndalim, njoftohet menjëherë prokuroria e vendit ku është kryer arrestimi ose ndalimi. Personi i arrestuar ose i ndaluar lajmërohet se nuk ka asnjë detyrim të bëjë ndonjë deklaratë, ka të drejtë që nga momenti i arrestimit ose i ndalimit të njihet me shkaqet e arrestimit ose të ndalimit, veprën penale, akuzat që rëndojnë mbi të, të drejtat që ai gëzon, të kërkojë një mbrojtës ligjor ose t’i sigurohet falas një i tillë kur nuk ka mjete për të paguar një avokat, të informojë të afërmit e tij.

77. Për të garantuar një trajtim të drejtë gjatë procedimit penal në KPP (neni 98), përcaktohet se: “Personi që nuk flet gjuhën shqipe pyetet në gjuhën amtare dhe procesverbali mbahet edhe në këtë gjuhë. Në të njëjtën gjuhë përkthehen aktet procedurale që i jepen me kërkesën e tij. Shkelja e këtyre rregullave sjell pavlefshmërinë e aktit”. Në KPP përcaktohet, se: “kur para autoritetit procedues një person, që nuk është marrë si i pandehur, bën deklarime, nga të cilat dalin të dhëna për inkriminim në ngarkim të tij, autoriteti procedues ndërpret pyetjen, duke e paralajmëruar se pas këtyre deklarimeve mund të zhvillohen hetime ndaj tij dhe e fton të caktojë një mbrojtës. Deklarimet e mëparshme nuk mund të shfrytëzohen kundër personit që i ka bërë”.

78. Në KPP përcaktohet se: 1. I pandehuri, edhe kur është me masë sigurimi izoluese ose kur i është hequr liria për çdolloj shkak tjetër, merret në pyetje i lirë, përveç rasteve kur duhen marrë masa për të parandaluar rrezikun e ikjes ose të dhunës. 2. Nuk mund të përdoren, as me pëlqimin e të pandehurit, metoda ose teknika për të ndikuar mbi lirinë e vullnetit ose për të ndryshuar aftësinë e

kujtesës dhe të vlerësimit të fakteve. 3. Para se të ketë filluar pyetja, të pandehurit i shpjegohet se ka të drejtë të mos përgjigjet dhe se edhe po të mos përgjigjet, procedimi do të vazhdojë. Neni 39 KPP parashikon se: 1. Organi procedues i shpjegon të pandehurit, në formë të qartë dhe të përpiktë, faktin që i atribuohet, e njëh me provat që ekzistojnë kundër tij dhe kur hetimet nuk dëmtohen, i tregojnë burimet e tyre. 2. Organi procedues e fton atë të shpjegojë gjithçka që çmon të dobishme për mbrojtjen e tij dhe i bën drejtpërsëdrejti pyetje. 3. Kur i pandehuri nuk pranon të përgjigjet kjo shënohet në procesverbal. Në procesverbal vendosen, kur është e nevojshme, edhe tiparet fizike dhe shenjat e veçanta eventuale të të pandehurit.

79. Kodi i Procedurës Penale parashikon dispozita lidhur me kriteret dhe kushtet e masave të sigurimit personal (masat shtrënguese, ndaluese). Askush nuk mund t'u nënshtrohet masave të sigurimit personal nëse nuk ekziston një dyshim i arsyeshëm, i bazuar në prova. Në rast të kufizimit të lirisë së personit, mund të merren masa sigurimi vetëm në rastet dhe mënyrat e përcaktuara me ligj. Rastet e kufizimit të lirisë së personit me masa sigurimi konkretisht: a) ekzistojnë shkaqe të rëndësishme që vënë në rrezik marrjen ose vërtetësinë e provës; b) kur i pandehuri është larguar ose ekziston rreziku që ai të largohet; c) kur për shkak të rrethanave të faktit dhe personalitetit të të pandehurit ka rrezik që ai të kryejë krime të rënda ose të të njëjtit lloj me atë për të cilin procedohet. Në caktimin e masave të sigurimit gjykata mban parasysh përshtatshmërinë e secilës prej tyre me shkallën e nevojave të sigurimit në rastin konkret. Çdo masë duhet të jetë në raport me rëndësinë e faktit, me sanksionin që parashikohet për veprën penale konkrete. Masa e sigurisë arrest me burg të vendoset vetëm kur çdo masë tjetër është e papërshtatshme për shkak të rrezikshmërisë së veçantë të veprës dhe të pandehurit. KPP-ja përcakton masat shtrënguese: a) ndalimi i daljes jashtë shtetit; b) detyrimi për t'u paraqitur në Policinë Gjyqësore; c) ndalimi dhe detyrimi për qëndrimin në një vend të caktuar; d) garancia pasurore; e) arresti në shtëpi; f) arresti në burg; g) shtrimi i përkohshëm në një spital psikiatrik.

80. Sipas KPP-së, masat e sigurimit vendosen me kërkesën e prokurorit, i cili i paraqet gjykatës kompetente arsyet ku bazohet kërkesa. Edhe kur gjykata deklaron moskompetencën e saj për çdo lloj shkak, nëse janë kushtet dhe ekziston urgjenca për marrjen e masës, ajo vendos marrjen e saj dhe i dërgon aktet gjykatës kompetente. Gjykata nuk mund të caktojë një masë sigurimi më të rëndë se ajo që është kërkuar nga Prokurori. Zbatimi i masave të sigurimit bëhet nga oficeri i policisë i ngarkuar me zbatimin e vendimit të arrestit. Në rast se dyshohet për vërtetësinë e vendimit që ka caktuar masën e sigurimit ose për vërtetësinë e identitetit të personit ndaj të cilit është dhënë masa, oficerët dhe agjentët e Policisë Gjyqësore të ngarkuar nuk e zbatojnë atë. Vendimet për masat e tjera të sigurimit i njoftohen të pandehurit nga gjykata. Marrja në pyetje e personit të arrestuar bëhet jo më vonë se 3 ditë nga zbatimi i masës, nga gjykata për të cilin ka vendosur arrestin në burg ose në shtëpi.

81. KPP-ja parashikon dispozita mbi arrestimin në flagrancë dhe ndalimin e të dyshuarit për një krim. Arrestimi ose ndalimi nuk lejohet kur nga rrethanat e faktit del se veprimi është bërë gjatë kryerjes së një detyre ose gjatë ushtrimit të një të drejte të ligjshme ose kur ekziston një shkak padënueshmërie. Prokurori merr në pyetje të arrestuarit ose të ndaluarin në prani të mbrojtësit të zgjedhur ose të caktuar kryesisht. Ai i njofton të arrestuarin ose të ndaluarin faktin për të cilin procedohet dhe arsyet e marrjes në pyetje. KPP-ja përcakton rastet e lirimit të menjëhershëm të të arrestuarit ose të ndaluarit për shkak të ngatërimit të personit, mosrespektimit të ligjit. Kur masa e arrestit ose e ndalimit e ka humbur fuqinë për shkak të shkeljes së afatit të kërkesës për vleftësimin e masës, prokurori urdhëron, me vendim të motivuar, që i arrestuari ose i ndaluar të lirohet menjëherë. Në këto raste lirim i urdhërohet edhe nga oficeri i Policisë Gjyqësore, i cili njofton menjëherë prokurorin e vendit ku është kryer arrestimi ose ndalimi. Kërkesa e vlerësimit të arrestimit ose të ndalimit në gjykatë bëhet nga prokurori brenda 48 orëve nga arrestimi ose ndalimi. Mosrespektimi i afatit bën që arrestimi ose ndalimi të humbë fuqinë. Revokimi dhe zëvendësimi i masave shtrënguese dhe ndaluese bëhet kur mungojnë kushtet dhe kriteret e zbatimit të tyre. Gjithashtu, parashikohen rastet e shuarjes së masave të sigurimit. Kur arrestimi e humbet fuqinë, gjykata vendos lirim të menjëhershëm të personit ndaj të cilit është marrë masa. KPP-ja përcakton afatet e kohëzgjatjes së paraburgimit, zgjatjen e këtij afati, pezullimin e afateve, si dhe afatet e kohëzgjatjes maksimale për

masat e tjera të sigurimit (nenet 263–267).

82. Sipas KPP-së me vendimin e arrestit në burg, gjykata urdhëron Policinë Gjyqësore për vendosjen e të pandehurit në institucionet e paraburgimit në dispozicion të autoritetit procedues. Në Kod, përcaktohen afatet e kohëzgjatjes së paraburgimit dhe paraburgimi e humbet fuqinë në qoftë se nga fillimi i zbatimit të tij kanë kaluar afatet e përcaktuara në këtë nen, pa u dorëzuar aktet në gjykatë.

83. Në ligjin “Për Policinë e Shtetit” parashikohet se punonjësi i policisë bën shoqërimin e personave në ambientet e Policisë: 1. Kur është dënuar me burgim nga gjykata kompetente; 2. Për moszbatim të urdhrave të ligjshëm të gjykatës ose ndonjë detyrimi të përcaktuar me ligj; 3. Kur ka dyshime të arsyeshme se ka kryer veprë penale; 4. Parandalimin e kryerjes së një veprë penale; 5. Kur është larguar pas kryerjes së një veprë penale; 6. Për identifikimin e personit ndaj të cilit zhvillohen hetime sipas kushteve të përcaktuara në KPP; 7. Për hyrje të paligjshme në kufirin shtetëror, rastet e dëbimit ose ekstradimit; 8. Për mbikëqyrjen e të miturit për qëllime edukimi ose shoqërimin tij në organin kompetent; 9. Kur personi është përhapës i një sëmundjeje ngjitëse, i paaftë mendërisht dhe i rrezikshëm për shoqërinë; 10. Në rastin kur personi është i sëmurë mendor, në gjendje të dehur ose nën efektin e lëndëve narkotike, punonjësi i Policisë e dorëzon te kujdestari ose personi përgjegjës, në ambientet e policisë, në institucionet shëndetësore. Sipas këtij ligji, personi i shoqëruar nuk trajtohet në të njëjtat kushte me personin e ndaluar ose të arrestuar dhe, në çdo rast, shoqërimi duhet të zgjasë deri në sqarimin e çështjes, por jo më shumë se 10 orë. Për rastet e shoqërimit për hyrje të paligjshme në kufirin shtetëror, dëbimi, ekstradimi, procedurat, afatet e mbajtjes përcaktohen sipas legjislacionit të brendshëm. Personi i shoqëruar gëzon të drejtat e njohura nga Kushtetuta, legjislacioni i brendshëm.

84. Në ligjin “Për Policinë e Shtetit” përcaktohet se personi i shoqëruar ka të drejtë të njoftohet menjëherë në gjuhën që ai kupton, për shkaqet e shoqërimit. Personi duhet të njoftohet se nuk ka asnjë detyrim të bëjë ndonjë deklaratë, ka të drejtë të komunikojë edhe me avokatin apo person tjetër. Punonjësi i policisë bën arrestimin dhe ndalimin e personit, sipas përcaktimeve në dispozitat e Kodit të Procedurës Penale (nenet 109, 111).

85. Për respektimin dhe garantimin e të drejtave të personave të arrestuar/ndaluar në ambientet e policisë, janë miratuar: a) procedurat standarde të punës lidhur me arrestimin/ndalimin, kontrollin fizik dhe trajtimin e personave të arrestuar /ndaluar”; b) manuali, “Për rregullat e trajtimit e sigurimit të ndaluarve dhe arrestuarve në dhomat e sigurisë, në njësitë policore”, janë përcaktuar procedurat dhe rregullat për mbajtjen, trajtimin e sigurimin e të arrestuarve/ndaluarve, detyrimet e policisë për respektimin e garantimin e të drejtave të këtyre personave, normat dhe standardet që duhet të plotësojnë ambientet dhe trajtimi ushqimor, shëndetësor, të drejtat që kanë kjo kategori personash; c) deklaratat për informimin dhe njohjen me të drejtat ligjore, për personat e arrestuar/ndaluar në Policinë e Shtetit” gjatë arrestimit/ndalimit në ambientet e dhomave të sigurisë”; d) procedurat standarde të punës së Rendit dhe Sigurisë Publike, “Kontrolli fizik i personave të shoqëruar, bllokimi dhe dokumentimi i sendeve personale që konstatohen gjatë kontrollit”; e) “Regjistri për evidentimin, trajtimin dhe zgjidhjen e ankesë/kërkesave të personave të privuar nga liria, në ambientet e Policisë së Shtetit”; f) Procedurat standarde, “Për evidentimin, trajtimin dhe zgjidhjen e ankesë/kërkesave të personave të privuar nga liria, në ambientet e Policisë së Shtetit”; g) krijimi i bankës qendrore elektronike për regjistrimin dhe administrimin e të dhënave për personat e shoqëruar dhe ndaluar/arrestuar”; h) përmbushja e detyrave dhe e përgjegjësisve në përputhje të plotë me aktet ligjore, nënligjore për shoqërimin në ambientet e Policisë së Shtetit dhe procedurat standarde të punës, duke respektuar e garantuar të drejtat e personave të privuar nga liria.

86. KPP-ja parashikon dispozita lidhur me marrëdhëniet juridiksionale me shtetet e huaja, konkretisht ekstradimin për jashtë shtetit; kërkesën për ekstradim drejtuar Ministrisë së Drejtësisë; kushtet për ekstradim, mospranimin e kërkesës për ekstradim. Kur merr nga një shtet i huaj një kërkesë ekstradimi, Ministria e Drejtësisë, në qoftë se nuk e refuzon atë, ia dërgon bashkë me dokumentet prokurorit pranë gjykatës kompetente. Prokurori pasi merr kërkesën urdhëron paraqitjen e të interesuarit për të bërë identifikimin e tij dhe për të marrë pëlqimin eventual për ekstradimin. Të interesuarit i bëhet e ditur se ka të drejtë të ndihmohet nga një

mbrojtës. Brenda 3 muajve nga data kur ka ardhur kërkesa për ekstradim, prokurori i paraqet gjykatës kërkesën për shqyrtim.

87. Me kërkesë të Ministrisë së Drejtësisë, të paraqitur nëpërmjet prokurorit, ndaj personit për të cilin është kërkuar ekstradimi mund të merren masa shtrënguese. Në caktimin e masave shtrënguese respektohen dispozitat e këtij Kodi, për aq sa mund të zbatohen, për të garantuar që personi për të cilin është kërkuar ekstradimi të mos i shmanget dorëzimit. Masat shtrënguese dhe sekuestroja nuk vendosen kur ka arsye të çmohet se nuk ekzistojnë kushtet për dhënien e një vendimi në favor të ekstradimit. Masat shtrënguese revokohen kur brenda tre muajve nga fillimi i ekzekutimit të tyre nuk ka përfunduar procedimi para gjykatës. Me kërkesë të prokurorit afati mund të zgjatet, por jo më shumë se një muaj, kur është e nevojshme të bëhen verifikime veçanërisht komplekse. Gjykata është kompetente për vendosjen e masave të sigurisë. Gjykata mund të vendosë përkohësisht një masë shtrënguese para se të vijë kërkesa e ekstradimit. Kjo masë mund të vendoset, kur: a) shteti i huaj ka deklaruar se kundër personit është marrë një masë për kufizimin e lirisë personale ose një vendim dënimi me burgim dhe të paraqesë kërkesë për ekstradim; b) shteti i huaj ka paraqitur të dhëna për veprën penale, elemente të mjaftueshme për identifikimin e personit; c) kur ka rrezik largimi. Sipas KPP-së, prokurori, personi i interesuar dhe mbrojtësi i tij, mund të bëjnë ankim në gjykatën e apelit, mbi vendimin e gjykatës për masat shtrënguese, sekuestrimet.

88. Policia Gjyqësore, në raste urgjente, mund të bëjë arrestimin e personit, ndaj të cilit është paraqitur kërkesa për arrestimin e përkohshëm. KPP-ja përcakton rregullat dhe procedurën e nevojshme që ndiqet nga ana e organeve përkatëse (Policia Gjyqësore, Prokuroria, Gjykata, Ministria e Drejtësisë) lidhur me këtë rast. Brenda 48 orëve prokurori e vë të arrestuarin në dispozicion të gjykatës në territorin e së cilës është bërë arrestimi, duke i dërguar edhe dokumentacionin përkatës. Gjykata, brenda 48 orëve nga arrestimi e miraton atë, kur janë kushtet ose vendos lirinë e të arrestuarit.

89. Për zbatimin e masës shtrënguese gjykata, sa më shpejt dhe jo më vonë se 5 ditë nga ekzekutimi i masës ose nga vleftësimi i saj, sigurohet për identitetin e personit dhe merr pëlqimin eventual të tij për ekstradimin. Gjykata i bën të ditur të interesuarit të drejtën për të pasur mbrojtës dhe në mungesë të tij i cakton një avokat kryesisht. Avokati duhet të lajmërohet, të paktën 24 orë përpara, për veprimet e sipërme dhe ka të drejtë të marrë pjesë në to. Shqyrtimi i kërkesës për ekstradim bëhet nga gjykata me pjesëmarrjen e prokurorit, personit për të cilin është kërkuar ekstradimi, avokati dhe përfaqësuesin eventual të shtetit kërkues.

90. Për njoftimin e shteteve të tjera, krahas legjislacionit procedural, zbatohet edhe ligji, “Për marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaj në çështjet penale”³², që parashikon se dorëzimi i një personi nën hetim, të pandehur apo të dënuar, në drejtim të një shteti të huaj kryhet sipas rregullave të legjislacionit shqiptar dhe të marrëveshjeve ndërkombëtare, në të cilat RSH-ja është palë.

Neni 11

Detyrimi për ndjekjen penale dhe ekstradimi

91. Legjislacioni shqiptar dhe Kodi i Procedurës Penale parashikon juridiksionin dhe kompetencat mbi procedimin e veprave penale, përfshirë edhe veprën penale të zhdukjes me forcë. Ushtrimi i juridiksionit penal ushtrohet sipas rregullave të përcaktuara në këtë Kod (neni 69). Gjykata penale shqyrton gjithçka që është e nevojshme për marrjen e vendimit dhe vendos sipas rregullave të caktuara me ligj. Mungesa e juridiksionit ngrihet edhe kryesisht, në çdo gjendje dhe shkallë të gjykimit. Gjykata jep vendim dhe urdhëron, kur është rasti, dërgimin e akteve organit kompetent. Kur mungesa e juridiksionit ngrihet gjatë hetimeve paraprake prokurori që procedon vendos dërgimin e akteve gjykatës kompetente për të vendosur. Bazuar në KPP, gjykatat e rrethit gjyqësor janë kompetente për gjykimin e veprave penale, përveç atyre që i përkasin kompetencës së gjykatës së krimeve të rënda, gjykatës ushtarake dhe Gjykatës së lartë (neni 74). Gjykata e krimeve të rënda

³² Ligji nr. 10193, datë 3.12.2009, ndryshuar me ligjin 100/2013.

gjykon një sërë krimesh të parashikuara nga Kodi Penal ku përfshihen ndër të tjera krimet kundër njerëzimit, rrëmbimin, mbajtjen peng të personit, heqjen e paligjshme të lirisë. Gjykata ushtarake është kompetente për gjykimin e ushtarakëve, robërve të luftës dhe personave të tjerë, për veprat penale të parashikuara nga Kodi Penal Ushtarak dhe dispozita të tjera ligjore, përveç atyre që i përkasin kompetencës të gjykatës së krimeve të rënda dhe Gjykatës së Lartë.

92. Kushtetuta dhe legjislacioni shqiptar garantojnë barazinë para ligjit, prezumimin e pafajësisë, të drejtën e një përfaqësuesi ligjor, një proces të rregullt ligjor në të gjitha fazat e hetimit, marrjes së provave, ndjekjes penale dhe të gjyimit, si dhe garantimin e të drejtave dhe lirive themelore të të pandehurit. Mbështetur në Kushtetutën e RSH-së, “Kushdo, për mbrojtjen e të drejtave, të lirive dhe të interesave të tij kushtetuese dhe ligjore ose në rastin e akuzave të ngritura kundër tij, ka të drejtën e një gjykimi të drejtë dhe publik brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme e caktuar me ligj”.

93. Kushtetuta parashikon barazinë para ligjit. Askujt nuk mund t’i hiqet liria, përveçse në rastet dhe sipas procedurave të parashikuara me ligj. Liria e personit nuk mund të kufizohet, përveçse në rastet e mëposhtme: a) kur është dënuar me burgim nga gjykata kompetente; b) për moszbatim të urdhrave të ligjshëm të gjykatës ose për moszbatim të ndonjë detyrimi të caktuar me ligj; c) kur ka dyshime të arsyeshme se ka kryer një vepër penale ose për të parandaluar kryerjen prej tij të veprës penale ose largimin e tij pas kryerjes së saj; ç) për mbikëqyrjen e të miturit për qëllime edukimi ose për shoqërimin e tij në organin kompetent; d) kur personi është përhapës i një sëmundjeje ngjitëse, i paaftë mendërisht dhe i rrezikshëm për shoqërinë; f) për hyrje të paligjshme në kufirin shtetëror, si dhe në rastet e dëbimit ose të ekstradimit. Askujt nuk mund t’i hiqet liria vetëm për shkak se nuk është në gjendje të përmbushë një detyrim kontraktor.

94. Sipas Kushtetutës, askush nuk mund të akuzohet ose të deklarohet fajtor për një vepër penale, e cila nuk konsiderohej e tillë me ligj në kohën e kryerjes së saj, me përjashtim të veprave, të cilat në kohën e kryerjes së tyre, përbënin krime lufte, krime kundër njerëzimit sipas së drejtës ndërkombëtare. I pandehuri prezumohet i pafajshëm derisa nuk vërtetohet fajësia e tij me vendim gjyqësor të formës së prerë. Gjatë procesit penal kushdo ka të drejtë; a) të vihet në dijeni për akuzën që i bëhet, për të drejtat e tij, t’i krijohet mundësia për të njoftuar familjen ose të afërmit e tij; b) të ketë kohën dhe lehtësitë e mjaftueshme për të përgatitur mbrojtjen e vet; c) të ketë ndihmën pa pagesë të një përkthyesi, kur nuk flet ose nuk kupton gjuhën shqipe; ç) të mbrohet vetë ose me ndihmën e një mbrojtësi ligjor të zgjedhur prej tij; të komunikojë lirisht dhe privatisht me të, si dhe t’i sigurohet mbrojtja falas kur nuk ka mjete të mjaftueshme; d) t’u bëjë pyetje dëshmitarëve të pranishëm dhe të kërkojë paraqitjen e dëshmitarëve, të ekspertëve dhe të personave të tjerë, që mund të sqarojnë faktet. Askush nuk mund të detyrohet të dëshmojë kundër vetvetes ose familjes së vet dhe as të pohojë fajësinë e tij. Askush nuk mund të deklarohet fajtor mbi bazën e të dhënave të mbledhura në mënyrë të paligjshme (nenet 29-32).

95. Legjislacioni penal ka për detyrë të sigurojë një procedim të drejtë, të barabartë dhe të rregullt ligjor, të mbrojtje liritë personale, të drejtat dhe interesat e ligjshme të shtetasve. Dispozitat procedurale caktojnë rregullat për mënyrën e ushtrimit të ndjekjes penale, të hetimit dhe gjyimit të veprave penale, si dhe të ekzekutimit të vendimeve gjyqësore. Këto rregulla janë të detyrueshme për subjektet e procedimit penal, për organet shtetërore, personat juridikë dhe shtetasit.

96. KPP-ja përcakton se i pandehuri prezumohet i pafajshëm gjersa nuk vërtetohet fajësia e tij me vendim gjyqësor të formës së prerë. Çdo dyshim për akuzën çmohet në favor të të pandehurit (neni 4). Liria e personit mund të kufizohet me masa sigurimi vetëm në rastet dhe mënyrat e përcaktuara me ligj. Askush nuk mund t’i nënshtrohet torturës, dënimit apo trajtimit poshtërues. Të dënuarve me burgim u sigurohet trajtimi njerëzor dhe rehabilitimi moral (neni 5).

97. Lidhur me sigurimin e mbrojtjes, KPP-ja përcakton se i pandehuri ka të drejtë të mbrohet vetë ose me ndihmën e mbrojtësit. I pandehuri që nuk ka mbrojtës njoftohet nga prokurori se ndihmohet nga një mbrojtës i caktuar kryesisht. Mbrojtësi i zgjedhur ose i caktuar kryesisht lajmërohet të paktën 24 orë përpara kur procedohet me marrje në pyetje, këqyrje ose ballafaqim. Kur vonesa mund të dëmtojë lajmërimi i mbrojtësit bëhet urgjentisht. Mbrojtësi ndihmon të pandehurin që t’i garantohen

të drejtat procedurale dhe t'i ruhen interesat e tij ligjore. Mbrojtësi mund të zgjidhet edhe nga të afërmit e tij. I pandehuri që nuk ka zgjedhur mbrojtës ose që ka mbetur pa të, ndihmohet nga një mbrojtës i caktuar nga organi që e procedon, nëse e kërkon atë. Gjykata, prokurori dhe Policia Gjyqësore, kur duhet të kryejnë një veprim për të cilin parashikohet ndihma e mbrojtësit dhe kur i pandehuri është pa mbrojtës, njoftojnë për këtë veprim mbrojtësin e caktuar. Kur kërkohet prania e mbrojtësit dhe mbrojtësi i zgjedhur ose i caktuar nuk është siguruar, nuk është paraqitur ose e ka lënë mbrojtjen, gjykata ose prokurori cakton si zëvendësues një mbrojtës tjetër, i cili ushtron të drejtat dhe merr përsipër detyrimet e mbrojtësit. Kur i pandehuri nuk ka mjete të mjaftueshme, shpenzimet e bëra për mbrojtjen paguhen nga shteti. Mbrojtësi ka të drejtat që ligji i njeh të pandehurit, përveç atyre që i rezervohen personalisht këtij të fundit. Mbrojtësi ka të drejtë të komunikojë lirisht dhe vetëm për vetëm me të ndaluarin, të arrestuarin apo të dënuarin, të njoftohet paraprakisht për kryerjen e veprimeve hetimore ku është i pranishëm i pandehuri dhe të marrë pjesë në to, t'u drejtojë pyetje të pandehurit, dëshmitarëve dhe ekspertëve, të njihet me të gjithë materialin e çështjes në përfundim të hetimeve. I pandehuri mund të zhvlehtësojë, me deklaram të shprehur, veprimin e kryer nga mbrojtësi para se të jetë marrë një vendim nga gjykata lidhur me këtë veprim. Personi i arrestuar në flagrancë ose i ndaluar ka të drejtë të flasë me mbrojtësin menjëherë pas arrestimit ose ndalimit. I pandehuri i paraburgosur ka të drejtë të flasë me mbrojtësin e tij që në momentin e ekzekutimit të masës së sigurimit.

98. Në të gjitha fazat, procedimit penal përdoret gjuha shqipe. Personat që nuk dinë shqip përdorin gjuhën e tyre dhe me anë të përkthyesit kanë të drejtë të flasin dhe të marrin dijeni për provat dhe aktet, si dhe zhvillimin e procedimit. Në ligjin, "Për Policinë e Shtetit" përcaktohet se personi i shoqëruar ka të drejtë të njoftohet menjëherë në gjuhën që ai kupton, për shkaqet e shoqërimit, duhet të njoftohet se nuk ka asnjë detyrim të bëjë ndonjë deklaratë, dhe ka të drejtë të komunikojë menjëherë me një person të besuar dhe avokatin.

99. Ligji "Për ndihmën juridike"³³ përcakton kriteret për përfitumin e ndihmës juridike për personat, që kërkojnë të mbrohen me avokat në procesin penal në të gjitha fazat e tij dhe, për shkak të pamundësive financiare, nuk kanë mundur të zgjedhin një avokat apo kanë mbetur pa të. Subjektet përfutuese të ndihmës juridike janë: a) shtetasit shqiptarë me vendbanim në territorin e RSH-së; b) shtetasit e huaj që e përfitojnë atë mbi bazën e parimit të reciprocitetit; c) personat pa shtetësi, të pajisur me leje qëndrimi, sipas legjislacionit në fuqi; d) personat me shtetësi të huaj ose personat pa shtetësi, që kërkojnë të pajisjen me leje qëndrimi, aplikojnë për azil ose që janë në proces ankimi të vendimeve administrative dhe/ose gjyqësore për refuzimin e lejes së qëndrimit ose aplikimit për azil.

100. Marrja e provave gjatë hetimit dhe procedimit penal janë të parashikuara në KPP dhe zbatohen njësoj edhe në rastet kur i pandehuri është shtetas shqiptar dhe shtetas i huaj edhe në rastin e kryerjes së zhdukjes me forcë. Provat janë njoftimet mbi faktet e rrethanat mbi veprën penale, që merren prej burimeve të parashikuara në ligjin procedural penal, në përputhje me rregullat e caktuara prej tij, që shërbejnë për të vërtetuar kryerjen ose jo të veprës penale, pasojat e ardhura prej saj, fajësinë, pafajësinë e të pandehurit, shkallën e përgjegjësisë së tij. Objekt prove janë faktet që kanë lidhje me akuzën, fajësinë e të pandehurit, caktimin e masave të sigurimit, dënimin, përgjegjësinë civile, si dhe faktet nga të cilat varet zbatimi i normave procedurale. Gjatë hetimeve paraprake provat merren nga organi që procedon, sipas rregullave të caktuara në këtë Kod. Në gjykim provat merren me kërkesën e palëve. Gjykata vendos me urdhër, duke përjashtuar provat e ndaluara nga ligji dhe ato që janë haptazi të panevojshme. Disponimet mbi marrjen e provave mund të revokohen në çdo fazë të shqyrtimit gjyqësor. Sipas nenit 152 të KPP-së çmuarja e provave është përcaktimi i vërtetësisë dhe fuqisë provuese të tyre. Çdo provë i nënshtrohet shqyrtimit dhe nuk ka vlerë të paracaktuar. Gjykata i çmon provat sipas bindjes së formuar pas shqyrtimit të tyre në tërësi. 2. Ekzistenca e një fakti nuk mund të nxirret nga indiciet përveçse kur këto janë të rëndësishme, të sakta dhe në përputhje me njëra-tjetrën. 3. Deklarimet e bëra nga i bashkëpandehuri në të njëjtën vepër penale ose nga personi i marrë si i pandehur në një procedim që lidhet me të, vlerësohen në unitet me provat e tjera që

³³ Ligji nr. 10039, datë 22.1.2008, ndryshuar me ligjin nr. 77/2014.

konfirmojnë vërtetësinë e tyre.

101. Lidhur me “marrjen e provës”, KPP-ja përcakton se seanca për marrjen e provës zhvillohet me pjesëmarrjen e domosdoshme të prokurorit dhe të mbrojtësit të të pandehurit. Ka të drejtë të marrë pjesë edhe përfaqësuesi i të dëmtuarit. 2. I pandehuri dhe i dëmtuari kanë të drejtë të marrin pjesë kur duhet të pyetet një dëshmitar ose një person tjetër. Në rastet e tjera ata mund të marrin pjesë me autorizim paraprak të gjykatës. 3. Ndalohet marrja e provave mbi faktet që kanë të bëjnë me persona që nuk përfaqësohen nga mbrojtësit në seancë. 4. Procesverbali, sendet dhe dokumentet e marra për sigurimin e provës i dërgohen prokurorit. Mbrojtësit kanë të drejtë t'i shikojnë ato dhe të nxjerrin kopje të tyre. Lidhur me përdorimin e provave të marra, KPP-ja përcakton se provat e marra sipas rregullave të përcaktuara në Kod mund të përdoren në shqyrtimin gjyqësor vetëm ndaj të pandehurve, mbrojtësit e të cilëve kanë asistuar në marrjen e tyre. Vendimi i dhënë mbi bazën e një prove të marrë sipas rregullave të këtij kreu, në të cilin i dëmtuari nuk ka qenë në gjendje të marrë pjesë, nuk sjell pasoja përveçse kur vetë i dëmtuari ka pranuar qoftë edhe në heshtje. KPP-ja parashikon se Gjykata jep vendim në bazë të provave që shqyrtohen dhe verifikohen në seancë gjyqësore.

102. Autoritetet kompetente të ngarkuara me hetimin e akteve që përbëjnë vepra penale, dhe autorët e dyshuar për kryerjen e tyre janë: Policia e Shtetit, Prokuroria, Policia Gjyqësore. Në Kodin e Procedurës Penale (KPP) përcaktohet se organet e ngarkuara me ndjekjen penale janë Prokurori dhe Policia Gjyqësore që zhvillojnë brenda kompeten-cave të caktuara, hetimet e nevojshme që lidhen me ushtrimin e ndjekjes penale. Në këtë kuptim janë organet e ngarkuara edhe për ndjekjen penale veprën penale të zhdukjes me forcë. Prokurori drejton hetimet dhe ka në dispozicion Policinë Gjyqësore. Institucioni i Prokurorisë ushtron ndjekjen penale dhe merr masa për ushtrimin e ndjekjes penale sipas KPP-së dhe ligjit, “Për organizimin dhe funksionimin e Prokurorisë në RSH-së”³⁴. Sipas KPP-së, funksionet e prokurorit ushtrohen: a) në hetimet paraprake dhe në gjykimet e shkallës së parë, nga prokurorët pranë gjykatave të shkallës së parë; b) në gjykimet e çështjeve të ankimuara, nga prokurorët pranë gjykatave të apelit dhe pranë Gjykatës së Lartë. Bazuar në KPP (neni 30), Policia Gjyqësore kryen çdo veprim hetimor që i është urdhëruar ose deleguar nga prokurori. Sipas KPP Gjykata është organi që realizon dhënien e drejtësisë. Drejtësia penale jepet nga: a) gjykatat penale të shkallës së parë; b) gjykatat e apelit; c) Gjykata e Lartë. Në lidhje me kompetencat e gjykatës në hetimet paraprake KPP-ja përcakton se gjatë hetimeve paraprake, për rastet e parashikuara nga ligji, mbi kërkesën e prokurorit, të pandehurit, të dëmtuarit dhe palëve private, vendos gjykata.

Neni 12

Detyrimi për hetimin

103. Në Kodin e Procedurës Penale (KPP) parashikohen një sërë dispozitash mbi denoncimin e fakteve dhe veprave penale nga ana e autoriteteve kompetente, si dhe nga personat e që kanë dijeni për veprat penale të parashikuara nga Kodi Penal, përfshirë edhe personat e dëmtuar, si dhe organet kompetente për hetimin e akuzave dhe veprave penale. Në këtë kuptim kjo e drejtë u garantohet edhe personave që mund të jenë subjekt apo viktimë e veprës penale të zhdukjes me forcë. Në këtë Kod parashikohen dispozita lidhur me kompetencat e autoriteteve të mësipërme që ushtrojnë ndjekjen penale.

104. Në lidhje me marrjen dijeni për veprën penale, KPP-ja përcakton se prokurori dhe policia marrin dijeni për veprën penale me iniciativën e vet dhe me njoftimin e bërë nga të tjerët. Policia Gjyqësore, edhe me iniciativën e vet, duhet të marrë dijeni për veprat penale, të pengojë ardhjen e pasojave të mëtejshme, të kërkojë autorët e tyre, të kryejë hetime dhe të grumbullojë gjithçka që i shërben zbatimit të ligjit penal. Policia Gjyqësore kryen çdo veprim hetimor që i është urdhëruar/deleguar nga prokurori. Gjithashtu, merr të dhëna nga personat që mund të tregojnë rrethana të dobishme për qëllimet e hetimit. KPP-ja parashikon dispozita mbi veprimtarinë me iniciativën e Policisë Gjyqësore dhe referimin e veprës penale te Prokurori. Policia Gjyqësore

³⁴ Informacioni lidhur me nenin 10.

dokumenton të gjitha veprimet e kryera. Bazuar në ligjin, “Për organizimin dhe funksionimin e Policisë Gjyqësore”, Policia Gjyqësore kryen veprimtari procedurale gjatë fazave të procedimit penal, të urdhëruar apo të deleguar nga organi procedues ose me nismën e vet, sipas rregullave të legjisllacionit procedural në fuqi. Policia Gjyqësore, me cilësinë e subjektit të procedimit penal, ka për detyrë kryesore të marrë dijeni për veprat penale, të parandalojë pasojat e mëtejshme për shkak të tyre, të kryejë veprime hetimore të plota e të gjithanshme, kryesisht ose me urdhërim a delegim, për zbulimin e autorëve, për sigurimin e provave për veprimtarinë e tyre kriminale, detyra të tjera të parashikuara në KPP, dispozita të tjera ligjore me qëllim zbatimin e ligjit penal.

105. KPP-ja dhe ligji mbi prokurorinë parashikojnë se prokurori drejton veprimtarinë hetimore dhe kryen vetë çdo veprim hetimor që e çmon të nevojshëm. Ai mund të kërkojë nga Policia Gjyqësore kryerjen e veprimeve të deleguara posaçërisht, përfshirë edhe marrjen në pyetje të të pandehurit dhe ballafaqimet, në të cilat merr pjesë i pandehuri dhe mbrojtësi i tij. Në këtë rast Policia Gjyqësore respekton dispozitat për caktimin dhe pjesëmarrjen e mbrojtësit në veprimet hetimore.

106. KPP parashikon “kallëzimin nga ana e shtetasve”. Çdo person që ka marrë dijeni për një vepër penale që ndiqet kryesisht duhet ta kallëzojë atë. Në rastet e caktuara me ligj, kallëzimi është i detyrueshëm. Kallëzimi i paraqitet prokurorit ose një oficeri të Policisë Gjyqësore me gojë ose me shkrim, personalisht ose nëpërmjet përfaqësuesit. Gjithashtu, nëpunësit publikë gjatë ushtrimit të detyrës së tyre, ose për shkak të funksioneve marrin dijeni për një vepër penale që ndiqet kryesisht, detyrohen të bëjnë kallëzim me shkrim edhe kur nuk është individualizuar, personi të cilit i atribuohet vepra penale. Kallëzimi i paraqitet prokurorit ose oficerit të Policisë Gjyqësore.

107. Në KPP përcaktohen dispozita të hollësishme mbi: kushtet e procedimit; sigurimin e burimit të provave; të dhënat mbi personin ndaj të cilit zhvillohen hetime; ndihmën e mbrojtësit për të asistuar gjatë kontrolleve dhe verifikimeve. Marrja e të dhënave nga personi i dëmtuar dhe nga ata që mund të tregojnë rrethana të dobishme për qëllimet e hetimit, duke zbatuar rregullat e caktuara për marrjen e dëshmisë; të drejtën e prokurorit dhe të pandehurit për të kërkuar nga Gjykata sigurimin e provës; të drejtën e personit që ka marrë dijeni se ndaj tij zhvillohen hetime, për t’u paraqitur te prokurori dhe të bëjë deklarime; hetimet paraprake; shqyrtimin gjyqësor; marrja e provave, pyetja e dëshmitarëve dhe palëve të treta; gjykimi dhe dhënia e vendimit; rastet, mjetet dhe subjektet që kanë të drejtën e ankimit të vendimit gjyqësor.

108. Në lidhje me afatet e përfundimit të hetimit të veprave penale, në KPP (nenet 323-325) përcaktohet se brenda 3 muajve nga data në të cilën emri i personit që i atribuohet vepra penale është shënuar në regjistrin e njoftimit të veprave penale, prokurori vendos dërgimin e çështjes në gjyq ose pushimin ose pezullimin e saj. Kur është i nevojshëm autorizimi i procedimit, ecja e afatit pezullohet nga çasti që bëhet kërkesa deri në ditën kur autorizimi i vjen prokurorit. Prokurori mund ta zgjasë afatin e hetimeve për një kohë deri në tre muaj (neni 324). Zgjatje të mëtejshme, secila për një kohë jo më shumë se 3 muaj, mund të bëhen nga prokurori në rastet e hetimeve komplekse ose të pamundësisë objektive për t’i përfunduar ato brenda afatit të zgjatur. Kohëzgjatja e hetimeve paraprake nuk mund të kalojë dy vjet. Vendimi për zgjatjen e afatit të hetimeve u njoftohet të pandehurit dhe të dëmtuarit. Veprimet hetimore të kryera pas mbarimit të afatit nuk mund të përdoren. I pandehuri dhe i dëmtuari kanë të drejtën e ankimit, brenda dhjetë ditëve nga njoftimi, në gjykatën e rrethit kundër vendimit të prokurorit për zgjatjen e afatit të hetimeve. Ankesa shqyrtohet nga gjykata brenda dhjetë ditëve, duke u dëgjuar i pandehuri, mbrojtësi, i dëmtuari dhe prokurori. Kur gjykata pranon ankesën, hetimet nuk mund të vazhdojnë ose vazhdojnë vetëm për një afat të caktuar nga ajo. 4. Kundër vendimit të gjykatës mund të bëhet ankim, i cili nuk pezullon zbatimin e tij. Në lidhje me përfundimin e hetimeve, parashikohet se pas kryerjes së veprimeve hetimore të nevojshme, Policia Gjyqësore i dërgon aktet dhe provat në prokurori. Pas shqyrtimit të akteve prokurori vendos dërgimin e çështjes në gjykatë, apo pushimin e çështjes. KPP-ja përcakton rastet e pushimit të akuzës ose të çështjes në çdo fazë të procedimit.

109. Në udhëzimin e Prokurorit të Përgjithshëm mbi ndjekjen penale parashikohet se njoftimi i akuzës dhe pyetja e të pandehurit janë veprime hetimore të prokurorit, që duhet të kryhen nga ai vetë dhe përjashtimisht me urdhër delegimi të posaçëm të tij mund të kryhen nga oficeri i Policisë

Gjyqësore. I pandehuri duhet dëgjuar nga prokurori, për të vlerësuar pretendimet e tij dhe për të vendosur se çfarë duhet të bëhet me to. Njoftimi i akuzës dhe pyetja e të pandehurit nga prokurorët duhet të kryhet vetëm kur ka të dhëna të mjaftueshme për marrjen e tij si të pandehur. Kur nuk ka të dhëna të mjaftueshme për marrjen e personit të pandehur, deri në administrimin e të dhënave të mjaftueshme, personi që do të akuzohet mund të qëndrojë në cilësinë e personit nën hetim. Hetimet paraprake duhet të përfundojnë brenda 3 muajve nga data, në të cilën emri i personit që i atribuohet vepra penale është shënuar në regjistrin e njoftimit të veprës. Prokurorët duhet të mbikëqyrin përfundimin e hetimeve brenda afateve ligjore. Në udhëzimin e Prokurorit të Përgjithshëm, “Mbi garantimin dhe respektimin e të drejtave të njeriut në procesin penal” parashikohet se prokurorët duhet të kontrollojë ligjshmërinë e veprimeve hetimore të kryera dhe respektimin e të drejtave të njeriut nga Policia Gjyqësore.

110. Lidhur me mbrojtjen e paditësit, dëshmitarit dhe personave që marrin pjesë në hetim, në ligjin nr. 10173, datë 22.10.2009, “Për mbrojtjen e dëshmitarëve dhe bashkëpunëtorëve të drejtësisë” parashikon masat e posaçme, të përkohshme dhe të jashtëzakonshme, mënyrën dhe procedurat e mbrojtjes së dëshmitarëve dhe bashkëpunëtorëve të drejtësisë, organizimin, funksionimin, kompetencat, marrëdhëniet ndërmjet organeve të ngarkuara për propozimin, vlerësimin, miratimin dhe zbatimin e programit të mbrojtjes. Në ligj përcaktohet se “dëshmitar i drejtësisë” është personi, i cili, në cilësinë e dëshmitarit ose të personit të dëmtuar, bën deklarime a dëshmon për fakte e rrethana, që përbëjnë objekt prove në një procedim penal dhe që, për shkak të këtyre deklarimeve a dëshmimeve, ndodhet në gjendje rreziku. Në ligj përcaktohen organet përgjegjëse për mbrojtjen e dëshmitarëve, bashkëpunëtorëve të drejtësisë, detyrat, kompetencat, programi i mbrojtjes së tyre, masat konkrete të mbrojtjes (masa të posaçme, të përkohshme, masa të jashtëzakonshme). Zbatimi i programit të mbrojtjes për dëshmitarin ose bashkëpunëtorin e drejtësisë vendoset vetëm nëse ai ndodhet në gjendje rreziku, është i përshtatshëm për t’u përfshirë në program dhe, me vullnetin e vet të lirë, pranon e merr pjesë aktivisht në zbatimin e tij. Policia e Shtetit, institucionet e paraburgimit ose institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale, sipas nivelit të gjendjes së rrezikut për dëshmitarët, bashkëpunëtorët e drejtësisë dhe personat e lidhur me ta, mund të urdhërojnë dhe zbatojnë masa mbrojtjeje të jashtëzakonshme, sipas përcaktimeve të parashikuara në këtë ligj apo në ligje ose akte të tjera, që rregullojnë veprimtarinë e tyre. Në KPP parashikohen dispozita mbi “bashkëpunimin me drejtësinë”, konkretisht bashkëpunimin e personit nën hetim ose të pandehur, që akuzohet për një krim të rëndë të kryer në bashkëpunim.

111. Ligji “Për Policinë e Shtetit” përcakton se Policia e Shtetit ka si detyrë edhe hetimin e veprave penale dhe të autorëve të kryerjes së tyre, në përputhje me ligjin penal dhe me ligjin procedural penal. Çdo person i shoqëruar, i ndaluar apo i arrestuar në ambientet e policisë, çdo shtetas tjetër, ndaj të cilit punonjësit e policisë, kryejnë veprime sipas dispozitave të këtij ligji ose që cenohen gjatë kryerjes së këtyre veprimeve, ka të drejtë t’u paraqesë kërkesë/ankesë me gojë ose me shkrim drejtuesve të policisë apo institucioneve të tjera shtetërore, që kanë detyrimin për trajtimin e tyre. Ky ligj parashikon përgjegjësinë e punonjësit të Policisë për: 1. Raportimin tek eprori përkatës ose, në mungesë të tij, eprorit të eprorit të çdo ankese mbi sjelljen e një punonjësi tjetër të policisë dhe çdo shkelje, kur ka dyshime të mjaftueshme për të besuar se është kryer nga ai, pavarësisht nëse ai ka marrë dijeni për këtë shkelje gjatë kryerjes së detyrës ose në rrethana të tjera; 2. Raportimin tek eprorit përkatës ose, në mungesë të tij, eprorit të eprorit çdo shkelje, për të cilën ai ka dyshime të mjaftueshme të besojë se është kryer nga një person, pavarësisht nëse ai ka marrë dijeni për këtë shkelje gjatë kryerjes së detyrës ose në rrethana të tjera.

112. Aktet normative (urdhra dhe letërporosi³⁵) parashikojnë rregullat dhe procedurat standarde për përmbushjen e detyrave dhe të përgjegjësiave në bazë të ligjit, duke respektuar të drejtat, liritë e njeriut, parandalimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe abuzimet. Gjithashtu, përcaktojnë miratimin e procedurave standarde të punës për evidentimin, trajtimin dhe zgjidhjen e ankësë/kërkesave të personave të privuar nga liria, në ambientet e Policisë së Shtetit³⁶.

³⁵ Akte normative të ministrit të Brendshëm dhe Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë.

³⁶ Informacion i detajuar jepet në vijim, neni 17.

113. Pranë Zyrës së Prokurorit të Përgjithshëm funksionojnë Drejtoritë e Hetimit dhe të Kontrollit të Ndjekjes Penale, që bashkërendojnë punën, kontrollojnë dhe ndihmojnë prokuroritë pranë gjykatave në ushtrimin e funksioneve të tyre. Prokurorët në shkallë vendi, në ushtrimin e funksionit të ndjekjes penale në fazën e hetimeve paraprake mbikëqyrin ligjshmërinë e veprimtarisë së oficerëve/agjentëve të Policisë Gjyqësore, duke synuar respektimin e këtyre parimeve dhe normave procedurale penale, që parashikojnë kushtet, kriteret për arrestimin në flagrancë, ose ndalimin dhe që ndalojnë sjellje apo veprime të paligjshme gjatë procedimit të tyre. Prokurorët kryejnë: veprimet e nevojshme për të siguruar burimet e provës dhe elementeve të tjera, që i shërbejnë zbatimit të ligjit penal; çdo hetim dhe veprim të urdhëruar ose të deleguar nga organi procedues.

114. Në lidhje me garantimin e aksesit të autoriteteve kompetente dhe ligjore në vendet e vuajtjes së dënimit, legjislacioni shqiptar parashikon se strukturat e institucioneve kompetente (si Policia, Prokuroria etj.) dhe institucionet e pavarura (Avokati i Popullit) dhe institucione/organizma të tjera kanë të drejtën e kryerjes së inspektimeve, monitorimeve, kontrolleve në institucionet ku ndodhen personat e shoqëruar/ndaluar dhe në institucionet e vuajtjes së dënimit. Në institucionet e ku ndodhen personat e shoqëruar/arrestuar vuajtjes së dënimit funksion mekanizmi i kërkesave-ankesave, duke ruajtur dhe respektuar konfidencialitetin në çdo rast³⁷.

Neni 13 Ekstradimi

115. Mbështetur në Kushtetutën e RSH-së, ekstradimi mund të lejohet vetëm kur është parashikuar shprehimisht në marrëveshjet ndërkombëtare në të cilat RSH-ja është palë dhe vetëm me vendim gjyqësor. Shqipëria ka ratifikuar Konventën Evropiane mbi Ekstradimin dhe protokollin e saj shtesë në vitin 1998, si dhe marrëveshje dypalëshe të nënshkruara me shtete të veçanta. Gjithashtu, bazuar në nenin 122 të Kushtetutës që parashikon se marrëveshjet ndërkombëtare kanë epërsi ndaj legjislacionit të brendshëm dhe çdo marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar nga Kuvendi bëhet pjesë e së drejtës së brendshme, Konventa mbi zhdukjet me forcë shërben si bazë ligjore e nevojshme për ekstradimin e rasteve të zhdukjes me forcë dhe mund të zbatohet drejtpërdrejtë gjatë praktikës së marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja.

116. Në Kodin Penal (neni 11) parashikohet se ekstradimi mund të lejohet vetëm kur është parashikuar shprehimisht në marrëveshjet ndërkombëtare në të cilat RSH-ja është palë. Ekstradimi lejohet kur vepra penale që përbën objektin e kërkesës është parashikuar si e tillë njëkohësisht si nga ligji shqiptar dhe ai i huaj. Duke qenë se në Kodin Penal të RSH-së “zhdukja me forcë” është parashikuar si vepër penale dhe nëse do të paraqitej ndonjë kërkesë për ekstradim, për sa i përket veprës, subjekti do të ishte i ekstradueshëm. Pas hyrjes në fuqi të Konventës, RSH-ja ka marrë apo ka paraqitur kërkesë për ekstradim me subjekt zhdukjen me forcë.

117. Ekstradimi nuk lejohet në rastet: a) nëse kur personi që do të ekstradohet është shtetas shqiptar, veç rasteve kur në marrëveshje është parashikuar ndryshe; b) nëse vepra penale që përben objektin e kërkesës për ekstradim ka karakter politik ose ushtarak; c) kur ka arsye për të dyshuar se personi që kërkohet për ekstradim do të persekutohet, dënohet ose kërkohet për arsye të bindjeve të tij politike, fetare, kombëtare, etnike, racore; d) nëse personi që kërkohet të ekstradohet është gjykuar nga një gjykatë kompetente shqiptare për veprën penale për të cilën kërkohet ekstradimi.

118. Kodi i Procedurës Penale parashikon se ekstradimi lejohet vetëm mbi bazën e një kërkesë drejtuar Ministrisë së Drejtësisë. Kërkesës për ekstradim i bashkëngjiten: a) kopja e vendimit të dënimit me burgim ose e aktit të procedimit; b) një relacion mbi veprën penale që i ngarkohet personit për të cilin kërkohet ekstradimi, duke treguar kohën dhe vendin e kryerjes së veprës dhe cilësimin ligjor të saj; c) teksti i dispozitave ligjore që do të zbatohen, duke treguar nëse për veprën për të cilën kërkohet ekstradimi është parashikuar nga ligji i shtetit të huaj dënimi me vdekje; d) të dhënat individuale dhe çdo informacion tjetër të mundshëm që shërben për të përcaktuar identitetin dhe shtetësinë e personit, për të cilin kërkohet ekstradimi.

³⁷ Informacion i detajuar jepet në vijim, (neni 17)

119. Lidhur me kushtet e ekstradimit, parashikohet: 1. Ekstradimi lejohet me kusht të shprehur se i ekstraduari nuk do të ndiqet, nuk do të dënohet dhe as do t'i dorëzohet një shteti tjetër për një vepër penale që ka ndodhur para kërkesës për dorëzim dhe që është e ndryshme nga ajo për të cilën është dhënë ekstradimi. 2. Kushtet e mësipërme nuk merren parasysh kur: a) pala dorëzuese jep pëlqim të shprehur që i ekstraduari të ndiqet edhe për një vepër penale tjetër dhe i ekstraduari nuk ka kundërshtim; b) i ekstraduari, edhe pse ka pasur mundësi, nuk ka lënë territorin e shtetit të cilit i është dorëzuar, pasi kanë kaluar 45 ditë nga lirimi i tij ose pasi e ka lënë atë është kthyer vullnetarisht. 3. Ministria e Drejtësisë mund të vendosë kushte të tjera që i çmon të përshtatshme.

120. Në rastin kur refuzohet një kërkesë ekstradimi, për shkak se personi është shtetas shqiptar, atëherë kjo kërkesë trajtohet si njoftim për kryerjen e një veprë penale nga një shtetas shqiptar jashtë vendit dhe në bazë të Kodit Penal, autoritetet përkatëse janë të detyruara të regjistrojnë veprën penale kundër personit dhe të marrin të gjitha masat e nevojshme sipas legjislacionit të brendshëm dhe marrëveshjeve ndërkombëtare ku RSH-ja është palë për të siguruar praninë e tij. Procedimi penal në RSH është i detyrueshëm dhe prokurori nuk ka të drejtë që të vendosë fillimin ose jo të procedimit penal në varësi të rëndësisë së veprës penale.

121. Autoritet kompetente që ndjekin dhe përcaktojnë procedurat e ekstradimit janë: Ministria e Drejtësisë, prokuroritë e rretheve gjyqësore dhe gjykatat e rrethit gjyqësor, që kanë kompetenca lëndore dhe tokësore për shqyrtimin e kërkesave për ekstradim. Ministria e Drejtësisë mund të vërë edhe kushte të tjera që i çmon të përshtatshme. Kodi i Procedurës Penale parashikon se ekstradimi lejohet vetëm mbi bazën e një kërkesë drejtuar Ministrisë së Drejtësisë. Kërkesës për ekstradim i bashkëngjiten: a) kopja e vendimit të dënimit me burgim ose e aktit të procedimit; b) një relacion mbi veprën penale që i ngarkohet personit për të cilin kërkohet ekstradimi, duke treguar kohën dhe vendin e kryerjes së veprës dhe cilësimin ligjor të saj; c) teksti i dispozitave ligjore që do të zbatohen, duke treguar nëse për veprën për të cilën kërkohet ekstradimi është parashikuar nga ligji i shtetit të huaj dënimi me vdekje; d) të dhënat individuale dhe çdo informacion tjetër të mundshëm që shërben për të përcaktuar identitetin dhe shtetësinë e personit, për të cilin kërkohet ekstradimi.

122. Republika e Shqipërisë është shtet palë në konventën e Këshillit të Evropës, “Për ekstradimin”³⁸, në tri protokollat e saj, si dhe në një sërë marrëveshjesh dypalëshe³⁹. Në bazë të kësaj Konvente, si dhe bazuar në marrëveshjet dypalëshe që RSH-ja është palë, parashikohet se vepra penale mbi bazën e të cilës paraqitet një kërkesë për ekstradim duhet të jetë e parashikuar dhe penalizuar nga legjislacioni i vendit kërkues dhe ai i vendit të kërkuar. Në këtë kuadër mjafton që të penalizohet veprimtaria kriminale e pretenduar nga të dy vendet dhe subjekti është i ekstradueshëm.

123. Marrëdhëniet me autoritetet e huaja në fushën penale rregullohen nga marrëveshjet ndërkombëtare, të pranuar nga shteti shqiptar, nga parimet dhe normat përgjithësisht të pranuar të së drejtës ndërkombëtare, si dhe dispozitat e legjislacionit penal procedural. Ligji nr. 10193, datë 3.12.2009, “Për marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaj në çështjet penale”, parashikon se dorëzimi i një personi nën hetim, të pandehur apo të dënuar, në drejtim të një shteti të huaj kryhet sipas rregullave të legjislacionit shqiptar dhe të marrëveshjeve ndërkombëtare, në të cilat RSH-ja është palë. Ky ligj parashikon dispozita mbi ekstradimin nga RSH-ja, konkretisht: kushtet për ekstradim; autoritetet kompetente (Ministria e Drejtësisë, Prokuroria, Gjykata); shqyrtimin e kërkesës për ekstradim; vendimin gjyqësor mbi ekstradimin; garancitë në lidhje me personin e ekstraduar etj.

124. Legjislacioni i brendshëm parashikon disa raste të mospranimit të kërkesës për ekstradim konkretisht: a) për një vepër me karakter politik ose kur rezulton që ai kërkohet për qëllime politike; b) kur ka arsye të mendohet se personi që kërkohet do t'u nënshtrohet persekutimeve ose diskriminimeve për shkak të racës, fesë, seksit, shtetësisë, gjuhës, bindjeve politike, gjendjes personale a shoqërore ose dënimeve a trajtimeve të egra, çnjerëzore a poshtëruese ose veprimeve që përbëjnë shkelje të një të drejte themelore të njeriut; c) kur personi që kërkohet ka kryer një vepër penale në Shqipëri; ç) kur ka filluar procedimi ose është gjykuar në Shqipëri edhe pse vepra është kryer jashtë shtetit; d) kur vepra penale nuk parashikohet si e tillë nga legjislacioni shqiptar; e) kur për veprën

³⁸ Ratifikuar në 19 maj 1998 dhe ka hyrë në fuqi më 17 gusht 1998.

³⁹ Lista e marrëveshjeve jepet në anekset bashkëlidhur.

penale është dhënë amnisti nga shteti shqiptar; f) kur personi i kërkuar është shtetas shqiptar dhe nuk ka marrëveshje që të parashikojë ndryshe; g) kur është parashikuar ndjekja penale ose dënimi sipas ligjit të shtetit që e kërkon. Dispozitat e KPP-së parashikojnë procedurën që ndiqet në rastet kur merret nga një shtet i huaj një kërkesë ekstradimi, si dhe autoritetet përkatëse. Bazuar në sa më sipër, si dhe faktin se Konventa evidenton se zhdukja me forcë të mos konsiderohet vepër me karakter politik, sqarojmë se zhdukja me forcë nuk konsiderohet si vepër me karakter politik.

Neni 14

Ndihma juridike e ndërsjellë

125. Në lidhje me ndihmën e ndërsjellë juridike në çështjet penale, Shqipëria ka ratifikuar një sërë marrëveshesh ndërkombëtare, mbi dhënien e ndihmës së duhur reciproke në çështjet penale në përputhje me legjislacionin e saj të brendshëm, konkretisht: 1. Konventa e Këshillit të Evropës “Për ndihmën e ndërsjellë juridike në fushën penale”⁴⁰ dhe protokollet e saj shtesë. Konventa evropiane, “Për transferimin e procedimeve në çështjet penale”⁴¹. Protokolli shtesë i Marrëveshjes Evropiane “Për transmetimin e kërkesave për ndihmë juridike”. Shqipëria ka nënshkruar një sërë marrëveshesh dypalëshe të bashkëpunimit gjyqësor në fushën penale me vende të tjera.

126. Mbështetur në Kodin e Procedurës Penale, marrëdhëniet me autoritetet e huaja në fushën penale rregullohen nga marrëveshjet ndërkombëtare në të cilat shteti shqiptar është palë, nga parimet dhe normat e së drejtës ndërkombëtare, si dhe dispozitat e këtij Kodi. Në Kod parashikohen dispozita të hollësishme mbi marrëdhëniet juridiksionale me shtetet e huaja, bashkëpunimin ndërkombëtar në fushën e ndihmës juridike, letër porositë ndërkombëtare (letër porositë nga jashtë shtetit dhe për jashtë shtetit)⁴². KPP-ja parashikon se Ministria e Drejtësisë është autoriteti kompetent lidhur me letërporositë nga jashtë. Ministria e Drejtësisë vendos që t’i jepet rrugë letërporosisë së një autoriteti të huaj për komunikimet, njoftimet, marrjen e provave, përveçse kur çmon se veprimet e kërkuara rrezikojnë sovranitetin, sigurinë, interesa të rëndësishme të shtetit. Letërporosia nuk trajtohet kur del e qartë se veprimet e kërkuara janë të ndaluara shprehimisht nga ligji, në kundërshtim me parimet themelore të rendit juridik. Kur ka arsye të bazuara për të menduar se konsideratat lidhur me racën, fenë, seksin, kombësinë, gjuhën, bindjet politike apo gjendjen shoqërore mund të ndikojnë negativisht në zhvillimin e procesit dhe kur nuk del që i pandehuri të ketë shprehur lirisht pëlqimin e tij për letërporosinë.

127. KPP parashikon procedimin gjyqësor për vënien në ekzekutim të letërporosisë së huaj. Kërkesa në Gjykatë paraqitet nga prokurori, pas marrjes së akteve nga Ministria e Drejtësisë. Ekzekutimi i letërporosisë nuk pranohet: a) kur janë rastet që Ministria e Drejtësisë nuk i jep rrugë letërporosisë; b) kur fakti për të cilin procedon autoriteti i huaj nuk parashikohet nga ligji shqiptar si vepër penale. Lidhur me dërgimin letër porositë jashtë shtetit drejtuar autoriteteve të huaja, KPP parashikon se letërporositë e gjykatave dhe prokurorive, të drejtura autoriteteve të huaja për njoftimet dhe marrjen e provave, i dërgohen Ministrisë së Drejtësisë, e cila merr masa për t’i nisur ato. Ministria e Drejtësisë kur çmon se mund të rrezikohet sigurimi ose interesat e tjera të rëndësishme të shtetit, urdhëron, brenda 30 ditëve nga marrja e letërporosisë, mosdhënien rrugë/trajtimin e saj. Në rastet e ngutshme, autoriteti procedues mund të vendosë nisjen direkt, duke informuar Ministrin e Drejtësisë. Kur shteti i huaj ka vënë kushte për përdorshmërinë e akteve të kërkuara, autoriteti procedues shqiptar është i detyruar t’i respektojë, në qoftë se ato nuk vijnë në kundërshtim me ndalimet e caktuara nga ligji.

128. KPP parashikon dispozita mbi ekzekutimin e vendimeve penale. Ministria e Drejtësisë dërgon, pranë prokurorit pranë gjykatës së rrethit gjyqësor të vendbanimit ose vendqëndrimit të personit, vendimin penal të dhënë jashtë shtetit ndaj shtetasve shqiptarë ose të huaj ose pa shtetësi, por me banim në shtetin shqiptar, ose ndaj personave të proceduar penalisht në shtetin shqiptar. MD-ja kërkon njohjen e një vendimi penal të huaj edhe kur çmon se në bazë të një marrëveshje

⁴⁰ Nënshkruar më 19 maj 1995, ratifikuar më 4 prill 2000 dhe hyrë në fuqi më 3 korrik 2000.

⁴¹ Nënshkruar 19.5.1998, ratifikuar 4.4.2000 hyrë në fuqi më 5.7.2000.

⁴² Nenet 505-511 të KPP-së.

ndërkombëtare ky vendim duhet të ekzekutohet ose t'i njihen efekte të tjera në shtetin shqiptar. Prokurori i bën kërkesë gjykatës së rrethit gjyqësor për njohjen e vendimit të huaj. Autoriteteve të huaja mund t'u kërkohej informacionet që vlerësohen të nevojshme. Deri tani, RSH-ja nuk ka marrë kërkesë dhe nuk ka paraqitur kërkesë për dhënien e ndihmës juridike në bazë të kësaj Konvente.

129. Ligji nr. 10193, datë 3.12.2009, “Për marrëdhëniet juridiksionale me autoritetet e huaja në çështjet penale”, ka si objekt “përcaktimin e rregullave plotësuese procedurale në fushën e marrëdhënieve juridiksionale me autoritetet e huaja në çështjet penale”. Ky ligj zbatohet gjerësisht përveç rasteve kur rregulla të veçanta parashikohen nga marrëveshje ndërkombëtare ku RSH-ja është palë. Dispozitat e këtij ligji zbatohen: a) në procedimet që lidhen me veprat penale, të cilat, në çastin e paraqitjes së kërkesës, janë në juridiksionin e autoriteteve gjyqësore të shtetit kërkuar ose në Republikën e Shqipërisë; b) në procedimet që janë në juridiksionin e Gjykatës Evropiane të Drejtave të Njeriut ose gjykatave të tjera ndërkombëtare, juridiksioni i të cilave është pranuar nga RSH-ja. Ligji përcakton: autoritetet gjyqësore të huaja; autoritetet gjyqësore vendase (Ministria e Drejtësisë, Prokuroria, Gjykata); llojet e letërkësave (letërporosi, kërkesa) që krijojnë marrëdhënie juridiksionale ndërkombëtare; rregullat e përgjithshme mbi përcjelljen dhe trajtimin e tyre pranë autoriteteve kompetente; procedurat përkatëse. Ligji parashikon dispozita mbi njohjen, ekzekutimin e vendimeve penale të huaja, autoritetet kompetente (Ministria e Drejtësisë, Prokuroria, Gjykata). Ligji parashikon dispozita mbi transferimin e procedimeve penale në një shtet të huaj, kur personi dyshohet për kryerjen e një veprë penale të dënueshme, sipas ligjit penal shqiptar, konkretisht: kushtet e transferimit; procedurat për kërkimin dhe paraqitjen e kërkesës; autoritetet kompetente, si transferimin e procedimeve penale nga shtetet e huaja.

Neni 15

130. Institucionet shqiptare po ndërmarrin disa hapa për vendosjen e bashkëpunimit me partnerë vendas dhe të huaj për krijimin dhe funksionimin e krijimit të Sektorit për Gjetjen e Personave të Zhdukur nga Krimet E Komunizmit, pranë Institutit të Integritetit të ish-Përndjekurve Politikë, institucion në varësi të Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë. Në këtë nismë partner i rëndësishëm është Komisioni Ndërkombëtar për Personat e Zhdukur (ICMP) dhe për konkretizimin e këtij bashkëpunimi do të ndërmerren në vijim masa për nënshkrimin e një marrëveshjeje dypalëshe.

Neni 16

Dëbimi

131. Kushtetuta sanksionon ndalimin e dëbimit kolektiv të të huajve dhe parashikon se dëbimi i individëve të huaj lejohet në rastet e përcaktuara me ligj; të drejtat, liritë themelore, detyrimet për shtetasit shqiptarë vlejnë edhe për të huajt, personat pa shtetësi me, përjashtim të rasteve kur ushtrimi i tyre lidhet në mënyrë të posaçme me shtetësinë shqiptare.

132. Ligji parashikon se dëbimi i të huajit nga autoriteti përgjegjës për kufirin dhe migracionin është një masë administrative, për largimin me forcë të të huajit nga territori shqiptar, në bazë të vlerësimeve duke parashikuar edhe rastet që lidhen me: 1. Hyrjen e paligjshme në territorin e RSH-së; moslargimin sipas kushteve të përcaktuara në ligj; 2. Është ripranuar në një vend tjetër, sipas marrëveshjeve të ripranimit; 3. Është shpallur person i padëshiruar, sipas përcaktimeve të ligjit; 4. Prania e tij konsiderohet si kërcënim serioz për rendin dhe sigurinë publike; është dënuar për një krim të kryer me dashje, për të cilin legjislacioni shqiptar parashikon një dënim minimal 3 vjet burg. Në rast se i huaji bëhet subjekt i dëbimit nga autoriteti përgjegjës për kufirin dhe migracionin, ai mbahet i ndaluar në një qendër të mbyllur, sipas përcaktimeve të ligjit, derisa të ekzekutohet urdhi i dëbimit. Në rast të gjetjes së mundësive të tjera alternative, të zbatimit të masave të përkohshme, këto të fundit kanë përparësi ndaj ndalimit.

133. Ligji “Për azilin”⁴³ përkufizon termin “moskthim” si detyrimi i ndalimit për të dëbuar apo për kthyer të huajin ose personin pa shtetësi në çfarëdolloj mënyre në kufijtë e territoreve ku i kërcënohet jeta ose liria e tij, për arsye të racës, besimit, kombësisë, anëtarësisë në një grup të caktuar shoqëror

⁴³ Ligji nr. 121/2014 përafuar me direktivat e BE-së.

ose bindjeve politike të tij. Ligji parashikon shprehimisht edhe zbatimin e këtij parimi në rastin kur në një shtet ka arsye të besueshme se azilkërkuesi mund të jetë në rrezik t'i nënshtrohet zhdukjes me forcë.

Neni 17

Ndalimi i burgimit sekret

134. Legjislacioni shqiptar nuk parashikon në asnjë dispozitë të tij burgimin sekret apo burgimin jozyrtar. Gjithashtu, nuk ka pasur asnjë rast të ndalimit/burgimit sekret, pas hyrjes në fuqi të Konventës. Kushtetuta sanksionon se askujt nuk mund t'i hiqet liria, përveçse në rastet dhe sipas procedurave të parashikuara me ligj. Liria e personit nuk mund të kufizohet, përveçse në rastet e mëposhtme: a) kur është dënuar me burgim nga gjykata kompetente; b) për moszbatim të urdhrave të ligjshëm të gjykatës ose për moszbatim të ndonjë detyrimi të caktuar me ligj; c) kur ka dyshime të arsyeshme se ka kryer një vepër penale ose për të parandaluar kryerjen prej tij të veprës penale ose largimin e tij pas kryerjes së saj; ç) për mbikëqyrjen e të miturit për qëllime edukimi ose për shoqërimin e tij në organin kompetent; d) kur personi është përhapës i një sëmundjeje ngjitëse, i paafte mendërisht dhe i rrezikshëm për shoqërinë; f) për hyrje të paligjshme në kufirin shtetëror, si dhe në rastet e dëbimit ose të ekstradimit. I njëjti parashikim bëhet dhe nga KPP, që parashikon se liria e personit mund të kufizohet me masa sigurimi vetëm në rastet dhe mënyrat e përcaktuara me ligj. KPP parashikon rregullat që ndiqen lidhur me procedimin e drejtë, të barabartë e të rregullt ligjor, për të mbrojtur liritë personale dhe të drejtat e interesat e ligjshme të shtetasve.

135. Ligji “Për Policinë e Shtetit” përcakton se personat e arrestuar dhe të ndaluar mbahen në komisariatet e policisë deri në caktimin e masës së sigurisë nga organet e gjykatës, duke respektuar të drejtat e parashikuara nga ligji. Sipas KPP-së, kur kryhet një arrestim ose ndalim, njoftohet menjëherë prokuroria e vendit ku është kryer arrestimi ose ndalimi. Prokurori, përveç detyrave të tjera që lidhen me ushtrimin e ndjekjes penale, hetimin, merr masa për ekzekutimin e vendimeve në përputhje me rregullat e caktuara në këtë Kod. Ky Kod parashikon se autoritetet për gjykimin e veprave penale dhe marrjen e vendimit për heqjen e lirisë janë: gjykatat e rretheve gjyqësore; gjykatat për krime të rënda dhe Gjykata e Lartë, sipas rregullave të këtij Kodi. KPP-ja parashikon dispozita të hollësishme mbi shqyrtimin gjyqësor, vendimin e gjykatës, marrjen e vendimit. Policia Gjyqësore, me cilësinë e subjektit të procedimit penal, kryen veprime procedurale për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore penale. Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve është institucioni përgjegjës për organizimin, drejtimin, kontrollin e ekzekutimit të vendimeve penale me burgim dhe me masë sigurimi me “arrest me burg” në sistemin e burgjeve, në përputhje me ligjin për të drejtat e të dënuarve me burgim dhe paraburgosurve dhe Rregulloren e Përgjithshme të Burgjeve.

136. Ligji “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve” përcakton se vuajtja e dënimeve me burgim bëhet vetëm në vendet e caktuara posaçërisht. Subjekt i këtij ligji janë të dënuarit me burgim me vendim të formës së prerë të gjykatave shqiptare, në përputhje me marrëveshjet ndërkombëtare edhe të gjykatave të huaja. Institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale janë institucione në varësi të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve dhe kanë për detyrë pritjen, sistemimin, trajtimin dhe rehabilitimin social të të burgosurve. Këto institucione ndahen: Burgu i sigurisë së lartë; burgu i zakonshëm; burgu i sigurisë së ulët; institute të veçanta; institucion paraburgimi. Të paraburgosurit ndaj të cilëve nga ana e Gjykatës është vendosur masa e sigurimit “arrest me burg” vendosen në institucionet e paraburgimit.

137. Ligji “Për ekzekutimin e vendimeve penale” ka si objekt vënien në ekzekutim të vendimeve penale dhe urdhërimeve të tjera ligjore, mënyrën e vuajtjes së dënimeve me përjashtim të dënimit me burgim që rregullohet me ligj të posaçëm dhe vendimet e gjykatës mbi masat e sigurimit për aq sa nuk përcaktohet ndryshe nga KPP-ja. Me ekzekutim të vendimit penal kuptohet zbatimi i urdhërimeve që përmban vendimi penal i formës së prerë, vendimet me ekzekutim të menjëhershëm, me synimin e riedukimit të të dënuarve, të rivendosjes së të drejtave të personave të proceduar padrejtësisht dhe të drejtave të subjekteve juridike të cenuara nga vepra penale, duke ndikuar në parandalimin e tyre. Ligji

parashikon kryerjen e kontrollit nga prokurori, ndër të tjera, edhe nëpërmjet kërkimit të informacioneve dhe verifikimeve të drejtpërdrejta mbi dokumente ose në vendin e vuajtjes së dënimit, në prani të personit zyrtar përkatës.

138. Legjislacioni shqiptar garanton të drejtën e personave të ndaluar/arrestuar dhe të dënuar për të komunikuar me avokatin. Personi i arrestuar në flagrancë ose i ndaluar ka të drejtë të flasë me mbrojtësin menjëherë pas arrestimit ose ndalimit. I pandehuri i paraburgosur ka të drejtë të flasë me mbrojtësin e tij që në momentin e ekzekutimit të masës së sigurimit. Në çdo institucion të ekzekutimit të vendimeve penale krijohet komisioni i pritjes që informon të paraburgosurin dhe të dënuarin në një gjuhë të kuptueshme për rregulloren e institucionit, të drejtat, detyrimet, të drejtën për këshillim/ndihmë ligjore, rregullat e procedurat për paraqitjen e kërkesave/ankesave. Autoritetet e institucionit i pajisin menjëherë të paraburgosurit dhe të dënuarit me informacion të shkruar për rregullat në institucion, të drejtat dhe detyrimet e tyre. Ata kanë të drejtë të takojnë familjarët persona të tjerë, periodikisht. Për të burgosurit që për arsye të ndryshme personale nuk kanë kontakt me familjarët e tyre, institucionet nëpërmjet punonjësve socialë synojnë në rivendosjen e këtyre kontakteve. Gjithashtu, kanë të drejtën e korrespondencës telefonike me familjarët, të afërmit dhe miqtë e tij, që zhvillohen nën kontroll shikimi e jo dëgjimi nga personel i mbikëqyrës, si dhe të drejtën e korrespondencës së shkruar, duke ruajtur fshehtësinë e saj. Gjithashtu, garanton të drejtën e tyre për zhvillimin e takimeve konfidenciale me anëtarët e komisionit mbikëqyrës, mbrojtësin e zgjedhur ose të caktuar kryesisht, përfaqësues të organizatave ndërkombëtare, përfaqësues të OJF-ve, vendase ose të huaja, që veprojnë në fushën e të drejtave të njeriut, të fëmijëve, grave, të rinjve, me të cilat Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve ka nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi. Të paraburgosurit dhe të dënuarit kanë të drejtën e informimit mbi të drejtat dhe detyrimet e tij që rrjedhin nga ligji, Rregullorja e Përgjithshme e Burgjeve dhe rregullorja e brendshme të institucioneve të vuajtjes së dënimeve penale.

139. Të burgosurve me shtetësi të huaj u krijohen lehtësitë e nevojshme për komunikimin me përfaqësuesit diplomatikë/konsullorë të shtetit përkatës. Të burgosurit, shteti i të cilit nuk ka përfaqësi në RSH, refugjatëve, personave pa shtetësi, u krijohen të njëjtat lehtësira për të komunikuar me përfaqësuesit diplomatikë të shtetit që merr përsipër mbrojtjen e interesave të tyre ose me autoritetet kombëtare apo ndërkombëtare që kanë për objekt të veprimtarisë së tyre mbrojtjen e interesave të këtyre personave.

140. Ligji “Për ekzekutimin e vendimeve penale” parashikon se avokati, mbi kërkesën e të dënuarit ose kur e çmon, ka të drejtë të marrë takim me të dënuarin, duke respektuar rregullat përkatëse, të kërkojë sqarime, të marrë informacionet e nevojshme, t’u kërkojë organeve të ngarkuara me ekzekutimin e vendimit, marrjen e masave në kompetencë të tyre, të kërkojë ndërhyrjen e prokurorit, kur ka pengesa dhe t’i paraqesë kërkesa gjykatës për çështje në kompetencë të saj.

141. Trajtimi dhe respektimi i të drejtave të personave të shoqëruar/ndaluar nga Policia e Shtetit kontrollohet dhe monitorohet nga mekanizma të brendshëm, konkretisht: Drejtoria e Standardeve Profesionale. Për shkeljet e konstatuara kryhen veprimet për fillimin e procedimit disiplinor për punonjësit e policisë përgjegjës. Shërbimi i Çështjeve të Brendshme dhe Ankesave, strukturë e pavarur nga Policia e Shtetit, kryen inspektime dhe kontrole ndaj gjithë strukturave qendrore dhe vendore të Policisë së Shtetit. Për të gjitha rastet që konstatohen veprime /mosveprime në kundërshtim me aktet ligjore/nënligjore dhe që përbëjnë vepër penale kryejnë veprimet procedurale për fillimin e ndjekjes penale. Avokati i Popullit kryen inspektime /kontrolle dhe pa njoftim paraprak në çdo kohë. Gjithashtu, janë nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi me Komisionerin për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe shoqërinë civile për kryerjen e vizitave monitoruese.

142. Garantimi i aksesit të autoriteteve kompetente dhe ligjore në vendet e vuajtjes së dënimit. Mbikëqyrja e respektimit të drejtave të personave të burgosur realizohet nga institucione dhe struktura të specializuara brenda apo jashtë sistemit të burgjeve. Institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale mund të vizitohen pa autorizim nga: Presidenti i Republikës, Kryetari i Kuvendit,

Kryeministri, Kryetari i Gjykatës Kushtetuese, Zëvendëskryetari i Kuvendit, Zëvendës-kryeministri, Ministri i Drejtësisë, Kryetari i Gjykatës së Lartë, Prokurori i Përgjithshëm, deputetët, Zëvendësministri i Drejtësisë, Avokati i Popullit, komisionerët dhe ndihmëskomisionerët e tij, drejtori, inspektorët e kontrollit të brendshëm të burgjeve, anëtarët e komisionit mbikëqyrës të ekzekutimit të vendimeve penale, gjyqtarët, prokurorët gjatë ushtrimit të detyrës, avokatët e të burgosurve/paraburgosurve.

143. Ligji mbi të dënuarit me burgim dhe të paraburgosurit, sanksionon se Avokati i Popullit, cili ushtron rolin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, mbikëqyr zbatimin e këtij ligji për mbrojtjen e të drejtave të të dënuarve, duke ushtruar këto kompetenca: a) vëzhgon rregullisht trajtimin e individëve, që u është hequr liria në vendet e ndalimit, arrestimit, burgosjes, me qëllim që të forcohet, kur është e nevojshme, mbrojtja e individëve nga tortura, trajtimi ose dënimi i egër, çnjerëzor ose poshtërues; b) paraqet rekomandime për organet përkatëse për përmirësimin e trajtimit, kushteve të tyre dhe për parandalimin e torturës dhe trajtimi ose dënimi i egër, çnjerëzor ose poshtërues. Avokatit të Popullit, gjatë ushtrimit të detyrës së tij, i garantohej: a) marrja e çdo informacioni mbi numrin e individëve që u është hequr liria, në vendet e privimit të lirisë, numrin e vendeve dhe vendndodhjen e tyre; b) marrja e informacionit për trajtimin e këtyre individëve, kushtet e ndalimit; c) hyrja lirisht në të gjitha vendet, mjediset ku është kufizuar liria e individit; d) verifikimi i dokumenteve, objekteve, pajisjeve, mjediseve; e) kryerja e intervistave private, me individët që u është hequr liria, personalisht ose me një përkthyes kur është e nevojshme, dhe me çdo individ tjetër që mund të japë informacionin e nevojshëm; e) zgjedhja e vendeve që kërkon të vizitojë dhe e individëve që kërkon të intervistojë. Kjo mbikëqyrje realizohet edhe nëpërmjet: pranimit të kërkesave/ankesave nga të dënuarit/të paraburgosurit me shkrim, ose drejtpërdrejt nëpërmjet numrave të telefonit të afishuar, dhe nëpërmjet marrjes së informacionit, ankesave, kërkesave të të dënuarit; marrjes së informacionit nga individë që kanë statusin e vizitorit apo të organeve shtetërore ose organizatave joqeveritare, të cilat kanë kontrolluar apo vizituar institucionin, sipas kompetencës që u njeh ligji, si dhe nga avokati i të dënuarit ose të paraburgosurit.

144. Institucionet e vuajtjes së dënimeve penale janë inspektuar periodikisht nga Komiteti për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimeve Çnjerëzore dhe Degraduese (CPT) i Këshillit të Evropës. Gjithashtu, Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve ka nënshkruar marrëveshje bashkëpunimi me organizata jo qeveritare, në fushën e drejtave të njeriut, të cilat janë lejuar në çdo kohë të vizitojnë, inspektojnë ambientet e paraburgimit, burgjeve, dokumentacionin përkatës dhe të marrin kontakt direkt me personat e burgosur, pa praninë e punonjësve të policisë së burgjeve.

145. Kushtetuta garanton parimin e prezumimit të pafajësisë, deri në provimin e fajësisë me vendim gjyqësor të formës së prerë. Kushdo ka të drejtë të ankohet kundër një vendimi gjyqësor në një gjykatë më të lartë, përveçse kur në Kushtetutë parashikohet ndryshe. Kushtetuta dhe legjislacioni shqiptar garanton të drejtën e ankimimit të çdo personi që i është hequr liria, përfaqësuesve apo avokatëve të tyre, mbi legjitimitetin e heqjes së lirisë.

146. Ligji “Për Policinë e Shtetit” parashikon se çdo person i shoqëruar, i ndaluar apo i arrestuar ka të drejtë t’i drejtohet gjykatës në çdo kohë. Ky ligj, aktet nënligjore, aktet administrative të strukturave të Policisë⁴⁴ synojnë përmbushjen e detyrave, përgjegjësi duke garantuar të drejtat e personave të privuar nga liria”. Konkretisht parashikohen procedura standarde të punës mbi: 1. shoqërimin, trajtimin e personave të shoqëruar, njoftimin për paraqitje në polici, kontrollet fizike policore, kontrolli i objekteve, mjediseve, përdorimi i armëve të zjarrit nga punonjësit e policisë, përdorimi i forcës; 2. procedurat standarde për trajtimin dhe sigurimin personave të ndaluar/arrestuar në njësitë policore në funksion të respektimit dhe garantimit të të drejtave të personave të privuar nga liria në ambientet e policisë. 3. miratimin e deklaratës “Tip” të të drejtave të personave të ndaluar /arrestuar, për informimin dhe njohjen me të drejtat ligjore, për personat e arrestuar/ndaluar në Policinë e Shtetit” gjatë arrestimit/ndalimit në ambientet e dhomave të sigurisë”; krijimi dhe vënia në funksion të “Regjistrit për evidentimin, trajtimin dhe zgjidhjen e ankesë/kërkesave të personave të

⁴⁴ Këto akte i referohen periudhës kohore 2011–2014 dhe në vijim.

privuar nga liria, në ambientet e Policisë së Shtetit”.

147. Ligji mbi të drejtat e të dënuarve me burgim dhe paraburgosurve parashikon se gjykata, në territorin e së cilës ndodhet institucioni, shqyrton çështje që kanë të bëjnë me të drejtat e të dënuarit, të cilat nuk janë zgjidhur nga institucioni mbi ankimin e të dënuarit ose kërkesës së prokurorit, me përjashtim të çështjeve për të cilat në Kodin e Procedurës Penale është përcaktuar kompetenca. Bazuar në ligjin, “Për shërbimin e kontrollit të brendshëm në sistemin e burgjeve”, është krijuar dhe funksionon shërbimi i kontrollit të brendshëm në burgje, i cili trajton edhe rastet e shkeljeve të të drejtave të të dënuarve. Rregullorja e Përgjithshme e Burgjeve parashikon se të drejtat e të dënuarve mbikëqyren nga prokuroria dhe gjykata. Në rastet e shkeljeve të konstatuara, prokurori paraqet kërkesën për vënien para përgjegjësisë të personit që ka kryer shkeljen.

148. Ligji “Për ekzekutimin e vendimeve penale” garanton ankimin në gjykatë dhe mbrojtja me avokat. Organet dhe punonjësit që ekzekutojnë vendimet sipas këtij ligji, janë të detyruar të ushtrojnë me korrektësi kompetencat, duke respektuar të drejtat, nderin dhe dinjitetin e personit. Personat e ngarkuar për ekzekutimin e vendimit penal mbajnë përgjegjësi disiplinore dhe penale, për mosvënien, zvarritjen ose ekzekutimin e vendimit në kundërshtim me ligjin, të drejtat e personit. Ky ligj përcakton afatet e ekzekutimit të vendimeve penale, kryerjen e veprimeve paraprake dhe lëshimin e urdhrit të ekzekutimit nga prokurori pranë gjykatës që ka dhënë vendimin. Gjkata që ka dhënë vendimin ose gjykata e vendit ku ekzekutohet dënimi, për çështjet në kompetencë të saj që dalin gjatë ekzekutimit, ka të drejtë të kërkojë njoftime nga prokurori dhe organi ku ekzekutohet vendimi, dhe kontrollon rregullsinë e ekzekutimit. Ligji parashikon kryerjen e verifikimeve, mbikëqyrjen e ekzekutimit nga institucionet dhe kryerjen e kontrollit të brendshëm. Në rastet e konstatimeve marrin masa përkatëse, në rast të kundërt kërkojnë ndërhyrjen e prokurorit dhe kur është rasti, nëpërmjet tij kërkojnë shqyrtimin e çështjes nga gjykata. Ligji parashikon krijimin e komisioneve mbikëqyrëse të ekzekutimit të vendimeve penale, si organ këshillimor për zbatimin e ligjit në ekzekutimin e dënimeve me burgim dhe mbrojtjen e të drejtave të personave që vuajnë dënimin.

149. Rregullorja e Përgjithshme e Burgjeve përcakton procedurat e pranimit, regjistrimit të të paraburgosurve dhe të dënuarve në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale (IEVP), kushtet e pranimit të tyre, plotësimin e dosjes personale, regjistrave themeltarë të të paraburgosurve apo të dënuarve, si të dhënat që pasqyrohen në to. Në çdo institucion të vuajtjes së dënimit hapen regjistrat themeltarë të personave paraburgosur dhe të dënuar, ku pasqyrohen këto të dhëna: a) informacion i plotë mbi identitetin e të burgosurit (emri, atësia, mbiemri, datëlindja, vendlindja, vendbanimi, të afërmit me të cilët mund të komunikojë etj.); b) informacion mbi veprën penale të kryer, masa e dënimit, gjykata që ka dhënë vendimin, numri, data e vendimit, data e arrestimit, vendi ku është arrestuar, data dhe urdhri i prokurorit për ekzekutimin e vendimit, çdo vendim i mëvonshëm gjykate që ndryshon vendimin e mëparshëm ose sjell pasoja në ekzekutimin e tij, çdo amnisti, falje; c) data, ora e pranimit dhe e lirit. Në rast vdekjeje të burgosurit, pasqyrohen në regjistrin themeltar të burgosurve, data, vendi dhe ora e vdekjes, shkaku i vdekjes, kopje e aktit të vdekjes dhe personi apo autoriteti të cilit i dorëzohet kufoma.

150. Pranimi i të paraburgosurve bëhet mbi bazën e dokumentacionit, që duhet të përmbajë detyrimisht këto dokumente: a) vendimin e gjykatës për caktimin e masës së sigurimit “arrest në burg”; b) procesverbalin e ndalimit ose të arrestimit në flagrancë; c) procesverbalin e kontrollit personal; d) formularin e identifikimit me dy foto dhe gjurmët e gishtërinjve; e) dokumentin e identifikimit; f) dokumentin e kontrollit mjekësor; g) certifikatën personale; h) për të paraburgosurat femra, eko nga mjeku gjinekolog. Pranimi i të dënuarve bëhet me urdhër të Drejtorit të Përgjithshëm të Burgjeve, pasi të jetë lëshuar urdhri i ekzekutimit për vendimin e gjykatës. I dënuari duhet të jetë i shoqëruar me dosjen e tij personale, e cila përmban: a) vendimin e formës së prerë të gjykatës që cakton dënimin me burgim; b) urdhrin e prokurorit për ekzekutimin e këtij vendimi; c) vendimin e arrestit; d) procesverbalin e ndalimit; e) procesverbalin e kontrollit personal; f) formularin e identifikimit me dy foto dhe gjurmët e gishtërinjve; g) kartelën personale të të dënuarit; h) kartelën e gjendjes shëndetësore; i) dosjen psikosociale (për transferimet nga një IEVP në një IEVP tjetër). Gjithashtu, hapen edhe këta regjistra: dosja personale e të burgosurit; dosja psikosociale; dosja

shëndetësore; regjistri i kërkesave/ankesave; regjistri i masave disiplinore; regjistri i lirimeve para kohe me kushte; regjistri i lejeve të burgosurve; regjistri i ngjarjeve të rënda; regjistri i uljeve të dënimit; regjistri i vizitave mjekësore; regjistri i aktivitetit 24 orësh; regjistri i punësimit; regjistri i komisionit të pritjes; regjistri i dokumentimit të rasteve të ushtrimit të dhunës; regjistri i kontrollit të ushqimit; regjistri i indeksit alfabetik.

Neni 18

Informimi mbi personat që u është hequr liria

151. Kushtetuta garanton të drejtën e informimit edhe për rastet e heqjes së lirisë së personit, të drejtën e njoftimit të familjes, komunikimit me avokatin etj. Kushdo ka të drejtë, në përputhje me ligjin, të marrë informacion për veprimtarinë e organeve shtetërore, dhe të personave që ushtrojnë funksione shtetërore.

152. Ligji nr. 119/2014, “Për të drejtën e informimit”, rregullon të drejtën e njohjes me informacionin që prodhohet ose mbahet nga autoritetet publike. Rregullat e parashikuara në këtë ligj kanë për qëllim garantimin e njohjes së publikut me informacion, edhe në kuadër të ushtrimit të të drejtave dhe lirive të individit në praktikë. “Autoritet publik” është çdo organ administrativ i parashikuar në legjislacionin në fuqi për procedurat administrative, organet ligjvënëse, gjyqësore dhe ato të prokurorisë së çdo niveli, organet e njësive të qeverisjes vendore të çdo niveli, organet shtetërore dhe entet publike, të krijuara me Kushtetutë ose me ligj.

153. Legjislacioni mbi të drejtat e personave të paraburgosur dhe të dënuar parashikon se menjëherë pas pranimi, drejtuesit e institucionit i mundësojnë të paraburgosurit dhe të dënuarit të huaj njoftimin e familjes, këshilltarit ligjor, përfaqësuesit konsullor, organizatës kompetente që vepron në fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut, si dhe për transferimin e tyre.

154. Rregullorja e Përgjithshme e Burgjeve parashikon, se: 1. të dhënat personale për të paraburgosurit dhe të dënuarit, duhet të administrohen në përputhje me kërkesat ligjore dhe me ato mund të njihen Ministri i Drejtësisë, Drejtori i Përgjithshëm i Burgjeve, Drejtori i Policisë, Drejtori i IEVP-së, Përgjegjësi i Ruajtjes e Sigurisë dhe çdo autoritet tjetër në përputhje me legjislacionin në fuqi ose nga personat e autorizuar prej tyre. 2. Personat që, gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre, vihen në dijeni me të dhënat personale, detyrohen të ruajnë dhe të mos i nxjerrin këto të dhëna pas përfundimit të detyrës. Këto të dhëna mund të nxirren vetëm në rastet e parashikuara me ligj. 3. Të dhënat personale për çdo të dënuar administrohen në regjistra të certifikuar, të miratuar. 4. I paraburgosuri apo i dënuari ose një person i autorizuar prej tij, mund t'i kërkojë drejtorit të IEVP-së të njihet me të dhënat personale të tij, pasi i deklaron drejtorit shkakun dhe llojin e informacionit që i duhet. Drejtori i IEVP-së duhet të sigurohet që informacioni i dhënë nuk lidhet me një të paraburgosur apo të dënuar tjetër. 5. Në rast se informacioni kërkohet nga një person i tretë, për dhënien e tij duhet marrë më parë pëlqimi me shkrim i të paraburgosurit apo të dënuarit, përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga dispozitat ligjore në fuqi.

155. Gjithashtu, parashikohen dispozitat mbi njoftimin për vdekjet, sëmundjet e të paraburgosurit apo të dënuarit. Në rastet e sëmundjeve të rënda, dëmtimeve serioze të të paraburgosurit apo të dënuarit, IEVP-ja njofton menjëherë familjarët ose të afërmit dhe në çdo rast, çdo person tjetër të caktuar më parë nga i paraburgosuri apo i dënuari. I paraburgosuri apo i dënuari duhet të njoftohet menjëherë për vdekjen dhe sëmundjen e familjarëve dhe të afërmeve të tij. Në rast vdekjeje të të paraburgosurit apo të dënuarit, IEVP-ja merr masa për kryerjen e procedurave ligjore, që kanë të bëjnë me verifikimin e rastit, shkakun e vdekjes, kryerjen e veprimeve procedurale hetimore, si dhe veprimeve të tjera për sqarimin dhe dokumentimin e faktit të vdekjes. IEVP-ja njofton menjëherë Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve, prokurorin, familjarët dhe në mungesë të familjarëve autoritetet e gjendjes civile.

156. Ligji nr. 457/2015, “Për të drejtën e informimit për dokumentet e ish-sigurimit të shtetit të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë”, ka për qëllim të përcaktojë rregullat dhe procedurat për të bërë të mundur ushtrimin e së drejtës nga çdo i interesuar për informimin mbi dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit, nëpërmjet një procesi demokratik dhe transparent, mbrojtjes së personalitetit

të individit, si dhe unitetit e pajtimit kombëtar⁴⁵. Ligji parashikon ndër të tjera se çdo person ka të drejtë të kërkojë nga Autoriteti për Informimin mbi Dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit, të informohet nëse në dokumentet e administruara ka informacione për personin e tij dhe t'i marrë këto informacione, kur ka të tilla, sipas këtij ligji. Kur personi i prekur, pala e tretë, të afërmit e të vdekurve apo të të zhdukurve, bashkëpunëtorë ose të favorizuar të ish-Sigurimit të Shtetit paraqesin, në publik, me vullnetin e tyre, dokumente me informacione për personin e tyre, këto informacione lejohet të përdoren për qëllimet për të cilat janë kërkuar, në zbatim të këtij ligji.

Neni 19

Të dhënat personale

157. Kushtetuta parashikon se mbledhja, përdorimi dhe bërja publike e të dhënave rreth personit bëhet me pëlqimin e tij, me përjashtim të rasteve të parashikuara me ligj. Kushdo ka të drejtë të njihet me të dhënat e mbledhura rreth tij, me përjashtim të rasteve të parashikuara me ligj. Ligji, “Për mbrojtjen e të dhënave personale”⁴⁶ përcakton rregullat për mbrojtjen dhe përpunimin e ligjshëm të të dhënave personale, duke garantuar të drejtat, liritë themelore të njeriut dhe të drejtën e ruajtjes së jetës private. Ligji parashikon se “të dhëna personale” janë çdo informacion në lidhje me një person fizik, të identifikuar ose të identifikueshëm, direkt ose indirekt, në veçanti duke iu referuar një numri identifikimi ose një a më shumë faktorëve të veçantë për identitetin e tij fizik, fiziologjik, mendor, ekonomik, kulturor, social. Ligji parashikon se “përpunimi i të dhënave personale, të përcaktuara në kuadër të veprimtarive të parandalimit dhe ndjekjes penale, për kryerjen e një veprë penale kundër rendit publik dhe të veprave të tjera në fushën e të drejtës penale, si dhe në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë kombëtare, kryhet nga autoritetet zyrtare të përcaktuara në ligj”.

158. E drejta e aksesit në të dhënat personale, ushtrohet në përputhje me parimet kushtetuese të lirisë së shprehjes dhe informacionit, lirisë së shtypit dhe sekretit profesional dhe mund të kufizohet, nëse cenon interesat e sigurisë kombëtare, politikën e jashtme, interesat ekonomike dhe financiare të shtetit, parandalimin dhe ndjekjen e veprave penale. “Në rast se aksesit mohohet, duke argumentuar se cenohen interesat e sigurisë kombëtare, politika e jashtme, interesat ekonomike, financiare të shtetit, parandalimi dhe ndjekja e veprave penale, liria e shprehjes dhe informimit apo liria e shtypit, subjekti i të dhënave mund t'i kërkojë Komisionerit të kontrollojë përjashtimin në rastin konkret. Komisioneri informon subjektin e të dhënave për masat e marra”.

159. Ligji “Për mbrojtjen e të dhënave personale” përcakton se “E dhënë gjyqësore” është çdo e dhënë mbi vendimet në fushën e gjyqësorëve penale, civile, administrative apo me dokumentimet në regjistrat penalë, civilë, administrativë. “Të dhëna sensitive” janë çdo informacion për personin fizik, mbi origjinën e tij, racore ose etnike, mendimet politike, anëtarësimin në sindikata, besimin, fetar apo filozofik, dënimin penal, si dhe të dhëna për shëndetin, jetën seksuale. “Përpunimi i të dhënave personale” janë veprime të kryera mbi të dhënat personale, si: mbledhja, regjistrimi, organizimi, ruajtja, përshtatja, ndryshimi, rikthimi, konsultimi, shfrytëzimi, transmetimi, shpërndarja, shtrirja ose kombinimi, fotografimi, pasqyrimi, hedhja, plotësimi, seleksionimi, bllokimi, asgjësimi, shkatërrimi, edhe në qoftë se nuk janë të regjistruara në një bankë të dhënash. “Kontrollues” është çdo person fizik ose juridik, autoritet publik, agjenci apo ndonjë organ tjetër, përcakton qëllimet dhe mënyrat e përpunimit të të dhënave personale, në përputhje me ligjet dhe aktet nënligjore. “Subjekt i të dhënave personale” është çdo person fizik, të cilit i përpunohen të dhënat personale. “Përpunues” është çdo person fizik ose juridik, autoritet publik, agjenci apo ndonjë organ tjetër që përpunon të dhëna personale në emër të kontrolluesit.

160. Ligji garanton mbrojtjen e “të dhënave sensitive”, konkretisht ndalohet përpunimi i të dhënave, që zbulojnë origjinën racore ose etnike, mendimet politike, anëtarësimin në sindikata, besimin

⁴⁵ Ky ligj zbatohet për dokumentet e ish-Sigurimit të Shtetit të Ministrisë së Punëve të Brendshme për periudhën 29 nëntor 1944-2 – korrik 1991, të cilat disponohen nga të gjitha arkivat e rrjetit arkivor të RSH-së dhe që lidhen me veprat penale politike të parashikuara në ligjin, “Për pafajësinë, amnistinë dhe rehabilitimin e ish-të dënuarve dhe të përndjekurve politikë”.

⁴⁶ Ligji nr. 9887, datë 10.3.2008, ndryshuar me ligjin nr. 48/2012, ndryshuar me ligjin nr. 120/2014.

fetar apo filozofik, dënimet penale, shëndetin, jetën seksuale. Ligji përcakton kriteret ligjore mbi përpunimin e të dhënave sensitive. Transmetimi i të dhënave sensitive për kërkimet shkencore bëhet vetëm kur ekziston një interes i rëndësishëm publik. Të dhënat personale përdoren vetëm nga persona, të cilët janë të detyruar të ruajnë konfidencialitetin. Mbrojtja e të dhënave personale bazohet ndër të tjera në përpunimin në mënyrë të drejtë dhe të ligjshme, grumbullimin për qëllime specifike, të përcaktuara qartë, dhe për qëllime të ligjshme.

161. Ky ligj parashikon dispozita mbi detyrimin që ka autoriteti për përpunimin e të dhënave personale për informim të subjektit të të dhënave për fushën dhe qëllimin, mënyrën e përpunimit, masat për sigurinë e të dhënave personale etj. Kontrolluesi nuk është i detyruar të japë informacion dhe të informojë për rastet kur të dhënat personale nuk janë marrë nga subjekti i të dhënave, ndër të tjera nëse: përpunon të dhëna personale ekskluzivisht për qëllime historike, statistikore, për kërkime shkencore dhe nëse dhënia e këtij informacioni është e pamundur; përpunon të dhëna personale, të marra me pëlqimin e subjektit të të dhënave.

162. Ligji “Për Policinë e Shtetit” përcakton se mbledhja dhe përpunimi i të dhënave personale nga policia kufizohet vetëm me ato të dhëna që janë të nevojshme për ndalimin e një rreziku real ndaj rendit e sigurisë publike, si dhe për parandalimin, zbulimin, ndjekjen dhe hetimin e veprave penale. Të dhënat personale të mbledhura për qëllime policore ruhen në dosje përkatëse, të ndara nga dosjet administrative, të cilat u nënshtrohen dispozitave të ligjit për mbrojtjen e të dhënave personale dhe përdoren, pa cenuar dispozitat në fuqi për mbrojtjen e të dhënave personale. Çdo person ka të drejtë të kërkojë informacion për të dhënat personale, që përpunohen nga policia. Gjithashtu, janë miratuar akte nënligjore: “Për krijimin e bankës qendrore elektronike për regjistrimin, administrimin e të dhënave për personat e shoqëruar, ndaluar/arrestuar”; udhëzimi nr. 17, datë 11. 5.2012, “Mbi përcaktimin e kohës së mbajtjes së të dhënave personale që përpunohen në sistemet elektronike, nga organet e policisë së shtetit për qëllime parandalimi, hetimi, zbulimi dhe ndjekje të veprave penale”.

Neni 20

Kufizimi i së drejtës për informacion

163. Çdo person i autorizuar prej personit që i është hequr liria mund të marrë informacion për personin e burgosur, sipas nenit 18⁴⁷, pasi deklaron shkakun dhe llojin e informacionit që i duhet, bazuar në legjislacionin procedural penal, ligjin mbi të drejtat e të dënuarve dhe ë paraburgosurve, si dhe ligjin “Për Policinë e Shtetit”. Në rast se informacioni kërkohet nga një person i tretë, për dhënien e tij duhet marrë më parë pëlqimi me shkrim i personit që i është hequr liria, përveç rasteve kur parashikohet ndryshe nga dispozitat ligjore në fuqi. Duke qenë se legjislacioni shqiptar parashikon të drejtën e dhënies së informacionit përkatës, avokati apo të afërmit e personit që i është hequr liria kanë të drejtën e rekursit në gjykatë, mbi marrjen e informacionit të parashikuar nga legjislacioni përkatës.

164. Ligji për ekzekutimin e vendimeve penale përcakton se mbrojtësi, mbi kërkesën e të dënuarit ose kur e çmon, ka të drejtë të marrë takim me të dënuarin, duke respektuar rregullat përkatëse, të kërkojë sqarime, të marrë informacionet e nevojshme, t’u kërkojë organeve të ngarkuara me ekzekutimin e vendimit, marrjen e masave në kompetencë të tyre, të kërkojë ndërhyrjen e prokurorit, kur ka pengesa dhe t’i paraqesë kërkesa gjykatës për çështje në kompetencë të saj. Mbrojtësi, mbi kërkesën e të dënuarit ose kur e çmon, ka të drejtë të marrë takim me të dënuarin, duke respektuar rregullat përkatëse, të kërkojë sqarime, të marrë informacionet e nevojshme, t’u kërkojë organeve të ngarkuara me ekzekutimin e vendimit, marrjen e masave në kompetencë të tyre, të kërkojë ndërhyrjen e prokurorit, kur ka pengesa dhe t’i paraqesë kërkesa gjykatës për çështje në kompetencë të saj.

165. Ligji “Për të drejtën e informimit” parashikon ndër të tjera, se e drejta e informimit kufizohet në rast se është e domosdoshme, proporcionale dhe nëse dhënia e informacionit shkakton një dëm të qartë, të rëndë edhe në lidhje me parandalimin, hetimin, ndjekjen e veprave penale.

Neni 21

⁴⁷ Siç evidentohet në informacionin e dhënë në nenin 18.

Rikthimi i lirisë së personit

166. Ligji “Për ekzekutimin e vendimeve penale” përcakton se ekzekutimi i vendimit penal nënkupton zbatimin urdhërimeve që përmban vendimi penal i formës së prerë dhe i vendimeve që, sipas Kodit të Procedurës Penale, kanë ekzekutim të menjëhershëm, me synimin e riedukimit të të dënuarve, të rivendosjes së të drejtave të personave të proceduar padrejtësisht dhe të drejtave të subjekteve juridike të cenuara nga vepra penale, duke ndikuar në parandalimin e tyre. Ky ligj parashikon dispozita mbi lirimin e personit. Dënimi me burgim vlerësohet i plotësuar dhe i dënuari lirohet kur: a) përfundon vuajtjen e dënimit; b) i falet dënimi i mbetur; c) amnistohet vepra penale apo dënimi i mbetur; d) përfitohet plotësisht nga shfuqizimi apo ndryshimi i një dispozite penale, për të cilën është dënuar; e) lirohet me vendim gjykate. Kur personi i dënuar lirohet, procedura e lirimit kryhet nga institucioni i ekzekutimit të vendimit penal.

167. Ligji “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve dhe të paraburgosurve” parashikon se lrimi i të dënuarve bëhet kur përfundon ekzekutimi i vendimit të dënimit ose në bazë të ligjit, me vendim të organit kompetent. Administrata kryen veprimet me urdhër me shkrim të drejtorit të institucionit. Për të dënuar që nuk kanë mjete financiare dhe veshmbathje, me urdhër të drejtorit të institucionit i jepet një ndihmë në sasinë dhe sipas kriterëve të rregullores së burgjeve. Në të gjitha rastet kur rezulton që i liruari do të hasë në vështirësi për kthimin në jetën e lirë, drejtori i institucionit njofton për këtë organet e pushtetit lokal, ku banon i dënuari për asistencë të mëtejshme. Për të dënuarit e mitur është i detyrueshëm njoftimi paraprak i prindërve ose kujdestarit të tij. Gjykata që ka dhënë vendimin, organet e policisë lokale dhe Ministria e Brendshme njoftohen menjëherë për lirimin e të dënuarit dhe në raste të veçanta edhe paraprakisht. Për shtetasit e huaj njoftohet Ministria e Punëve të Jashtme nëpërmjet Ministrisë së Drejtësisë. Të liruarit i jepet një vërtetim lrimi në të cilin saktësohet kohëzgjatja e vuajtjes së dënimit, uljet dhe përfitimet që ka pasur për shkak të ligjit, kohëzgjatja, lloji i punës së kryer në institucion. Me kërkesën e tij mund të jepet edhe vërtetim me të dhëna për aftësimin profesional të fituar, si dhe njoftime për sjelljen në burg.

Neni 22

Parandalimi i pengimit të rekursit, mosplotësimi i detyrimit të regjistrimit të çdo heqjeje lirie dhe për dhënien e informacionit mbi heqjen e lirisë

168. Bazuar në ligjin “Për ekzekutimin e vendimeve penale” prokurori është i detyruar të marrë të gjitha masat për ekzekutimin e vendimit në përputhje me urdhërimet e gjykatës dhe kërkesat e këtij ligji, të kontrollojë rregullsinë e ekzekutimit, të ndërhyjë në organet kompetente ose të paraqesë kërkesë në gjykatë për rivendosjen e ligjit e të së drejtës së shkelur dhe vënien e shkaktarëve para përgjegjësisë sipas ligjit. Me marrjen në dijeni të fakteve e rrethanave të reja, prokurori pasi bën verifikimin, sipas rastit, ndërhyr sipas këtij ligji ose paraqet kërkesë në gjykatën kompetente. Kur fakti ose rrethana ndikon në bazueshmërinë ose ligjshmërinë e vendimit, zbatohen dispozitat përkatëse të Kodit të Procedurës Penale.

169. Legjislacioni shqiptar garanton të drejtën e çdo personi që i është hequr liria, si dhe çdo personi që ka një interes të ligjshëm, të drejtën e ankimit/apelimit pranë një gjykate mbi legjitimitetin e heqjes së lirisë dhe lirimin e tij në rast se heqja e lirisë është e paligjshme. Gjithashtu, legjislacioni i brendshëm garanton të drejtën e rekursit/ankimit për marrjen e informacionit mbi heqjen e lirisë së personit.

170. Siç evidentohet më sipër, legjislacioni i brendshëm parashikon një sërë dispozitash mbi ekzekutimin e vendimeve penale, dokumentacionin e regjistrimit të heqjes së lirisë në regjistrat përkatës⁴⁸. Gjithashtu, parashikon edhe dispozita në lidhje me masat dhe sanksionet përkatëse ndaj punonjësve, në rastet e shkeljeve mbi regjistrimin e vendimeve mbi heqjen e lirisë (apo

⁴⁸ Informacion mbi veprën penale të kryer, masën e dënimit, gjykatën që ka dhënë vendimin, numri, data e vendimit, data e arrestimit, vendin ku është arrestuar, datën, urdhrin e prokurorit për ekzekutimin e vendimit, çdo vendim i mëvonshëm gjykate që ndryshon vendimin e mëparshëm ose sjell pasoja në ekzekutimin e tij, çdo amnisti, falje.

mosregjistrimit të informacionit përkatës, sipas parashikimeve të ligjit.

Neni 23

Trajnimi i autoriteteve kompetente

171. Pjesë e formimit profesional dhe trajnimeve të personelit të zbatimit të ligjit (punonjësit e policisë, punonjësit e sistemit të burgjeve, prokurorët, gjyqtarët), janë edhe organizimi i trajnimeve mbi konventat ndërkombëtare për të drejtat e njeriut dhe legjislacionin e brendshëm, në lidhje me të drejtat dhe liritë themelore të personave që u është privuar liria (të ndaluar/të dënuar). Në mënyrë të vazhdueshme me qëllim për të garantuar respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të të dënuarve dhe të paraburgosurve, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë, bazuar në ligjin “Për Policinë e Shtetit”, organizon trajnime të vazhdueshme me qëllim garantimin e të drejtave të personave të ndaluar, në përputhje me konventat ndërkombëtare dhe legjislacionin. Legjislacioni mbi të drejtat e personave të ndaluar dhe të paraburgosur i kushton rëndësi përmirësimit të formimit profesional, trajnimit të punonjësve të shërbimit të burgjeve dhe paraburgimeve, si një hallkë e rëndësishme për ofrimin e shërbimit ndaj personave me liri të kufizuar, në përputhje me standardet ndërkombëtare. Me qëllim krijimin e një sistemi trajnimi për punonjësit e burgjeve, për garantimin e sigurisë, trajtimin njerëzor, respektimin e drejtave dhe riintegrimin e të burgosurve në shoqëri brenda strukturës së Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve funksionon Qendra e Trajnimit të Burgjeve, me synim përmirësimin e shërbimit të trajnimeve. Gjithashtu, edhe prokurorët dhe gjyqtarët i nënshtrohen formimit profesional të vazhdueshëm, ku pjesë e programeve të trajnimeve janë konventat ndërkombëtare për të drejtat e njeriut dhe legjislacioni i brendshëm sipas fushave mbi të drejtat e personave të privuar nga liria.

Neni 24

Të drejtat e “viktimës”

172. Sipas Kushtetutës, çdo person i cili është dëmtuar për shkak të një akti, veprimi ose mosveprimi të paligjshëm të organeve shtetërore ka të drejtën e rehabilitimit dhe të zhdëmtimit në përputhje me ligjin. Kuadri ligjor parashikon se personi i dëmtuar nga çdo veprim apo mosveprim, i cili sjell pasoja të cenimit të integritetit të tij mund të përkufizohet si viktimë. Kodi Penal nuk parashikon një përkufizim të saktë për termin “viktimë”, por cilësime të ndryshme janë bërë rast pas rasti nga jurisprudenca duke cilësuar si “viktima”, personat e cenuar nga një vepër penale.

173. Në Kodin e Procedurës Penale përcaktohet se “personi i dëmtuar nga veprat penale ose trashëgimtarët e tij, kanë të drejtë të kërkojnë procedimin e fajtorit dhe shpërblimin e dëmit. Personi i dëmtuar që nuk ka zotësi juridike për të vepruar i ushtron të drejtat që i janë njohur me ligj nëpërmjet përfaqësuesit ligjor të tij. I dëmtuari ka të drejtë të parashtrojë kërkesa në organin procedues dhe të kërkojë marrjen e provave. Kur kërkesa e tij nuk pranohet nga prokurori, ai ka të drejtë të ankohet në gjykatë. Personi i dëmtuar nga veprat penale të parashikuara në Kodin Penal, ka të drejtë të paraqesë kërkesë në gjykatë dhe të marrë pjesë në gjykim si palë për të vërtetuar akuzën dhe për të kërkuar shpërblimin e dëmit. KPP përcakton procedurat lidhur me kompensimin e burgimit të padrejtë, si dhe Kodi Civil parashikon shpërblimin e dëmit të shkaktuar në mënyrë të paligjshme dhe me faj.

174. Ligji nr. 9381 datë 28.4.2005, “Për kompensimin e burgimit të padrejtë”, ka për objekt rregullimin e rasteve të përfitimit dhe kompensimit për burgim të padrejtë, përfshirë arrestin në shtëpi dhe masën dhe mënyrën e llogaritjes së tij, dhe procedurat për kërkimin, pagesën, kompensimin për burgim të padrejtë. Të drejtën e kompensimit për burgimin e vuajtur e ka personi që është deklaruar i pafajshëm ose për të cilin është pushuar çështja me vendim gjykatë të formës së prerë apo prokurorit, ose është mbajtur në burg tej kohës së caktuar në vendimin e dënimit.

175. Ligji “Për të drejtat e personave të dënuar dhe të paraburgosurve” synon rehabilitimin për riintegrimin e tyre në jetën familjare, shoqërore, ekonomike. Përgatitja për riintegrim fillon në paraburgim, vazhdon gjatë kryerjes së dënimit dhe pas lirimit nga burgu. Institucionet e ekzekutimeve të vendimeve penale, në bashkëpunim me shërbimin e provës, shërbimet e mirëqenies sociale,

organet vendore dhe organizatat jofitimprurëse hartojnë programe riintegrimi. Trajtimi i të paraburgosurit dhe të dënuarve bëhet sipas kriterit të individualizimit në përputhje me gjendjen dhe karakteristikat individuale të secilit të dënuar. Për çdo të paraburgosur dhe të dënuar hartohet plani i riintegrit, ndërsa për kategoritë e veçanta të të paraburgosurve dhe të dënuarve hartohet programi individual i trajtimit duke mbajtur parasysh edhe nevojat specifike të tyre.

176. Kushtetuta parashikon të drejtën e çdo individi për t'u organizuar kolektivisht për çfarëdo qëllimi të ligjshëm dhe në këtë kuadër garantohet e drejta e krijimit dhe pjesëmarrjes në shoqata, me qëllim sqarimin e rrethanave të zhdukjes me forcë, sipas nenit 24 të Konventës.

177. Ligji “Për dëmshpërblimin e ish-të dënuarve politikë të regjimit komunist”⁴⁹ ka si objekt përcaktimin e përfituesve, masës, kriterëve, procedurës së përfitimit të dëmshpërblimit financiar për ish-të dënuarit politikë, që kanë vuajtur persekutimin e drejtpërdrejtë në regjimin komunist, nëpërmjet kryerjes së dënimeve penale të padrejta, si burgim apo masa mjekësore të detyrueshme, si pasojë e një apo disa vendimeve penale të formës së prerë të gjykatave të zakonshme, gjykatave speciale apo të urdhrave të organeve të hetuesisë, gjatë periudhës 30.11.1944 deri më 1.10.1991.

178. Objekt i këtij ligji është edhe dëmshpërblimi i familjarëve të viktimave, të ekzekutuara apo të pushkatuara padrejtësisht për motive politike, me vendime penale të formës së prerë të gjykatave të zakonshme apo speciale, ose me urdhra të organeve të hetuesisë (gjatë periudhës 30.11.1944 deri më 1.10.1991), si dhe dëmshpërblimi financiar për personat e internuar ose të dëbuar. Qëllimi i këtij ligji është dhënia e dëmshpërblimit financiar nga shteti shqiptar për ish-të dënuarit politikë të regjimit komunist, të mbetur gjallë, për familjarët e viktimave të ekzekutuara dhe personat e internuar ose të dëbuar në kampe, si një angazhim i shtetit demokratik në dënimin e krimeve të regjimit totalitar komunist dhe garantimin për ta të një jete më të mirë. Dëmshpërblimi financiar nuk përjashton marrjen e masave të tjera ligjore apo administrative, aktualisht ose në vazhdim, në drejtim të të persekutuarve e të dënuarve politikë, që i shërbejnë rivendosjes së drejtësisë, dinjitetit shoqëror të kësaj shtrese, krijimit të kushteve favorizuese për riintegrimin shoqëror të tyre. Sipas këtij ligji, dhe akteve nënligjore, të dënuarit politikë që janë gjallë do të dëmshpërblehen të parët dhe fondi i çdo viti ndahet 70% për ish-të dënuarit politikë që janë gjallë dhe 30% për trashëgimtarët e ish-të dënuarve që nuk janë gjallë⁵⁰.

Neni 25

Mbrojtja e fëmijës

179. Kushtetuta dhe legjislacioni shqiptar garanton mbrojtje të veçantë nga shteti për fëmijët, të rinjtë, gratë shtatzëna dhe nënat e reja, si dhe mbrojtjen nga dhuna, keqtrajtimi, dhe çdolloj shfrytëzimi. Ligji nr. 10347, datë 4.11.2010, “Për mbrojtjen e të drejtave të fëmijës”, ka si qëllim mbrojtjen e veçantë të të drejtave të tyre, marrjen e masave për të siguruar jetesën, mbijetesën dhe zhvillimin e fëmijës, bazuar në parimin e interes më të lartë të fëmijës. Ligji parashikon një sërë të drejtash, si: e drejta e jetës, e mbijetesës dhe e drejta për zhvillim; e drejta e emrit, shtetësisë, identitetit, e drejta për të njohur dhe qëndruar me prindërit; e drejta për bashkim familjar; e drejta për të siguruar kthimin; e drejta e shprehjes, arsimimit, kujdesit shëndetësor, e drejta për nivel të përshtatshëm jetese; mbrojtja sociale; mbrojtja nga të gjitha format e dhunës dhe keqtrajtimit; mbrojtja nga shfrytëzimi ekonomik; mbrojtja nga trafikimi dhe çdolloj forme e shfrytëzimit dhe e keqtrajtimit seksual; mbrojtja e fëmijës nga tortura, dënimi, trajtimi mizor, çnjerëzor ose poshtërues; mbrojtja e fëmijës që i është hequr apo kufizuar liria; ushtrimi i kujdesit prindëror; përkujdesja alternative (birësimi, vendosja në një familje alternative ose në një institucion të përkujdesjes për fëmijët).

⁴⁹ Ligji nr. 9831, datë 12.11.2007, i ndryshuar.

⁵⁰ Nga viti 2009–2013 janë paguar rreth 13.000 dosje të ish-përndjekurve, me një shumë rreth 92 milionë dollarë. Në vitet 2014–2015 janë paguar rreth 4000 dosje ose 7134 persona me rreth 18 milionë dollarë (viti 2014) dhe rreth 9 milionë dollarë për 5-mujorin e parë të 2015. Në vitin 2015, kur buxheti i akorduar shkon në shumën 20 milionë dollarë, janë paguar 2343 persona.

180. Lidhur me parandalimin dhe dënimin penalisht të marrjes së paligjshme të fëmijëve subjekt i zhdukjes me forcë, marrjes së paligjshme të fëmijëve, babai, nëna ose përfaqësuesi ligjor i të cilëve është bërë subjekt i një zhdukjeje me forcë, apo e fëmijëve të lindur kur nëna ka qenë subjekt i zhdukjes me forcë, Kodi Penal parashikon shprehimisht: “Marrja e paligjshme e fëmijëve që janë subjekt i një zhdukjeje me forcë, ose e fëmijëve, babai, nëna ose përfaqësuesi ligjor i të cilëve është bërë subjekt i një zhdukjeje me forcë, apo e fëmijëve të lindur gjatë periudhës së zhdukjes me forcë, përbën vepër penale dhe dënohet me burgim nga 5-10 vjet”.

181. Sipas Kodit të Familjes për birësimin e të miturit kërkohet pëlqimi i të dy prindërve të tij. Në qoftë se njëri nga prindërit ka vdekur, nuk është në gjendje të shprehë vullnetin e tij ose i është hequr përgjegjësia prindërore, pëlqimi i prindit tjetër është i mjaftueshëm. Kur fëmijës i kanë vdekur të dy prindërit, kur atyre u është hequr zotësia për të vepruar ose janë të panjohur, gjykata vendos nëse fëmija duhet të birësohet. Prindërit biologjikë pëlqimin për birësim e japin përpara gjykatës kompetente. Prindërit biologjikë kanë të drejtë ta tërheqin pëlqimin për birësim brenda 3 muajve, nga çasti i dhënies së tij. Gjithashtu, ata mund ta tërheqin pëlqimin e tyre dhe pas kalimit të këtij afati, deri në çastin e marrjes së vendimit të birësimit nga gjykata kompetente, kur shikojnë se nuk ka funksionuar marrëdhënia prind birësues-fëmijë. Në rast se familjarët e fëmijë në proces birësimi kanë një interes legjitim për të kërkuar anulimin apo revokimin e procedurës së birësimit ata duke iu referuar dispozitave të Kodit të Familjes i drejtohen gjykatës e cila po shqyrton çështjen e birësimit dhe paralelisht njoftojnë edhe Komitetin e Birësimeve, lidhur me interesin e tyre.

182. Ky Kod përcakton që gjatë deklarimit të braktisjes së një të mituri, gjykata kompetente, i kërkon personit që ka paraqitur kërkesën për braktisje të fëmijës, shpjegime nëse janë bërë të gjitha përpjekjet për gjetjen e prindërve biologjike dhe kthimin e fëmijës pranë tyre. Çdo person që ka një interes të ligjshëm, për mbrojtjen e të miturit, si dhe prokurori mund të ndërhyjnë në procesin e birësimit, si dhe kanë të drejtën e ankimit kundër vendimit të gjykatës. Në rast se gjatë procedurës për birësimin e një fëmije rezulton se është paraqitur një kërkesë në gjykatë, për njohje atësie, procedura pezullohet deri në përfundimin e gjyqimit për njohjen e atësisë. Kodi i Familjes parashikon dispozita mbi deklarimin si të braktisur të një të mituri që ndodhet institucionet me kërkesë të drejtuesit, kur për këtë fëmijë nuk ka pasur interesim në mënyrë të dukshme nga prindërit biologjikë.

183. Ligji “Për procedurat e birësimit dhe Komitetin Shqiptar të Birësimeve” parashikon kriteret dhe procedurat për birësimin brenda vendit dhe atë ndërvendas, duke u mbështetur në parimin e “interesit më të lartë të fëmijës”. Në rastin e birësimit ndërvendas, sipas këtij ligji Komiteti Shqiptar i Birësimeve i dërgon, sipas dispozitave të Kodit të Familjes, gjykatës në juridiksionin e së cilës ndodhet vendbanimi i të miturit, edhe: a) vërtetimin se fëmija nuk ka pasur mundësi të birësohet në Shqipëri për një afat prej 6 muajsh, b) vërtetimin se në vendin e aplikantëve fëmija do të gëzojë të njëjtat të drejta si në Shqipëri dhe se birësimi është i përvetësueshëm.

184. Kodi Penal parashikon një sërë veprash penale kundër fëmijës me sanksionet përkatëse, si: braktisja e fëmijës; mosnjohimi i ndryshimit të vendbanimit, marrja e padrejtë e fëmijës, ndërrimi dhe fshehja e fëmijëve; dhuna në familje. Gjithashtu, parashikohen si vepra penale trafikimi e fëmijëve, ku penalizohet me ligj jo vetëm rekrutimi, fshehja, pritja etj., por edhe shitja e të miturve; keqtrajtimi i të miturve, që nënkupton rekrutimin, shitjen, transportimin, transferimin, fshehjen ose pritjen e të miturve me qëllim shfrytëzimin e prostitucionit ose formave të tjera të shfrytëzimit seksual, të punës ose shërbimeve të detyruara, skllavërimit ose formave të ngjashme me skllavërimin, vënies në përdorim ose transplantimit të organeve, dhe formave të tjera të shfrytëzimit.